

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 18

11—12 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 11 maj.

Sid.

Svar på fråga av herr Osvald ang. doktorand- och licentandstipendiaters rätt att ha biinkomster	3
Interpellation av herr Petrén ang. bensinransoneringen	8

Onsdagen den 12 maj.

Svar på interpellation av herr Petrén om snabbare handläggning av importlicensärenden	10
Befordringsgången för domstolsjurister	22
Skattesystemets verkningar	28
Avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.	47
Visst behörighetsvillkor för ledamot av beskattningsnämnd	69
Vidgad rätt till avdrag för försäkringspremier	72
Riksbankens sedelutgivning	72
Utrötande av nosmasken på Öland	88

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 12 maj.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, ang. visst förtydligande av lagen om val till riksdagen	22
Statsutskottets utlåtande nr 96, ang. utgifter å tilläggsstat II: folkhushållningsdepartementet	22
— nr 97, ang. anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna m. m.	22
— nr 98, ang. anslag till statens utlänningskommission	28
— nr 99, ang. granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd	28
Bevillningsutskottets betänkande nr 36, om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar	28
— nr 37, om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.	47
— nr 40, om viss ändring av 12 § taxeringsförfordningen	69
— nr 41, om vidgad rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för försäkringspremier	72

	Sid.
Bankoutskottets utlåtande nr 30, ang. fortsatt giltighet av valutalagen	72
— nr 31, ang. riksbankens sedelutgivning	72
— memorial nr 32, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande pension åt framlidne italienske ministern Alberto Bellardi Riccis änka	88
— utlåtande nr 33, ang. livränta åt makarna Gustaf och Ester Johansson	88
Första lagutskottets utlåtande nr 33, ang. ökat brandskydd för viktiga industrier och varulager	88
Andra lagutskottets utlåtande nr 28, ang. folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer	88
Jordbruksutskottets utlåtande nr 22, ang. förbud mot all jakt efter sjöfågel under våren	88
— nr 23, ang. restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen	88
— nr 24, ang. ändring av bestämmelserna om inventarielån till innehavare av kronotorp, m. m.	88
— nr 25, ang. åtgärder för utrotande av den s. k. nosmasken på Öland	88
— nr 26, om utredning ang. underlättande av trålfisket på västkusten	89

Tisdagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Weijne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 220, angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 231, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;

nr 234, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m.;

nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 242, angående godkännande av ackord i fabrikören Carl Johan Carlssons i Nyland konkurs;

nr 243, angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet;

nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.;

nr 245, med förslag till lag om ändringar i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m.;

nr 247, angående anslag till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugu ledamöter, tio från vardera kammaren, måtte tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen,

m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; även som att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Under förutsättning att denna inbjudan bifalles av andra kammaren, hemställer jag, att första kammaren för sin del måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott iifrån första kammaren skall vara tio.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Ang. doktorand- och licentandstipendieters rätt att ha biinkomster.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Osvald* till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställt en så lydande fråga: »Är herr statsrådet i tillfälle att meddela, hur bestämmelserna angående doktorand- och licentandstipendieters rätt att ha biinkomster tillämpats?»

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet *WEIJNE*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Osvald* har frågat mig följande:

Är herr statsrådet i tillfälle att meddela, hur bestämmelserna angående doktorand- och licentandstipendieters rätt att ha biinkomster tillämpats?

De av herr *Osvald* åsyftade bestämmelserna ha följande lydelse: »Studeran-

Ang. doktorand- och licentiandstipendiaters rätt att ha biinkomster.

de, som innehar stipendium, må därmed icke förena avlönad befattning som underläkare (klinikamanuens), förste assistent, andre assistent, förste amanuens eller andre amanuens, ej heller ägna sig åt annan verksamhet än sådan av uppenbar bisysslekaraktär, som enligt den stipendieutdelande myndighetens beprövande icke kan i nämnvärd grad hindra hans vetenskapliga arbete.»

Universitetsberedningen, på vars förslag dessa stipendier tillkommit, framhöll som sin mening, att innehav av licentiand- eller doktorandstipendium icke borde kunna kombineras med en amanuens- eller assistentbefattning. I fråga om rätten för stipendiater att ha biinkomster anförde beredningen följande: »Med anledning av att stipendierna knappast komma att täcka alla kostnader för stipendiatens uppehälle — i all synnerhet om han, såsom ofta är fallet, är familjeförsörjare — anser emellertid beredningen, att innehav av biinkomster icke bör helt uteslutas. Det bör dock åligga den utdelande myndigheten att från fall till fall tillse, att dylika inkomsters förvärvande icke menligt inkräktar på de studier och forskningar, vilkas bedrivande stipendiet avser att möjliggöra.» Själv anförde jag i propositionen nr 272 till 1947 års riksdag, att innehav av stipendium icke borde kunna kombineras med avlönad amanuens- eller assistentbefattning. I varje fall borde detta gälla som regel. Jag fortsatte: »Annat förvärvsarbete av bisysslekaraktär torde däremot ej böra uteslutas med hänsyn till att stipendierna icke torde täcka alla stipendiatens omkostnader för uppehälle etc. De stipendieutdelande myndigheterna böra dock tillse, att sådana biinkomsters förvärvande ej menligt inverkar på stipendiatens studier.» Jag förutsatte vidare, att närmare bestämmelser borde meddelas av Kungl. Maj:t. Mot vad som anfördes i propositionen hade riksdagen ingen erinran.

Såsom framgår av gällande bestämmelser överlämnades det i enlighet med universitetsberedningens förslag till de stipendieutdelande myndigheterna, d. v. s.

fakulteterna, att själva inom ramen för bestämmeelserna fastställa omfattningen av den förvärvsverksamhet, som kan anses vara förenlig med stipendiatens vetenskapliga arbete. Detta medförde, att något olika normer kommo att tillämpas vid de olika högskolorna, när stipendierna första gången skulle utdelas. Uttrycket »verksamhet av uppenbar bisysslekaraktär» har dock helt naturligt ansetts utesluta regelbunden s. k. halvtidstjänstgöring, vilket måste ha varit avsikten även med universitetsberedningens förslag. Efter en överläggning den 5 mars i år inför kanslern med representanter för universiteten och de berörda högskolorna ha vederbörande emellertid enat sig om att såsom tillåtet förvärvsarbete betrakta 8 timmar lärartjänst per vecka eller 12 timmar annan tjänst. Det uttalades vidare, att man i fråga om stipendiats förvärvsarbete såvitt möjligt borde bygga sitt avgörande på individuell prövning av de särskilda fallen. Förvärvsarbete, som verkligen främjade studierna, borde dessutom tillåtas i större omfattning än annat arbete.

Jag har nyligen offentligen uttalat, att det är min avsikt att göra en översyn av de förra året utfärdade bestämmelserna för utdelning av licentiand- och doktorandstipendier. Men det torde samtidigt vara uppenbart för envar, att man först måste få viss erfarenhet av hur stipendierna utdelas och utnyttjas, innan man med någon säkerhet kan avgöra, om bestämmelserna böra modifieras eller kompletteras i något avseende.

Herr OSVALD: Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för detta svar. Jag ber också att få tacka för det tillmötesgående, som visats mig genom att jag på förhand fått ta del av svaret.

Med särskild glädje noteras herr statsrådets uttalande, att han har för avsikt att göra en översyn av de förra året utfärdade bestämmelserna. Det förefaller nämligen som om dessa — visserligen

Ang. doktorand- och licentiandstipendieters rätt att ha biinkomster.

inte formellt, men dock i realiteten — i viss mån strida emot varandra. Jag syftar därvid å ena sidan på den bestämmelsen, att stipendierna i första rummet skola utdelas efter graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet, å andra sidan på den bestämmelse, som utesluter möjligheten för deltidarbete utöver en viss, mycket snävt tilltagen gräns. Det har nämligen visat sig att flera av de sökande — t. ex. vid Stockholms högskola inte mindre än 40 procent — som erbjudits dessa stipendier, icke haft möjlighet att ta emot dem, därför att det skulle medföra en alltför stor ekonomisk förlust för dem. Till följd därav har också, enligt uppgift, alla formellt kompetenta kunnat komma i åtnjutande av stipendierna. Det förefaller därför som om det skulle vara nödvändigt att antingen höja stipendiebeloppens storlek, så att de nu påtalade olägenheterna försvinna, eller ställa mindre snäva villkor för uppbärande av stipendierna.

Jag skulle också vilja fästa uppmärksamheten på att det synes angeläget, att man tar under omprövning bestämmelserna angående innehav av amanuens- och assistentbefattningar. De bestämmelser, som bli gällande för universiteten och de högskolor, som sortera under ecklesiastikdepartementet, bli ju normerande även för andra högskolor. För lantbrukshögskolans del har det t. ex. blivit så, att de som inneha assistent- eller amanuens tjänster för närvarande inte kunna komma i åtnjutande av licentiand- eller doktorandstipendier, utan bli hänvisade till att ta tjänstledighet ifrån sin befattning under ett helt år. Tidigare har vid lantbrukshögskolan tillämpats den principen, att amanuens eller assistent för att åtnjuta licentiandstipendium — som då var lägre — måste ta tjänstledigt i tre månader. Med hänsyn till den höjning av stipendiebeloppens storlek, som nu har ägt rum, skulle man väl snarast tänka sig en tjänstledighet under t. ex. dubbelt så lång tid, men det är inte förenligt med de nu gällande bestämmelserna. Det är ju ofta så att det är de, som bäst lämpa sig för vetenskapligt arbete och fortsatt forsk-

ning, som få anställning som assistenter och amanuenser. En amanuens tjänstgöring är icke heller så betungande att den utesluter möjligheter för högre studier. Erfarenheten har ju också otvetydigt visat, att man mycket väl kan förena en tämligen omfattande tjänstgöring med vetenskapligt forskningsarbete och högre studier.

Jag skulle därför vilja uttala den förhoppningen, att den översyn av bestämmelserna, som herr statsrådet har ställt i utsikt, måtte komma att verkställas så snart, att nya regler kunna tillämpas redan nästa gång stipendierna utdelas, ty som det för närvarande är, bli många av de mest arbetsamma och för högre studier bäst lämpade studenterna uteslagna från möjligheten att erhålla sådana stipendier, varom det nu är fråga.

Herr ANDRÉN: Herr talman! I likhet med den ärade interpellanten ber jag att till herr statsrådet få framföra ett tack för den utredning och översyn, som han ställde i utsikt på detta ganska besvärliga område.

Jag har själv såsom akademisk lärare varit i tillfälle att se, hur svårt det kan vara att här å ena sidan ge begåvade studenter det stöd, som de så väl förtjäna, och å andra sidan att fullständigt efterleva de bestämmelser, som gälla för dessa statsstipendier. Dessa svårigheter kunde ju inte vara någon överraskning för mig, framför allt eftersom man ju här har beträtt en ny väg, vilket nästan alltid är förenat med svårigheter. Men därtill komma vissa studentsociala frågor, som ha fått en alldeles särskild och skärpt aktualitet under de senaste åren. Det har varit dyrt att studera under dessa år, och studenternas möjligheter att få lån ha kanske varit mer begränsade än tidigare. Dessutom har vårt arbetsliv ropat efter hjälp, inte minst från de intellektuellt skolade, från studenterna. Det är då ganska rimligt, att ett stort antal studenter ha fallit för frestelsen att ta anställning och på det sättet också hjälpa upp sin ekonomi. För mig var det dock en överraskning, att så många

Ang. doktorand- och licentandstipendiaters rätt att ha biinkomster.

studenter hade fallit för denna frestelse, som sedan visade sig vara fallet när det gällde att utdela dessa stipendier. Jag är därför tacksam för att herr statsrådet har lovat att göra en översyn för att få till stånd en ordning, som kan tillgodose studenternas berättigade krav, men som samtidigt också garanterar, att bisysslorna icke få en sådan omfattning, att de allvarligt inkräkta på de stipendierade studenternas möjligheter att bedriva vetenskapliga studier och vetenskaplig forskning. Man måste nämligen komma ihåg, att det är *båda* dessa syften, som skola tillgodoses; här gäller det verkliga att träffa en god kompromiss.

att det här bör ske en mycket avsevärd jämkning, måste detta bli en riksdagsfråga. Förra årets riksdag godkände nämligen de grunder, som jag har omnämnt. Om Kungl. Maj:t vill avvika ifrån de grunderna, måste Kungl. Maj:t — vem som än sitter i ecklesiastikdepartementet — underställa riksdagen spörsmålet, innan man går att göra någon dylik större ändring. Vad Kungl. Maj:t kan göra nu utan att höra riksdagen är bara smärre jämkningar. Det är närmast sådana jämkningar, som jag har haft i tankarna när jag redan vid studentriksdagens betygade min vilja att ta upp denna fråga till en ny översyn.

Herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! Den ärade interpellanten talade om en motsättning i kungörelsen, nämligen det motsatsförhållande som enligt hans mening skulle föreligga mellan å ena sidan bestämmelsen att ådagalagd vetenskaplig skicklighet skall vara grunden för uppbärande av stipendium, och å andra sidan den hänsyn som skall tas till vissa ekonomiska förhållanden.

Jag vill fästa den ärade interpellantens uppmärksamhet på att om man drar den fulla konsekvensen av hans påpekande, innebär det, att man icke skulle ta någon hänsyn till vederbörandes förvärsarbete eller ekonomiska förhållanden. Det skulle alltså innebära, att en person med heltidstjänst och tämligen goda inkomster skulle ha rätt att uppbära stipendium, om han kunde visa att han trots sitt förvärsarbete hade tillfälle och krafter att bedriva vetenskapliga studier. Detta har emellertid aldrig varit vare sig universitetsberedningens eller riksdagens mening med dessa stipendier. Avsikten har väl i stället varit, att stipendierna skola vara en ekonomisk hjälp, så att vederbörande slipper att i alltför stor utsträckning ägna sig åt förvärsarbete och därigenom få studierna i viss mån hämmade. Det framgick också tydligt, när universitetsberedningens ordförande, professor Andrén, yttrade sig, att han hade denna uppfattning. Har man inte den uppfattningen, utan anser

Herr **OSVALD**: Herr talman! Det har naturligtvis inte varit min mening, att man skulle gå så långt i jämkningar, som herr statsrådet här antydde. Min uppfattning är emellertid, att man bör kunna sträcka sig något längre än vad som är möjligt med den nu tillämpade tolkningen av bestämmelserna. Det förefaller mig också som om redan de direktiv, som ha utfärdats av herr statsrådet, skulle kunna möjliggöra en något liberalare tolkning av bestämmelserna än den nuvarande. Villkoret att man för att få åtnjuta stipendiet skall kunna uppvisa framsteg i sitt forskningsarbete, bör ju också, menar jag, vara en tillräcklig garanti för att vederbörande verkligen fullföljer sina studier för högre examina och sitt vetenskapliga forskningsarbete.

Jag vill emellertid ännu en gång betona, att det vid den översyn, som skall göras, hänsyn bör tas också till bestämmelserna rörande innehav av amanuens- och assistentbefattningar, ty dessa ha för närvarande kommit i ett ogynnsamt läge. Även på den punkten borde man kunna åstadkomma en jämkning utan att gå utanför de av riksdagen fastställda grunderna.

Justerades protokollen för den 30 nästlidne april och den 4 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren ankomna utdrag av död- och begravningsbok:

Att riksdagsmannen *Karl Fredrik Söderdahl* från kv. Trossen 4 i Visby förs. i Gotlands län, född den 30 mars 1882, avled i Visby den 1 maj år 1948, dödsorsak: Cancer ventriculi, enligt attest av leg. läkare, blir här jordfäst den 9 maj 1948 i svenska kyrkans ordning, blir här begravnen samma dag å östra begravningsplatsen, efterlevande makas födelseår: 1876, den avlidnes civilstånd: gift, betygar Visby församling i Gotlands län den 5 maj år 1948.

Nils Öberg,

v. pastor, komminister.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till läroboksnämnden;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till den sociala hemhjälpverksamheten;

nr 186, i anledning av kungl. proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till lån till anordnande av kollektiva tvätterier;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till driften av centraldepån för blindas arbeten;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation och finansiering av svensk reguljär luftfart m. m.; samt

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 199, till Konungen i anledning av väckta motioner om införande av beslutande folkomröstning.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 361, av herr *Bergvall* m. fl.,

nr 362, av herr *Bergh* m. fl.,

nr 363, av herr *Bergh*,

nr 364, av herr *Velander* och herr *Sundberg, Carl*,

nr 365, av herr *Lodenius* m. fl.,

nr 366, av herrar *Uhlén* och *Sjö*, samt

nr 367, av herrar *Uhlén* och *Sjö*, alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande försvarets organisation.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet den av herr *Ewerlöf* m. fl. väckta motionen, nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels angående vissa frågor rörande försvarets organisation, dels ock angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 369, av herr *Ewerlöf* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga; och

nr 370, av herr *Anderson, Axel Ivar*, m. fl., i samma ämne.

Vid föredragning av den av herr *Bergvall* m. fl. väckta motionen, nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, dels ock angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m., hänvisades motionen, såvitt angick Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, statsutskottets utlåtanden nr 96—99, bevillningsutskottets betänkanden nr 36, 37, 40 och 41, bankoutskottets utlåtanden och

Interpellation ang. bensinransoneringen.

memorial nr 30—33, första lagutskottets utlåtande nr 33, andra lagutskottets utlåtande nr 28, jordbruksutskottets utlåtanden nr 22—29 och memorial nr 31, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9—11.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 209, 220, 231, 234, 241—245 och 247.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 372, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 373, av herrar *Niklasson* och *Björck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 374, av herr *Åman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 375, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 376, av herr *Hallagård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 377, av herrar *Hallagård* och *Niklasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående mark inom Kaknäsområdet och å Långholmen i Stockholm;

nr 378, av herr *Ohlson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande av en medicinsk högskola i Göteborg;

nr 379, av herr *Näsgård*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om pappersskatt;

nr 380, av herr *Karlsson*, *Gottfrid*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position med förslag till förordning om pappersskatt;

nr 381, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om pappersskatt; samt

nr 382, av herr *Anderberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 111 § byggnadslagen.

Interpellation ang. bensinransoneringen.

Herr *PETRÉN* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Bensinhandeln är sedan den 1 maj underkastad ransonering enligt föreskrifter utfärdade av trafikkommissionen den 25 mars. Det är beklagligt att våra valuta-tillgångar, som för två år sedan voro mycket betydande, så förvaltats att regeringen nu anser sig böra vidtaga denna ransonering. Särskilt betänklig är ransoneringen när det gäller lastbiltrafiken, som i sin helhet är nyttobetonad. Den valuta, som härvid inbesparas genom ransoneringsåtgärder, utgör till storleksordningen ett tiotal miljoner per år. Verkningarna av ransoneringen kunna ännu ej överblickas, men uppenbart är att varudistributionen kommer att fördyras och i vissa fall transporter ersättas eller bli mer arbetskrävande, med åtföljande produktionshämmande verkningar. Lokala störningar komma också att uppträda på arbetsmarknaden. Kostnaderna för ransoneringens genomförande och upprätthållande måste vidare vara avsevärda. På denna punkt är ett klarläggande besked av stort allmänt intresse. Dels kräver själva den statliga apparaten åtskillig arbetskraft, dels åtgå många arbetstimmar i näringslivet för med ransoneringen sammanhängande uppgifter.

Ransoneringens bensinsparande syfte har ej omedelbart kunnat nås. De meddelanden om förestående ransonering, som lämnats månader i förväg, ha lett till hamstring och upplagring av bensin hos enskilda i en aldrig tidigare sedd omfattning. Några effektiva åtgärder för att stävja denna hamstring ha ej vidta-

gits. Den gör från början ransoneringsmissriktad till sina verkningar.

En månad före ransoneringsinförande höjdes priset på bensin avsevärt genom en höjning av skatten med 27 öre per liter. Även denna prishöjning föregicks av en omfattande hamstring. Om bensinransoneringen införts med kortare varsel och före prishöjningen, torde hamstringen till väsentliga delar kunna undvikas.

1944 års trafikutredning, som avlämnade sitt betänkande till chefen för kommunikationsdepartementet den 27 november 1947, har framlagt en del förslag som syfta till ett bättre utnyttjande av transportmedlen. Nuvarande bestämmelser i automobilförordningen innebära bl. a. beträffande lastbiltrafiken, att med icke yrkesmässiga lastbilar i regel endast eget gods får transporteras, varför bilarna ofta ej ha returfrakter utan gå i tomgång. Beträffande personbilar omöjliggöra nu gällande bestämmelser för en personbilägare att med någon grad av regelbundenhet medtaga annan i sin bil, om det sker mot ersättning. Detta även om ersättningen är så låg, att det ej sker som näringsfång eller bisyssla, utan endast avser att göra passageraren en tjänst samtidigt som kostnaderna för den egna bilen nedbringas. Trafikutredningen har föreslagit en uppmjukning av här berörda bestämmelser. Häremot ha framförts vissa betänkligheter från företrädare för den yrkesmässiga trafiken, som befara en inskränkning i sin verksamhet. Genom nu införd bensinransonering har den yrkesmässiga trafiken drabbats av en given begränsning, och bortfalla då tills vidare de framförda skälen. Starka skäl synas mig tala för att i nu rådande ransoneringsläge trafikutredningens förslag beaktas, då härigenom ett bättre utnyttjande av fordonen och därmed inbesparing av bensin skulle erhållas.

De för bensinransoneringen utfärdade föreskrifterna innebära, att efter prövning en viss tilläggsranson kan vinnas. I många fall ha bensinransonerna satts så lågt, att en tilläggsranson framstår som en nödvändighet. För att bilägarna

Interpellation ang. bensinransoneringen.

rationellt skola kunna utnyttja den tilldelade bensinen under gällande ransoneringsperiod krävs ett snabbt besked rörande tilläggsransonerna. En stark oro råder för att dessa ansökningars handläggning skall dra ut på tiden, och flera tecken tyda på att denna oro är berättigad.

Utvecklingen av den tyngre lastbiltrafiken har under de senaste åren av framför allt driftsekonomska skäl tenderat mot dieseldrift. Drivmedelskostnaden för en dieselmotor uppgår sålunda till i runt tal endast 60 % av bensinmotorerna. Vi ha en betydande inhemsk tillverkning av dieseldrivna lastbilar. Möjligheter finnas att i ökad utsträckning lägga över en del trafik från bensin- till dieselmotordrift. Det är i detta läge önskvärt, att så klart som möjligt anges vilken tillgång av motorbränsolja den enskilde har att räkna med, så att ej missriktade investeringar komma till stånd.

Genom det sätt på vilket bensinransoneringen lagts upp ha de bensindrivna s. k. långtradarbilarna erhållit så liten tilldelning, att deras existens äventyras. Vid beräkning av bensintilldelningen räknas icke med körsträckor över 10 mil. Detta innebär praktiskt taget ett stoppande av långtradartrafiken, vilket får betraktas som en diskutabel åtgärd, då för flera ändamål ej finnes annat ändamålsenligt transportmedel. De bilar som gått i långtradartrafik äro i regel av större typ och därför vid full last synnerligen driftsekonomska. Denna typ av bilar kan även med fördel i större utsträckning användas i lokaltrafik, men beräkningsgrunderna för bensintilldelningen förhindra detta. Skäligt vore att, eventuellt efter särskild behovsprövning, även tilldela sådana bilar bensin.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställa följande frågor:

Kan herr statsrådet lämna uppgifter, som belysa kostnaderna för upprätthållande av nuvarande ransoneringsystem för bensin?

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

Är herr statsrådet beredd att i nuvarande ransoneringsläge tillfälligt vidtaga sådana av 1944 års trafikutredning föreslagna ändringar i automobilförordningen, som kunna verka i bensinbesparande syfte?

Kunna upplysningar lämnas rörande statsmakternas inställning till frågan om trygghet av brännolja-försörjningen för dieselmotordrivna bilar?

Kan en sådan ändring av beräkningsgrunderna för bensintilldelningen förväntas, att även de s. k. långtradarbilarna erhålla viss bensintilldelning?

Vilka åtgärder kunna förväntas för en snabbare handläggning av ansökningarna om tilläggsranson?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.34 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 5 och den 7 innevarande månad.

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet GJÖRES, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Petréns interpellation om snabbare handläggning av importlicensärenden, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Petréns frågat, om jag har för avsikt att vidtaga några åtgärder för att få till stånd en snabbare handläggning av licensärenden speciellt rörande till landet redan hemkomna importvaror.

Under remissdebatten i första kammaren hade jag anledning att närmare redogöra för bakgrunden till de förhållanden, som föranlett kritik mot handelskommissionen, och för de åtgärder som vidtagits och planerats för att öka kommissionens möjligheter att betjäna allmänheten. Jag skall icke här upprepa

vad som då sades, men det finns anledning att ännu en gång erinra om vilka svåra organisatoriska problem kommissionens ledning ställdes inför, då det allmänna importförbudet infördes den 15 mars förra året, och som den fortsättningsvis ställts inför och alltjämt konfronteras med på grund av den fortgående internationella krisen.

Att smidigt och utan besvärande tidsutdräkt handlägga dessa problem kräver bl. a. tillgång på god arbetskraft och lokaler. Därvidlag har man hela tiden haft det mycket bekymmersamt, eftersom det råder synnerligen stor brist både på lämplig personal och på kontorslokaler. Trots alla svårigheter har dock personalen på importlicensbyrån ökat mycket avsevärt under den gångna tiden, och vad lokalerna beträffar disponerar kommissionen nu över fyra gånger så många arbetsrum som vid denna tid i fjol. Lokalsvårigheterna äro dock även nu stora, och den fortsatta personella utbyggnaden av kommissionen är i allt väsentligt beroende av lokalfrågornas lösning.

Efter hand som tillgången på personal och lokaler hittills ökat har det blivit möjligt att bättre sörja för kontakten med allmänheten. Besvärs- och kontroll-

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

sektionen har utbyggts till en byrå, som bl. a. har till uppgift att verkställa undersökningar med anledning av muntliga eller skriftliga klagomål över handläggningen av licensärenden och att ordna en förbättrad informationstjänst. De mottagningar, som kommissionen sedan någon tid tillbaka en gång i månaden anordnat i Göteborg och Malmö, ha fortsatt och vunnit uppskattning. En särskild organisationskommitté har bildats under ordförandeskap av direktör Kollberg. Kommittén, som består av tre representanter för näringslivet och en för staten, arbetar bl. a. med problemen att förenkla blankettsystemet och att förkorta tiden för nödvändiga remisser. I sistnämnda avseende ha redan beaktansvärda resultat uppnåtts.

Trots de åtgärder som vidtagits för att göra licensbehandlingen snabbare och effektivare dröjer det ofta lång tid, innan en ansökan om importlicens hunnit slutbehandlas. Till en icke ringa del beror dock den långsamma handläggningen därpå, att ansökningshandlingarna äro ofullständiga. En stickprovsundersökning har visat, att ungefär varannan ansökan behöver kompletteras. Kvoterings, som tillkommit med stöd av näringsorganisationerna för att skipa rättvisa importörerna emellan, medföra också ofrånkomligt en viss fördröjning. I vissa fall måste även ansökningar vila i månader i avvaktan på nya handelsavtal.

Den helt dominerande orsaken till att licensärendena bli fördröjda är emellertid de svårigheter, som äro ouplösligen förknippade med den balansering av varurörelser och betalningar, som kännetecknar det bilaterala system, som i dag är förhärskande i Europa. Jag kan nämna ett färskt exempel. Importen från Belgien har beträffande vissa varor av umbärlig karaktär fått lov att stoppas i avvaktan på att den svenska exporten dit kan åstadkomma en utjämning av betalningsbalansen. Tills vidare vila hos kommissionen omkring 15 000 ansökningar om import från Belgien.

Herr Petrén har närmast haft maskinimporten i tankarna när han framställ-

de sin fråga, och jag vill därför lämna ett par uppgifter om denna import. Under 1946 uppgick importen av maskiner, transportmedel och instrument från hårdvalutaländer till 230 milj. kr. Följande år steg den till 473 milj. kr., och en fortsatt fri import under 1948 skulle säkert ha medfört en ytterligare ökning. Efter den senaste revisionen av importplanen få i år från hårdvalutaländer införas varor av detta slag till ett värde av 185 milj. kr., vartill kommer import på kredit för något tiotal milj. kr. Knappheten på valuta har sålunda medfört att maskinimporten på hårdvalutaländerna har fått minskas till mindre än hälften av förra årets volym. En sådan nedskärning medför ofrånkomligt, att varje licensansökan får underkastas en ingående granskning som ofta måste bli mycket tidsödande.

Den ansvällning av importen, som vid årsskiftet förelåg, tvingade på grund av valutaknappheten till vissa särskilda utredningar, som voro relativt tidskrävande. Detta torde ha varit en av anledningarna till klagomål över långsam handläggning. Som exempel kan nämnas, att av försörjningsmyndigheten tillstyrkta ansökningar om import av delvis förskottsbetalade maskiner till ett värde mellan 35 och 40 milj. kr. i brist på valuta blevo liggande obehandlade en längre tid. Numera har man i princip löst frågan om importen av just dessa varor och i flertalet fall medgivit att maskinerna skola få införas.

Interpellanten uppger att varor representerande ett värde av flera tiotal milj. kr. ligga infrusna i våra frihamnar och tullkamrar i väntan på att importlicens skall beviljas, och han vill påskynda licensgivningen för dessa varor. Uppgiften om de infrusna varornas värde var, såvitt jag kunnat utröna, riktig när interpellationen framställdes i slutet av februari. Vid ett besök i Stockholms frihamn för ett par dagar sedan kunde jag emellertid konstatera, att åtminstone de lager, som ligga kvar där i väntan på licens, minskat högst betydligt under de senaste månaderna och numera företrädesvis bestå av varor av något lägre

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

angelägenhetsgrad. I detta sammanhang vill jag även framhålla, att man vid licensbehandlingen i regel ej kan taga hänsyn till den omständigheten att en vara kommit in i landet. Detta har även vid upprepade tillfällen, första gången så tidigt som 1940, framhållits i handelskommissionens cirkulär. Det kan särskilt anmärkas att kommissionen den 25 februari 1947, alltså kort innan den allmänna importregleringen infördes, ånyo riktade en vädjan till importörerna att försäkra sig om importlicens innan införsel ägde rum.

Bland de infrusna varorna nämner herr Petrén särskilt sådana som inköpts innan licenstvänet förelåg eller som kommit hem sedan licenstiden utgått. Av de i frihamnar och transitolager liggande varor som inköpts, innan licenstvänt förelåg, kan en mindre del införas över tullgränsen utan importlicens på grund av övergångsbestämmelserna i kungörelserna om allmänt importförbud och om inskränkningar i frilistan. Detta gäller bl. a. varor, för vilka full betalning erlagts, innan kungörelserna trätt i kraft. I de fall, då köpeavtal träffats före regleringarnas ikraftträdande men någon prestation från någondera partens sida icke eller endast delvis fullgjorts dessförinnan, fordras däremot importlicens. Beträffande import av sådana varor har handelskommissionen meddelat övergångsbestämmelser, som utgöra resultatet av en avvägning mellan å ena sidan intresset för de enskilda att kunna fullfölja avtal, som i god tro träffats, innan importregleringen infördes eller skärptes, och å andra sidan nödvändigheten för myndigheterna att ur valutasynpunkt förhindra att äldre köp av umbärliga varor fullföljas.

Varor, som kommit in till landet efter licenstidens utgång, kunna i dagens valutaläge icke givas någon förmånsställning. Handelskommissionen har också framhållit detta i ett av sina meddelanden.

Sammanfattningsvis kan följande sägas. Tidigare ha dröjsmål med handläggningen av licensärenden i ganska stor utsträckning berott på administrativa

svagheter hos de organ, som handha importregleringen. Numera äro dröjsmål av denna anledning icke längre så vanliga, och de minska alltmer i betydelse, i den mån handelskommissionen får ökade resurser i fråga om personal och lokaler. I stort sett är det dock, av de skäl jag tidigare angivit, för närvarande icke möjligt att ytterligare förkorta tiden för behandling av licensärenden eller att giva licensansökningar för varor, som redan kommit in i landet, en prioriterad ställning.

Herr PETRÉN: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet ber jag att få framföra ett tack för svaret å min interpellation. Jag tackar för de upplysningar, som givits om orsakerna till dröjsmålen vid behandlingen av licensärendena, och uppgifterna om de åtgärder som särskilt under den senaste tiden vidtagits för att förbättra förhållandena.

Av handelsministerns svar framgår, att den främsta orsaken till dröjsmålen är att man med hänsyn till våra bilaterala avtal måste invänta balans mellan import och export. Många, som ha licensansökningar liggande, sväva i ovisshet om huruvida ansökningarna komma att bli godkända eller avslagna. Jag tror att det därvid skulle vara av värde, om prövningen icke fördröjdes av att man avvaktar en utjämning i betalningsbalansen, och om förhandsmeddelande kunde utgå mera regelbundet, varvid sökanden erhöill upplysning om att han skulle få licens men att tidpunkten var beroende på när balans inträdde. Då har man i varje fall någonting att ta fasta på. Man behöver för sin planering veta, om man över huvud taget får sina förnödenheter och maskiner.

Såsom två andra väsentliga skäl till dröjsmålen anger handelsministern brist på lämplig arbetskraft och lokaler och den omständigheten, att de inlämnade ansökningarna äro ofullständiga. Det förvånar mig mycket, att bristen på lokaler får vara ett hinder när det gäller detta för vårt land, både inåt och

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

utåt, viktiga område. Jag vill se det nuvarande licenssvånet som en övergående historia och dristar mig att föreslå herr statsrådet att låta anskaffa några kontorsbaracker för att snabbt avhjälpa bristen. Det vore säkerligen väl använda pengar i detta läge.

Det upplyses i svaret, att till en icke ringa del den långsamma behandlingen beror på att ansökningshandlingarna äro ofullständiga och att för närvarande varannan ansökan måste kompletteras. Det är klart att de, som söka licenser, äro angelägna att få dem och efter bästa förmåga söka lämna uppgifter och fylla i sina blanketter. Ofullständigheten kanske i en del fall beror på att det råder oklarhet om vilka uppgifter kommissionen önskar, och därvidlag tror jag man skulle vara tacksam för en ökad upplysning. Med den brist på arbetskraft och lokaler, som kommissionen dras med, är det säkert många gånger svårt att hålla reda på papperen. Det finns många exempel på att handlingar icke kunnat återfinnas, när de behöfts, och det kan nog i en del fall vara anledning till att enligt kommissionens uppfattning ansökningsarna sakna nödiga uppgifter och bilagor.

Om nu hälften av ansökningshandlingarna äro ofullständiga, synes det mig vara en rationell åtgärd att från början låta ansökningsarna passera en granskning. Det borde vara riktigare att infordra de felande uppgifterna än att, som nu många gånger tyckes ske, låta ärendena vila och först vid förfrågan klargöra för sökanden, att han inte lämnat de uppgifter som behövas.

Jag är givetvis fullt medveten om att det skärpta valutaläget kräver och kommer att kräva en mera ingående granskning av licensärendena och att det därför måste bli dröjsmål. Våra valutareserver ha fortsatt att gå ned, och det vore värdefullt och intressant att få höra statsrådets uppfattning om tendensen för den fortsatta utvecklingen.

Handelsministern meddelar, att man i princip löst frågan om snabb införsel av delvis förskottade maskiner. Det vore för mig och säkert även för många

andra värdefullt att få veta, när man även i praktiken kan ha denna fråga löst. Den är gammal och har spritt och sprider mycken oro både hos oss och i utlandet.

Det sägs att man icke kan ge någon förmånsställning i fall, där varor komma in till landet efter licenstidens utgång. Detsamma gäller naturligtvis, då varor finnas leveransfärdiga i utlandet; ofta äro de specialtillverkade för svenska förhållanden. Jag tycker att man borde kunna vänta sig en snabbare handläggning av sådana ärenden. Det undergräver det förtroende, som vi ha i utlandet, att förnödenheter och maskiner som tillverkats för Sverige — de kunna ha köpts på licens eller köpts under tid, då licens inte behövdes — äro leveransklara eller finnas i våra frihamnar eller hos våra tullkamrar men icke betalas, trots att månad efter månad går. Det är också klart att det blir störningar i produktionen för dem som vänta på dessa maskiner och behöva sätta in dem i tillverkningen. Men det är inte de enskildas synpunkter som därvid äro de viktigaste. Det är frågan om hur dessa förhållanden komma att verka för alla som ha importaffärer och hur de påverka förtroendet i utlandet för oss. Vi ha tidigare kunnat köpa varor och förnödenheter med betalning vid leverans. Nu går det inte längre, utan vi måste betala pengarna redan då ordern lämnas.

Hur utlandet har reagerat på denna punkt vill jag visa med ett exempel. Har här en skrivelse till en svensk firma från en av de stora amerikanska koncernerna, som säger på följande sätt: »På grund av det långa dröjsmålet att erhålla likvid för våra fakturor äro vi nödsakade att återtaga våra villkor av 60 dagars öppen kredit och fordra, att Ni för alla framtida skeppningar upprätta oåterkallelig rembours i US dollars, bekräftad av en New York-bank. Vår vänlig kom ihåg att detta är inte en anmärkning mot Er kreditställning utan är beroende på den brist på förtroende amerikanska tillverkare börja få till den svenska regeringens godtyckliga beslut med avseende på både importtillstånd

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

och tilldelning av dollarvaluta. Skulle situationen förbättras längre fram skola vi då med glädje ta vårt beslut under förnyad omprövning. Vi beklaga, att förhållandena, över vilka Ni icke kunna råda, äro ansvariga till att vi måst ta detta steg, och vi försäkra Eder om vår uppskattning av det goda förhållande, som alltid har rått mellan Er firma och vår.»

Det är ju synnerligen tråkigt, att utlandet skall få denna uppfattning och anse sig böra draga sådana slutsatser. Det är naturligtvis inte lätt för utlänningar att inse svårigheterna. Resultatet är att vi nu få betala ut pengarna vid ordertillfällena, under det att vi förut kunde göra det vid varans mottagande. Med andra ord: samtidigt som vi äro angelägna att få kredit, måste vi nu många gånger pumpa ut våra dollar månader och i vissa fall kanske år, innan vi få hem varorna, med de långa leveranstider som råda i flera fall.

Jag har svårt att se, att förhållandena vid licensbehandlingen äro helt tillfredsställande. Jag är tveksam, om jag skall trötta kammaren med exempel på behandlingen av ärenden, som jag och andra haft att göra med. Samtidigt som behandlingen av angelägna ärenden förhållas, kunna andra ting bli handlagda. Jag tänker på ett sådant fall som det jag såg för några månader sedan, då licens för 25 000 kronor beviljades för inköp av målkameror till Solvalla. Det är mycket svårt på näringslivets håll att ha full förståelse för sådant, när det samtidigt är så svårt att få licenser att köpa maskiner.

Men jag vill icke uppehålla mig vid detta, utan skall i stället försöka framställa några förslag och frågor i syfte att få förhållandena bättre. Förra året framställdes från industrien förslag om att i de fall, där det var möjligt, försöka ordna med en kvottilldelning. Det är ju ganska naturligt att, när det är fråga om stora industrier som ha behov av olika maskiner, det icke kan vara lätt för handelskommissionen att bedöma, vilka maskiner som äro för industrien viktigast, och veta i vilka fall användningen av en maskin förutsätter tillgång till andra ma-

skiner. Många gånger kan det vara lämpligt, att den enskilda industrien tilldelas en kvot och därmed får möjlighet att själva avgöra, till vilka maskiner pengarna skola användas. Det vore av intresse att veta, hur långt denna fråga avancerat.

På senaste tiden har handelskommissionen givit tillstånd att utan vidare importera maskiner, om importören kan få tre års kredit i utlandet. Sådana affärer skulle varit lättare att göra förr, innan förtroendet för oss minskat.

I detta sammanhang önskar jag fråga handelsministern om våra möjligheter att under detta och nästa år få inköpa maskiner i Amerika inom ramen för Marshallplanen. Jag vill också fråga om möjligheterna att med statens hjälp öppna kredit i Export and Import Bank i USA. Enligt uppgifter från tillförlitligt håll bland exportkretsar i Amerika skulle förutsättningar finnas att få sådan kredit, framför allt om man specificerar, vartill medlen skola användas. Särskilt när det gäller verktygsmaskiner och andra maskiner har Amerika förståelse för att underhåll och förnyelse av maskinparken är av största vikt för ökad produktion i Europas länder.

Med den erfarenhet jag själv och andra haft av tidsödande spring i kommissionens trappor hoppas jag, att kommissionen i ökad utsträckning kommer att ge instruktioner och informationer till de anställda, så att de bättre kunna lämna upplysningar och ta ansvar. Nu måste man många gånger gå ända upp till toppen för att få klara besked och för att påskynda ärenden. Att gå direkt till toppen kan vara möjligt i stora ärenden, för stora organisationer och stora företag, men det säger sig självt, att det av praktiska skäl icke är möjligt för menige man.

Det har alltid förvånat mig, att det på handelskommissionen saknats ett centralregister, där man kan följa ärendena och i varje läge säga, var ärendena finnas och handläggas. Ett sådant register skulle möjliggöra övervakning och ge möjlighet till att påskynda ärendena, samtidigt som de licenssökande skulle

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

kunna få begärda uppgifter. Detta förefaller mig vara en fundamental sak. Som det nu är, kan det förekomma att handlingar komma åt sidan. Det har för övrigt hänt att inte bara handlingar utan även personer försvunnit. Jag vet fall, där man blivit hänvisad till personer, som över huvud taget inte existerat på ifrågavarande avdelningar. Om den av handelsministern omtalade nya byrån för besvärsärenden och kontrollåtgärder har en sådan uppgift, som den jag här antytt, hälsas det med stor tillfredsställelse.

Jag vill som sammanfattning säga, att uppenbart är att förbättringar inträtt i förhållandena jämfört med hur det var för tre månader sedan, då jag framställde min interpellation. Det är glädjande men det är också naturligt att förbättringar inträtt, om man tänker på vilket kaos det var från början när licensieringen infördes för över ett år sedan. Importbegränsningen infördes för sent, och kommissionen var icke utbyggd för att ta emot de ärenden, som strömmade in. Från början förekom ingen registrering av utelöpande licenser, och man kunde därför inte avstämma dem mot valutatillgången. Detta karakteriserades i ett av de senaste numren av Affärsvärlden som en förvaltningsskandal av tämligen enastående dimensioner, och jag har ingen anledning att jäva detta påstående. Med ökade erfarenheter bli förhållandena i fråga om licensgivning en bättre, men det är till stor del erfarenheter, som vunnits genom misstag i det förflutna, och det är ett ganska dyrbart sätt att vinna erfarenheter, särskilt allvarligt när det gäller ett område som detta.

När man som jag nu otvivelaktigt har gjort klandrar en hel del förhållanden, får man inte glömma, att för många av de tjänstemän, som arbeta med dessa ting, måste det vara en uppoffring att hålla på med detta arbete; i varje fall skulle jag känna det så. Om det nu är, som handelsministern säger, att vi inte kunna vänta oss några förbättringar i fråga om licensbehandlingen under den närmaste framtiden, ser jag för min del

däri ett ytterligare belägg till de många andra som finnas för att det är svårt att uppehålla regleringar, och man får hoppas att man så snart som möjligt kan komma ifrån dem.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Den, som har sin varelse i närheten av en stor handels- och sjöfartsstad, kan inte undgå att tämligen ofta få kontakt med de olika svårigheter, som möta det fria näringslivets män i dessa dagar. Jag har sedan länge förstått, att en importreglering och följaktligen även en handelskommission voro nödvändiga. Det faller mig därför inte in att diskutera handelskommissionens vara eller icke vara. En fråga, som däremot måste diskuteras, är de verksamhetsformer, som prägla denna handelskommission, och det är om detta som jag skulle vilja säga några få ord.

Jag vet att man inom handelskommissionen företagit en undersökning om den rättsliga grunden för kommissionens verksamhet. Denna rättsliga grund lider av många oklarheter. Jag har ännu inte fått reda på vad undersökningarna lett till för resultat. Jag hoppas emellertid, att regeringen avser att vidtaga sådana åtgärder, att denna fråga blir ordentligt uppklarad. Det förefaller mig vara en väsentlig sak i den svenska rättsstaten, att en kommission icke handlar utan att ha fullgoda rättsliga grunder för sitt handlande.

Jag skall inte heller gräva i de gamla sår, som den föregående ärade talaren berörde, då han nämnde någonting om den bristande bokföringen av beviljade licenser. Det är ett ganska tråkigt kapitel i den svenska förvaltningens historia, men såvitt jag kan förstå också ett avvecklat kapitel. De lärdomar, som vi den gången gjorde, ha varit ganska dyrbara, och det är min livliga förhoppning, att misstagen inte skola upprepas.

Det är självklart, att en kommission av och till måste göra sig skyldig till fel och misstag. Även en kommission måste ha felräkningspengar. Jag tror emellertid, att handelskommissionen har

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

gjort sig skyldig till flera misstag än kanhända någon annan av våra stora kommissioner. Jag förstår att detta är en mycket djärv anklagelse, ty vi veta allesamman, att kommissionsväsendet över huvud taget varit behäftat med många allvarliga brister.

Statsrådet Gjöres gav i sitt interpellationssvar en förklaring till att felen och misstagen voro särskilt många i detta fall. Han framhöll, att han haft svårt att rekrytera denna kommission, som ett tag syntes stå inför sin avveckling. Jag tror att statsrådet på denna punkt har alldeles rätt. Mina egna funderingar ha gått precis i samma riktning som hans. Vad jag framför allt skulle ha önskat är att man vid rekryteringen av denna kommission hade fått män, som varit väl förtrogna med den svenska förvaltningens rättsprinciper och som hade förstått, att en kommissions fullmakter måste vara begränsade och att en svensk medborgares rätt inte på något sätt får trädas för nära. Jag är rädd för att det inte minst är på denna senare punkt, som handelskommissionen inte alltid har riktigt förstått, var gränserna för verksamheten gått.

Ett kapitel, som den föregående ärade talaren icke berörde, är valutatilldelningen för ej honorerade varor. Vi minnas allesamman, att licenserna hade beviljats men att på grund av valutasvårigheter medel inte kunde ställas till förfogande för betalning av varorna. Det hände, att företag fingo vänta ända till tre månader, innan saken klarades upp. Detta är självklart en olägenhet, som varit en svår belastning för svenska affärsvärlden i dess förbindelser med främmande länder. Det har betytt, att det utomordentliga anseende, som den svenska affärsvärlden har haft i främmande länder, har reducerats. Det är odiöst att jämföra svenska affärsmän med affärsmän från vissa främmande länder; det är icke mindre odiöst att nämna dessa främmande länders namn. Men man kan inte neka till att den svenska affärsvärldens anseende har tagit allvarlig skada, och detta på grund av ingripande från statlig myndighet. Redan herr Petré,

den ärade interpellanten, framhöll också, att kommissionens verksamhet hade betytt ett undergrävande av det förtroende, som våra affärsmän sedan gammalt ha åtnjutit i andra länder.

Vad som inte minst behöver framhållas i detta sammahang är den oerhörda belastning, som handelskommissionen och dess krav ha betytt för den svenska affärsvärlden. Jag fick, just som denna debatt började, i min hand en skrivelse, som jag tror kan belysa denna sak. Skrivelsen lyder i den del, som berör denna fråga, på följande sätt: »Beträffande det kvantitativa är det mycket svårt att för ett företag av denna art göra en uttömmande och fullständig undersökning över de kostnader och besvär, som kommissionsväsendet förorsakar oss. Jag kan i alla fall nämna, att företaget avgiver ungefär 1 500 licensansökningar om året. För varje licensansökan kan man räkna med att minst sju olika skrivelser och blanketter erfordras och dessutom blir det som regel skrivelser och korrespondens med kommissionerna, föranledda av licensansökningarna. Minst två personer på varje avdelning sysselsätts uteslutande med skrivgöromål föranlett av regleringväsendet. Dessutom upptages hälften eller $\frac{2}{3}$ av de flesta chefstjänstemännens tid med verksamhet, som direkt förorsakas av alla regleringar och bestämmelser. Inom detta företag är det sålunda mellan 20 och 30 personer, som sysselsätts ständigt med kommissionsärenden och därutöver en svårberäknlig, men mycket stor del av den värdefullaste arbetskraftens tid.»

Herr statsrådet Gjöres framhöll, att det mycket ofta förekommer att de handlingar, som skickas in till handelskommissionen, äro ofullständiga, och det är självklart att detta måste vara fallet, när handelskommissionen har så stora krav i fråga om de upplysningar som skola lämnas. Det innebär, att affärsföretagen måste sätta in en mycket stor del av sin arbetskraft för att uppfylla dessa krav, och sedan sitta här i Stockholm ett otal tjänstemän och granska handlingarna, ibland kanhända från litet onödigt småaktigt formalistiska synpunkter. Jag und-

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

rar, om det inte skulle vara möjligt att här få en förenkling till stånd, en förenkling som samtidigt skulle kunna vara en förbättring.

Då jag nu är inne på frågan om dessa handlingar, vill jag också påpeka ett annat förhållande, som inte har berörts under denna debatt men som jag tror är ganska väsentligt, nämligen den inflation i fråga om begreppet »tro och heder», som handelskommissionen håller på att införa. Nästan alla de handlingar, som skola ingivas till handelskommissionen, skola vara undertecknade under denna formel, »på tro och heder». Det är självklart, att i ett stort företag måste chefen lita på sina tjänstemän och de uppgifter som dessa lämna honom; han kan inte i detalj granska allting, och det blir naturligtvis litet påkostande för hans samvete, om han dag efter dag skall sitta och underteckna handlingar under denna försäkran utan att ha någon som helst möjlighet att i detalj granska de uppgifter, som han måste stå för.

Det är självklart att vi här ha att göra med en mycket väsentlig del — och en del, som det är svårt att avveckla för närvarande — av vad man brukar kalla för Krängel-Sverige. Jag tror att de svårigheter, som vi här ha att kämpa med, på ett utomordentligt sätt belysa svårigheter, som över huvud taget äro förknippade med det strängt reglerade samhället, och därför kan jag inte annat än uttala den förhoppningen, att vi snarast möjligt — jag vet att det inte kan ske så snart — skola lyckas med den betydelsefulla uppgiften att avveckla inte minst denna del av Krängel-Sverige.

Den långsamhet, som hela proceduren för med sig, är naturligtvis en utomordentlig olägenhet för hela vår affärsvärld. Den osäkerhet, som måste prägla underhandlingarna med främmande affärsföretag, är likaledes en utomordentlig belastning. Det gäller, om vi skola ha ett initiativkraftigt ekonomiskt system här i landet, att snarast möjligt övervinna dessa svårigheter.

Nu vill jag tillägga, att vad jag här har sagt icke har någon som helst personlig udd mot statsrådet Gjörës. Han står

inför utomordentligt stora och svåra uppgifter. Jag har endast velat framföra de allvarliga betänkligheter, som inte minst ifrån handels- och sjöfartsstaden Göteborg jämt och ständigt höras just rörande de frågor, som jag här har tillåtit mig att i korthet beröra.

Herr statsrådet **GJÖRES**: Herr talman! Med anledning av de yttranden, som ha hållits efter det att mitt svar lämnades, kanske jag får lov att säga några ord ytterligare.

Vad beträffar den antydan — och kanske mer än en antydan — som herr Andrén gjorde, att handelskommissionen i sin handläggning av ärenden skulle ha gått utanför ramen av vad som kan betecknas såsom gällande rätt, kan jag ingenting annat säga än, att om sådant har förekommit, må det väl få bli föremål för prövning i vederbörlig ordning. Jag vet ju inte på vilka fall herr Andrén hänsyftar, och även om jag visste det, skulle jag inte kunna ge något besked nu, utan saken får, hoppas jag, bli föremål för behandling, och skulle det ha förekommit någonting sådant som herr Andrén antyder, är ingen mera angelägen än jag att saken verkligen blir ordentligt undersökt.

Så skall jag gå över litet grand till de mindre sakerna. Jag skall inte fördjupa mig i en sak som de bägge talarna ha erinrat om, nämligen vad som hände under sommaren i fjol. Bägge talarna ha sagt att det är ett kapitel som är avslutat, och jag har för min del så mycket mindre anledning att gå in på saken, som handelskommissionen då emot min önskan icke föll under mitt fögderi.

Emellertid är ju det hela en mycket besvärlig affär, även sedan man har vidtagit åtskilliga åtgärder för att förebygga obehagliga överraskningar. Här kommer jag tillbaka till vad jag har framhållit i mitt svar, att lokal- och personalfrågorna äro mycket besvärliga. Det är möjligt att vi få lov att göra så som herr Petrént antydde, alltså sätta upp baracker för att få tillräckliga utrymmen. Det är ingen riktigt trevlig lös-

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

ning, men det är kanske den väg man får lov att gå, ty vi behöva onekligen rätt mycket ökade utrymmen för att kunna få plats för den personal som vi behöva.

Men personalfrågan är inte bara en fråga om att skaffa lokaler för vederbörande tjänstemän att sitta i, det är också en fråga om att få en rekrytering av sådan beskaffenhet, att man kan känna sig säker om en god handläggning av ärendena. Här står man inför mycket stora svårigheter. Det är nämligen så, att det sker en mycket rask omsättning av personal i handelskommissionen. Så snart någon har blivit intränad, är man från näringslivets sida mycket angelägen om att bereda vederbörande goda villkor vid en anställning i enskild tjänst, och därför kan det mycket väl hända, som herr Petréns anförde, att någon, som har besökt handelskommissionen, har hänvisats till en person som inte längre existerar, i varje fall inte i kommissionsvärlden.

Omsättningen är mycket snabb. Under tiden från den 1 juli 1947 till den 1 maj i år var avgången i handelskommissionen 81 manliga och 113 kvinnliga anställda, alltså ungefär 200 av en sammanlagd personal på 463 personer. Jag tror att var och en som något känner till, hur sådant här arbete måste bedrivas, förstår, att när man har att arbeta under sådana förhållanden, då personalbeståndet har blivit så här så att säga nomadiserande, är det inte lätt att få den stabilitet och den fasta ordning i arbetet, som är så eftersträfvansvärd.

Åtskilliga representanter för affärslivet ha talat med mig och sagt: Ni måste skaffa personal. Ja, vi äro mycket angelägna om att skaffa personal, och om näringslivet kunde lägga band på sin lust att så att säga plocka ifrån oss dem som ha blivit tränade och lärt sig att på ett skickligt sätt handlägga dessa ting, skulle det gå mycket lättare. Jag miss-tröstar emellertid beträffande möjligheterna att dämpa näringslivets lust att plocka ifrån oss god personal.

Herrar Petréns och Andrén ha här talat om hur de svenska affärsmännens

anseende har blivit lidande, och jag förmodar att de därvid främst syftade på opinionen i Förenta staterna. Ja, det är väl så, att Europas kommersiella anseende över huvud taget har fått sig en törn i Förenta staterna. När man där har ett exportöverskott så stort, att det inte finns någon rimlig möjlighet att åstadkomma balans i varuutbytet med Europa, måste det bli störningar, och Sverige är ju inte det enda land som får lov att upprätthålla importrestriktioner gentemot Förenta staterna. Man har där ett exportöverskott till europeiska och andra länder på åtta eller nio miljarder dollar. Så kan det inte fortgå i längden, och därför har land efter land fått lov att införa importrestriktioner. Det är inte bara Sverige, utan det är praktiskt taget alla länder — Schweiz undantaget, men även där har man på senare tid infört vissa importrestriktioner. Över huvud taget kännetecknas hela den internationella världen av dessa importhinder, som naturligtvis på ett mycket störande sätt bryta igenom de gamla kommersiella förbindelserna och åstadkomma obehag för leverantörer och köpare, som i vanlig ordning ha velat fullfölja sin verksamhet.

Herr Petréns frågade mig om tendenserna i utvecklingen. Jag vill säga, att vi måste försöka öka vår export på Förenta staterna och på hårdvalutaländerna i övrigt. Detta har jag predikat offentligen, detta har jag framhållit vid otaliga förhandlingar med näringslivets representanter. Vi måste fortsätta att arbeta efter den linjen, men vi skola aldrig drömma om att ett land med ett sådant ekonomiskt liv som Sverige har skall kunna bygga upp en så stor export på dollarmarknaderna, att vi skola kunna upprätthålla en fri import från hårdvalutaländerna. Det ligger fullständigt utanför realiteternas värld, och därför kommer avvecklingen av detta importregleringsmaskineri, om man nu ser det bara från den handelspolitiska utgångspunkten, att bli i allt väsentlig beroende av den ekonomiska återuppbyggnaden i Europa. Vad som i hög grad vållat våra svårigheter och bringat oss in i den si-

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

uation, vari vi nu befinna oss, är den tyska produktionens långvariga förlamning. Vi kunna inte längre i större omfattning hämta varor ifrån Tyskland och ha ett i vanlig mening ordnat varuutbyte med Tyskland, utan vår handel har vridits över till dollarländerna på ett sådant sätt, att de likvider vi kunna få för export och andra prestationer inte på något sätt förslå för att täcka de behov, som importens inriktning åt detta håll framkallar. Inga reformer i fråga om handelskommissionens blanketter eller annat kunna ändra någonting i detta, utan här kan man endast lita till att vi så småningom — och, jag vill gärna säga det, med Förenta staternas stöd enligt Marshallplanen — skola komma fram till en sådan återuppbyggnad av den europeiska ekonomin, att det skall bli bättre möjligheter att upprätthålla balans i vårt kommersiella umgänge.

Herr Petrén frågade mig också, huruvida vi inte kunna påräkna kredit på basis av Marshallhjälpen för att öka vår maskinimport från Förenta staterna. Ja, om Marshallhjälpens möjligheter och betingelser veta vi tills vidare inte mycket, och den saken kan jag därför få lov att lämna ur räkningen. Vad kredit i övrigt beträffar vill jag endast säga, att sådan som vår balans gentemot dollarn är och även med våra bästa ansträngningar kommer att se ut, kunna vi inte belasta oss med alltför stora krediter, som vi lock skola återbetala inom en viss tid. Vi måste tänka på litet längre sikt och se till, att vi inte låsa fast oss i valutamässiga engagemang som kunna bli besvärande för oss vid den tidpunkt, då vi enligt kreditvillkoren skulle få lov att infria dem.

Eftersom frågan om maskinimporten här har förts fram såsom det särskilt bekymmersamma — och jag vill gärna medge, att importrestriktionerna naturligtvis äro alldeles särskilt beklagliga när det gäller anskaffningen av ting som skola öka vår produktiva utrustning — vill jag säga, att maskinimporten ju ändå inte är så förfärligt klen som det kanske föreföll av mina siffror i svaret, där jag uteslutande uppehöll mig vid vår ma-

skinimport från hårdvalutaländerna, alltså väsentligen från Förenta staterna och i någon mån från Schweiz. Det har dock varit möjligt att utanför dollarområdet bygga upp importmöjligheter. Om jag räknar ihop hela vår maskinimport, alltså både från dollarns länder, från sterlingområdet och från övriga mjukvalutaländer, så finner jag att denna totaliter år 1946 uppgick till 396 miljoner kronor och år 1947 till 828 miljoner kronor. I år förutses den komma att bli 685 miljoner kronor, alltså utan tvivel mindre än föregående år men alltjämt uppgående till en mycket hög siffra. Jag tror att denna lilla komplettering av min uppgift om maskinimporten kan vara ägnad att i någon mån bidra till att ge ett riktigare intryck av hur maskinförsörjningen i detta nu faktiskt ser ut och kan antagas komma att gestalta sig.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet Möller att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet Möller avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 235, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 236, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande ersättning i vissa fall enligt förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

nr 237, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 238, angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammslunga);

nr 239, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

Om snabbare handläggning av importlicensärenden.

nr 240, angående klassificering av trafikanstalterna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar;

nr 246, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

nr 250, angående grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex; samt

nr 251, angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom.

Om snabbare handläggning av importlicensärenden. (Forts.)

Fortsattes överläggningen i anslutning till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet Gjöres' svar på herr Petréns interpellation om snabbare handläggning av importlicensärenden.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag ber först och främst att få uttrycka min tacksamhet för att jag på nytt får ordet trots avbrottet genom avlämnandet av propositioner.

Statsrådet Gjöres gav oss ju föga hopp om möjligheterna att snabbt avveckla handelskommissionen, och jag kan ju väl förstå de svårigheter, som måste föreligga på denna punkt. Europas balkanisering och den pauperism, som utmärker inte bara denna världsdal, utan också andra världsdal, ha, som herr statsrådet framhöll, därvidlag rest mycket svåra hinder. Men om det nu är på det sättet, att vi för en rätt lång tid framåt måste räkna med att ha handelskommissionen kvar, desto viktigare är det då att dess verksamhet bedrivs i sådana former, att den svenska affärsvärldens svårigheter icke i onödan ökas och att dess anseende i utlandet icke i onödan försvagas. Det är endast denna lilla kommentar, herr talman, som jag skulle vilja göra till statsrådet Gjöres för övrigt ur många synpunkter skickliga svar.

Herr PETRÉN: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att tacka för de värdefulla upplysningar, som ytterligare

ha lämnats. Jag vill dock ur min synpunkt framhålla, att jag tror det är utomordentligt värdefullt för oss att försöka få krediter av Amerika — naturligtvis i första hand långfristiga — så att vi kunna upprätthålla en större import bland annat av maskiner än vi kunna i dag.

Samtidigt som önskvärdheten av ett effektivare arbete i kommissionen står klar för mig, är jag givetvis medveten om de svårigheter, som den stora överrörligheten på arbetskraft för med sig. Det är ju någonting som man har att brottas med även i näringslivet men som ju också bidrar till att öka kraven på att man med tekniska arrangemang skall försöka neutralisera dessa verkningar.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 376, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 244 m. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 19 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna nu beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de statliga lagerhusen till Svenska spannmålsaktiebolaget;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet; samt

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 220, angående vissa anslag till fångvården m. m.; och

nr 231, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 234, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 242, angående godkännande av ackord i fabrikören Carl Johan Carlssons i Nyland konkurs.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 243, angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 245, med förslag till lag om ändring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 247, angående anslag till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 372, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 373, av herrar *Niklasson* och *Björck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 374, av herr *Åman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 375, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 376, av herr *Hallagård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.;

nr 377, av herrar *Hallagård* och *Niklasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående mark inom Kaknäsområdet och å Långholmen i Stockholm; samt

nr 378, av herr *Ohlson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande av en medicinsk högskola i Göteborg.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 379, av herr *Näsgård*,

nr 380, av herr *Karlsson*, *Gottfrid*, m. fl., samt

nr 381, av herr *Lundgren*, alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om pappersskatt.

Ang. befördringsgången för domstolsjurister.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Anderbergs* motion, nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 111 § byggnadslagen.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående visst förtydligande av lagen om val till riksdagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggssat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. befördringsgången för domstolsjurister.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående dels anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, dels ock anslag för budgetåret 1948/49 till hovrätterna: avlöningar.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 146, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 5 mars 1948, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade grunder för reglering av befördringsgången beträffande viss icke-ordinarie personal vid domstolarna,

dels besluta, att i hovrätternas personalförteckning skulle tills vidare från och med budgetåret 1948/49 upptagas extra ordinarie fiskaler med placering i någon av lönegraderna Ce 27 och Ce 25 till följande antal, nämligen 20 i Svea hovrätt, 7 i Göta hovrätt, 7 i hovrätten över Skåne och Blekinge, 7 i hovrätten

för västra Sverige, 5 i hovrätten för Nedre Norrland samt 5 i hovrätten för Övre Norrland, ävensom att Anmärkning 2 till personalförteckning skulle tills vidare från och med den 1 juli 1948 ha va den ändrade lydelse, som i propositionen angivits,

dels besluta, att i häradsrätternas personalförteckning skulle tills vidare från och med budgetåret 1948/49 upptagas 39 tingssekreterare med placering i någon av lönegraderna Ce 27 och Ce 25 samt att till personalförteckningen skulle fogas en anmärkning av den lydelse, propositionen visade;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som föranledes av vad departementschefen anförde.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 16 av andra huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 3 januari 1948 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i hovrätternas personalförteckning vidtaga de ändringar som av departementschefen angivits, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1948/49, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 332 700 kronor.

Över Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till hovrätterna: avlöningar hade utskottet yttrat sig i utlåtande den 2 mars 1948, nr 2, punkt 13:o). Vid behandling i kamrarna av utskottets nämnda utlåtande nr 2 hade ifrågavarande punkt 13:o) återförvisats till utskottet för ny behandling.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna de grunder för reglering av befördringsgången beträffande viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, som utskottet förordat;

2) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i hov-

Ang. befordringsgången för domstolsjurister.

rätternas personalförteckning, räknat fr. o. m. den 1 januari 1948, uppföra ytterligare en befattning såsom expeditionsvakt i lönegrad Ca 9 vid Göta hovrätt;

b) fastställa i utlåtandet införd personalförteckning för hovrätterna, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1948/49;

c) fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1948/49;

d) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 4 271 700 kronor;

e) besluta, att i häradsrätternas personalförteckning skulle tills vidare från och med budgetåret 1948/49 upptagas 39 tingssekreterare med placering i någon av lönegraderna Ce 27 och Ce 25 samt att till personalförteckningen skulle fogas en anmärkning av den lydelse, som i utlåtandet angivits;

f) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som föranleddes av vad utskottet i det föregående anfört.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Enligt Kungl. Maj:ts i propositionen nr 146 framlagda förslag skulle befordran till lönegrad Ce 27 kunna äga rum efter 1½ års tjänstgöring i lönegrad Ce 25 eller alltså efter sammanlagt 3 år från det befattningshavaren antagits till extra fiskal. Personalutredningens förslag innebär i denna del att lönegrad Ce 27 ej skulle uppnås tidigare än efter 3 års tjänstgöring i lönegrad Ce 25.

Utskottet vill i och för sig icke motsätta sig införande av lönegrad Ce 27 i domaraspiranternas befordringsgång. Med hänsyn till bland annat den större skillnad mellan befordringsförhållandena för domstolsjuristerna och förvaltningsjuristerna, som en uppflyttning redan efter 1½ års tjänstgöring i lönegrad Ce 25 skulle innebära, anser utskottet emellertid — i likhet med personalutredningen — att uppflyttningen bör ske först efter 3 år.»

Reservation hade avgivits av herrar Johan Bernhard Johansson, Lindström och Andrén, fröken Andersson samt her-

rar Wallentheim, Stazäng och Boman i Kieryd, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Utskottet vill» och slutade med orden »efter 3 år» bort hava följande lydelse:

»Departementschefen har upplyst, att personal med domarutbildning under senare år varit mycket eftersökt och att den konkurrens, som härigenom uppstått, för hovrätterna medfört en betydande personalbrist. Det är angeläget att rekryteringen till domarbanan genom nämnda förhållande icke undergår en kvalitativ försämring. Med hänsyn härtill och på de skäl departementschefen i övrigt anfört vill utskottet icke motsätta sig bifall till Kungl. Maj:ts förslag.»

dels ock att utskottet bort under 1) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna de grunder för reglering av befordringsgången beträffande viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, som angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 5 mars 1948.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Den reservation, som är fogad till förevarande utskottsutlåtande, tar sikte på frågan om domstolsjuristernas befordringsgång. Tvisten mellan majoriteten och reservanterna rör sig uteslutande om huruvida beträffande de extra hovrättsfiskalerna för befordran lönegraden Ce 27 skall krävas tjänstgöring i lönegraden Ce 25 under tre år i enlighet med personalutredningens förslag eller endast under ett och ett halvt år, såsom Kungl. Maj:t föreslagit. Reservanterna gå i detta avseende på Kungl. Maj:ts förslag.

Anledningen till att jag tar till orda i denna fråga är, att jag inom avdelningen deltagit i behandlingen av detta ärende, även om jag inte står antecknad under utskottsutlåtandet, och jag har därvid funnit starka skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag, att domstolsjuristerna böra erhålla denna snabbare befordran upp till 27 lönegraden.

Att göra en jämförelse mellan förvaltningsjurister och domstolsjurister i des-

Ang. befordringsgången för domstolsjurister.

sa avseenden är inte så lätt. Man kan inte utan vidare säga, att befordringsgången skall vara lika för dessa båda kategorier, ty det finns många faktorer, som göra att skillnaden mellan dem är ganska stor.

Enligt personalutredningens och således utskottsmajoritetens förslag skulle väntetiden för domstolsjuristerna, innan de vinna extra ordinarie anställning, bli mer än dubbelt så lång som för förvaltningsjuristerna. Med hänsyn till den långa provotiden för domstolsjuristerna, under vilken sker en kraftig gallring och som därför inte kan sägas vara ur alla synpunkter omotiverad, anse reservanterna, att det är rimligt att fiskalerna inte skola behöva stå kvar i den lägre löneställningen lika länge, som om de skulle ha varit förvaltningsjurister, utan att de något tidigare böra få förmånen av bättre inkomster.

Vidare är domstolsjuristen underkastad flyttningsskyldighet i en omfattning, som inte har någon direkt motsvarighet inom den civila statsförvaltningen, en skyldighet som är betingad av att utbildningen på domarbanan kräver tjänstgöring på olika håll, i över- och underätter. Dessa förflyttningar äro givetvis betungande, och även det tycker jag är ett skäl som talar för en snabbare befordringsgång.

Huvudskälet till att jag anser, att Kungl. Maj:t i denna fråga handlat riktigt, är emellertid, att det för ett land som vårt är av största vikt att domstolarnas kvalitet upprätthålles. Under senaste tid ha tjänsterna inom förvaltningen dragit till sig jurister, som eljest skulle vara synnerligen lämpade såsom domstolsjurister. Det måste vara ganska farligt att komma in i ett skede med sänkt kvalitet på vår domarkår. Detta anser jag vara en avgörande principfråga, och i valet mellan goda domare och goda förvaltningsjurister -- om man nu är ställd inför ett sådant val, och det kan man bli just med hänsyn till den förskjutning som under senare år ägt rum till förmån för förvaltningsjuristerna -- anser jag att det är riktigt att välja en god domarkår.

Jag har av dessa skäl inte kunnat följa utskottet, som går på personalutredningens linje, utan har ansett att hovrättsfiskalerna i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag böra beredas möjlighet att redan efter ett och ett halvt års tjänstgöring i lönegrad Ce 25 erhålla placering i lönegrad Ce 27.

Jag har, herr talman, därmed i korthet redogjort för de skäl, som ligga till grund för reservationen, och det är det sista skälet som jag tycker är det mest avgörande, men även de andra av mig antydda skälen anser jag spela en stor roll. De ge vid handen, att det här gäller även en rättvisepincip.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

I herr Mannerskantz yttrande instämde herrar *Johan Bernhard Johansson, Schlyter, Norman, Löthner, Velander, Bror Nilsson, Björkman, Domö och Lundgren.*

Herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Yrkandena under andra huvudtiteln präglas självfallet i år av stor återhållsamhet. Kraftiga inskränkningar ha gjorts, och de få förbättringar, som jag har föreslagit, kosta mycket obetydliga belopp. Men de förslag, som jag trots den svåra ekonomiska situationen ansett mig böra lägga fram, äro så mycket mer angelägna, och ett av dessa förslag är just det, som behandlas i den nu pågående diskussionen. Det gäller en fråga, som kan förefalla ganska obetydlig, nämligen frågan om tidpunkten för en lönegradsuppflyttning för de äldre fiskalerna i hovrätterna. Alla äro ense om att en sådan uppflyttning skall komma till stånd och likaså att den bör ske till lönegrad Ce 27. Tvisten gäller endast om denna uppflyttning skall äga rum efter tre års tjänstgöring i en lägre lönegrad, såsom utskottet har föreslagit, eller redan efter ett och ett halvt års tjänstgöring, såsom en kvalificerad minoritet i utskottet i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag velat förorda.

Frågan gäller här alltså de äldre fiskalerna i hovrätterna, och jag vill fram-

Ang. befordringsgången för domstolsjurister.

hålla, att det är denna personalgrupp, som praktiskt taget utgör hela rekryteringsbasen för landets framtida ordinarie domarkår. Dessa tjänstemän ha redan använts i så viktiga uppdrag som tjänstgöringen såsom tingssekreterare innebär, med andra ord som självständiga domare på landet.

Redan förra året utlovades i statsverkspropositionen en löneförbättring för fiskalerna och tingssekreterarna, och det är denna löneförbättring som nu skulle genomföras. Jag vet att de yngre juristerna och deras organisationer fästa det största avseende vid denna fråga, och jag vill också understryka, att utskottsmajoritetens förslag i praktiken knappast innebär någon förbättring för dessa tjänstemän.

Det skäl, som utskottsmajoriteten främst stöder sig på, är en jämförelse mellan befordringsgången för förvaltningsjuristerna och domstolsjuristerna. Herr Mannerskantz har nyss berört denna fråga, och jag kan i stort hänvisa till vad han sade. Jag vill bara i korthet rekapitulera ett par synpunkter, som göra det önskvärt att domstolsjuristerna erhålla denna lilla förmån som det här är fråga om.

Domstolsjuristerna ha till att börja med en betydligt längre provotid än förvaltningsjuristerna, nämligen 2 till 2½ år mot ett år. Inom hovrätterna är vidare gallringen mycket strängare. Medan det för förvaltningsjuristerna i allmänhet finns mer eller mindre viktiga poster, där de slutligen kunna stanna, är det ju meningen att alla dessa tjänstemän inom hovrätterna skola erhålla högst kvalificerade uppgifter, nämligen domarbefattningar. På grund härav måste man se till att alla, som bli godkända på denna bana, fylla mycket högt ställda krav. En hård gallring måste därför ske.

Domstolsjuristerna ha också skyldighet att med korta mellanrum flytta från en plats till en annan, vartill motsvarighet saknas inom den civila förvaltningen i övrigt.

Till slut bör framhållas, att det är en mycket stor efterfrågan just på den do-

marutbildade arbetskraften. Denna dras inte bara, såsom herr Mannerskantz omtalade, till förvaltningstjänst, utan även kommuner och enskilda företag locka de bästa hovrättsjuristerna från domarbanan.

Skillnaden mellan majoritetsförslaget och reservationen är mycket obetydlig i pengar räknat, men hur denna fråga avgöres kan få stor betydelse för domarkårens framtida rekrytering och kvalitet. Jag har anledning att hysa allvarliga bekymmer för denna rekrytering, och därför hoppas jag varmt på bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Denna fråga är, såsom här sagts, kanske inte så stor till sin innebörd, men sedd i sitt sammanhang blir den ganska viktig.

Statsutskottets majoritet har intagit den ståndpunkten, att det inte går att genomföra denna befordringsgång, som justitieministern föreslagit, utan att riva upp befordringsgången för de lägre domstolsjuristerna i övrigt. Riksdagen bestämde så sent som förra året befordringsgången för dessa lägre befattningshavare. Den nu förevarande frågan måste ses i detta sammanhang, och jag måste personligen säga, att vi här, även om frågan är liten, tangerar det stora problemet om personalbristen vid våra verk och inrättningar, och kanske vi rent av tangerar den stora frågan om juristernas utbildningsmöjligheter. Under sådana förhållanden tror jag att man inte vinner någonting annat med denna partiella reform, som Kungl. Maj:t och närmast justitieministern svara för, än att vi riva upp det beslut, som riksdagen fattade förra året. Detta kan inte vara någon ur riksdagens synpunkt rekommendabel väg att gå. Det är av denna anledning som utskottsmajoriteten nödgats gå emot Kungl. Maj:t på denna punkt.

Justitieministern sade här, att om utskottsförslaget skulle godtagas av riksdagen, kommer det inte att innebära någon förbättring för dessa domaraspiranter som det här är fråga om, således för

Ang. befordringsgången för domstolsjurister.

fiskaltjänsternas innehavare. Jag måste då fråga justitieministern, om inte denna uppflyttning i en högre lönegrad, eller till lönegrad Ce 27, betyder någonting. Vi äro alla ense om att dessa befattningshavare böra uppmuntras en liten smula, och statsutskottet förordar fördenskull bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om domaraspiranternas uppflyttning i en högre lönegrad. Denna uppflyttning gör väl i pengar 1 400 å 1 450 kronor. Jag tycker ändå, att det betyder någonting. Lönen med rörligt tillägg inom femte ortsgruppen blir per år 13 426 kronor, under det att den förut med rörligt tillägg i samma ortsgrupp var 12 096 kronor. Ja, man bedömer väl penningars värde på olika sätt, men nog tycka vi i statsutskottet, att detta alltid är värt någonting.

Frågan gäller således, såsom herr Mannerskantz sade, huruvida domaraspiranterna skola gå tre år i 25 lönegraden för att komma upp i 27 lönegraden, såsom utskottsmajoriteten förordar, eller om de endast skola behöva gå ett och ett halvt år i enlighet med Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag. Utskottet förordar tre år för att hålla sambandet med befordringsgången för de lägre juristerna, något som riksdagen så sent som i fjol godkände. Det blir måhända nödvändigt, herr justitieminister, att ta upp till allvarlig prövning, huruvida man inte får lov att avväga, hur mycket vi över huvud taget ha råd att släppa till av intellektuell arbetskraft på skilda områden och huruvida vi inte för att säkerställa denna arbetskraft kanske få lov att reglera tjänste- och löneförhållandena för densamma. Men att på detta sätt ur ett större sammanhang rycka loss en liten bit betraktar statsutskottet såsom en mycket allvarlig sak. Det hela kan då trasas sönder.

Detta är de väsentliga skälen, varför utskottsmajoriteten gått emot Kungl. Maj:t på denna punkt. I övrigt har ju Kungl. Maj:ts förslag godkänts av utskottet på detta avsnitt.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag uttryckte mig säkert litet för kort på en punkt i mitt förra anförande, och jag skall därför be att få förklara mig något närmare.

Det är självfallet, att jag liksom den föregående ärade talaren tycker, att en uppflyttning med två lönegrader är en mycket bra förbättring, men när jag sade, att i detta fall uppflyttningen, om man godtog utskottsmajoritetens förslag, i praktiken inte skulle bli så mycket värd, berodde det på en särskild omständighet. De äldre fiskaler, som det här är fråga om, få så småningom adjunktion i sin hovrätt, d. v. s. de bli tillförordnade ledamöter i hovrätten och placeras då i 29 lönegraden. Om man dröjer så länge med den nu ifrågakommande uppflyttningen till 27 lönegraden, som utskottsmajoriteten föreslagit, kommer den i allmänhet att nära sammanfalla med adjunktionen, och därför får den inte något större praktisk betydelse. För att denna personalgrupp skall få en reell löneförbättring är det därför nödvändigt att man följer reservationen.

Jag har vidare svårt att följa herr Karlssons resonemang, när han säger, att ett bifall till reservationen och därmed till Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära ett söndertrasande av den befordringsgång, som riksdagen nyligen har antagit för förvaltningsjuristerna i allmänhet. Även utskottets förslag innebär ju att man i viss mån sätter domstolsjuristerna i en särställning, och detta, såsom jag anser, på goda grunder. Frågan är bara om denna särställning skall bli litet kraftigare markerad genom att uppflyttningen äger rum redan efter ett och ett halvt år i stället för efter tre.

Jag kan alltså inte se att Kungl. Maj:ts förslag medför något söndertrasande av eljest gällande principer eller att det innebär någon större principiell skillnad gentemot utskottets förslag. Däremot tror jag att den praktiska skillnaden mellan de båda förslagen är mycket stor.

Herr ANDERSON, GUSTAF IWAR: Herr talman! Då jag inom utskottet bi-

Ang. befordringsgången för domstolsjurister.

trädde utskottsmajoritetens förslag, måste jag erkänna, att det berodde mycket på det starka intryck jag fick av den redogörelse, som lämnades på denna punkt inom tredje avdelningen. Personallutredningen har ju varit fullkomligt enhällig i fråga om det riktiga i den linje, som utskottet sedan följde, och man får väl ändå förutsätta, att denna utredning, som ju tillsatts av Kungl. Maj:t, nog penetrerat denna fråga.

Detta har varit ett av de mest avgörande skälen för mig att biträda majoritetens förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag försökte i går sätta mig in litet grand i denna fråga delvis genom att studera statskalendern — jag ville på det sättet få en uppfattning om hur denna sak ligger till.

Den föreliggande frågan gäller, efter vad jag har kunnat finna, huruvida en ung hovrättsjurist skall uppnå lönegraden Ce 27 vid en ålder av i medeltal 31 à 32 år, vilket är innebörden av Kungl. Maj:ts förslag, eller då han är ett och ett halvt år äldre, vilket utskottet har föreslagit. Det återstår då att se vad denna löneförmån kan innebära. På dyraste ort torde den motsvara en månadslön av ungefär 1 100—1 150 kronor. Efter avdrag för skatt torde av denna lön återstå 800 kronor eller kanske något mindre. Detta är de förmåner den unge hovrättsjuristen skulle få vid en ålder av enligt Kungl. Maj:ts förslag mellan 31 och 32 år och enligt utskottets förslag först vid fyllda 33 års ålder. Man måste väl ändå medge, att detta inte är någon alltför stor lön för en tjänsteman med så lång utbildning, som ofta har bildat familj och som dessutom har ett ansvarsfullt arbete i domstolsväsendet, ett arbete som av ålder ansetts höra till de svåraste och mest betungande, som någon svensk statstjänsteman över huvud taget har. Det är möjligt att förhållandena i det hänseendet på sista åren ha ändrat sig, men jag tror det inte. Tidigare har

det ju ansetts, att tiden som fiskal är den period av en ung ämbetsmans liv, då han får arbeta hårdast.

Herr Karlsson i Munkedal sade, att det ligger en allvarlig fara i, om man nu skulle fatta ett beslut, som på något vis kan bli prejudicerande när det gäller befordringsgången i framtiden för amanuenserna. Jag tror för min del att det föreligger en annan allvarlig fara, nämligen att man sätter lönerna för de yngre tjänstemännen i hovrätten så pass låga, att dessa tjänstemän inte stanna kvar. I propositionen anföres litet statistik i det hänseendet, då det säges att man vid Skånska hovrätten inte haft möjlighet att mer än till ungefär hälften besätta de fiskalsbefattningar, som äro inrättade. Däri tycker jag för min del att den stora faran ligger.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomma yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 97, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens utlänningskommission; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 116 av herr *Domö* m. fl. och II: 195 av herr *Falla* m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar i de avseenden som i motionerna berörts skyndsamt igångsättas ävensom att utredningens resultat och de förslag, som av utredningen föranleddes, måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 116 av herr *Domö* m. fl. och II: 195 av herr *Falla* m. fl. om utredning angående det gällande skattesystemets verkningar i vissa avseenden icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander*, *Wehtje*, *Hagberg* i Malmö och *Olson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet, i anslutning till de likalydande motionerna I: 116 av herr *Domö* m. fl. och II: 195 av herr *Falla* m. fl., bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar i de avseenden, som i motionerna berörts, ävensom förelägga riksdagen de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Herr *DOMÖ*: Herr talman! Såsom motionär må det vara tillåtet för mig att här yttra några ord.

Det sätt, på vilket bevillningsutskottets majoritet behandlat högerkravet på en förutsättningslös utredning om det nu tillämpade skattesystemets samhällsekonomiska konsekvenser, påminner en aning om den filosofiska ståndpunkt brandchefen i en liten amerikansk stad intog till en besvärlig eldsvåda i staden. »Två hus är redan nedbrunna», — sade han — »dem kan vi inte rädda. Om en stund är ytterligare två hus nedbrunna. Dem kan vi inte heller rädda. Dessutom är jag inte säker på att brandslangen går att använda. Alltså stannar vi hemma och låter brasan sköta sig själv. Då slipper vi åtminstone besvär.» Ungefär så förefaller det mig, som om bevillningsutskottet kunde ha sett på denna fråga.

Bevillningsutskottet medger, att en undersökning av de produktionsekonomiska, sparpåverkande och allmänekonomiska följderna av finansminister Wigforss' skattepolitik är nödvändig. Utskottet argumenterar värtaligt för en sådan undersökning. Jag har i själva verket ganska litet att tillägga till de skäl utskottsmajoriteten anför till förmån för högermotionen. På några rader i slutet av sin framställning gör majoriteten sedan ett logiskt lappkast och konstaterar utan närmare bevisning att det enligt utskottets mening icke finnes någon i praktiken framkomlig väg att åstadkomma en objektiv undersökning, förrän — som man säger — skattesystemet någon

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

tid varit i tillämpning. I dessa ord ligger utskottets hela visdom — gömd såsom de vises sten under lager av den obotfärdiges förhinder.

»Varit i tillämpning under någon tid» — vad menas härmed? Ett år, två år eller tio år? Är bevillningsutskottets majoritet alldeles omedveten om att näringsliv och enskilda under denna utskottets obestämda provotid utsättas för betydande risker och att man framför allt under denna tid söker anpassa sig efter skattesystemet på ett sätt som senare kan göra en undersökning ytterst besvärlig? Även om vårt majoritetsparti saknar intresse för skatternas samhällsekonomiska verkningar, kan näringslivets folk icke intaga samma bekväma ståndpunkt. Finansministern brukar tala om att människor så småningom vänja sig vid varje skattesystem, och därför är det — enligt hans uppfattning — tydligen icke så farligt att fresta deras tålmod. Att näringslivet »vänjer» sig vid det nuvarande skattesystemet, betyder helt enkelt att produktionsapparaten ställer in sig efter ett system, om vars verkningar man på ansvarigt håll icke vet någonting och, vad värre är, icke tycks vilja veta någonting. Det är möjligt och till och med troligt att vänjningsprocessen i själva verket innebär en successiv snedvridning, en gradvis skeende övergång till med tanke på önskemålet om största möjliga produktion mindre effektiva produktionsformer. De riskerna äro så allvarliga att det knappast kan anses befogat att man inför dem lägger armarna i kors och väntar »någon tid».

Man får av bevillningsutskottets betänkande nr 36 ett intryck, att utskottets majoritet anser en utredning av skatternas verkningar ganska omöjlig över huvud taget. Ett värre grundskott i planhushållningens tankeskrov kan jag knappast tänka mig. Om det icke är möjligt att överblicka de ekonomiska resultaten av statens direkta ingripanden på ett så centralt område, hur skall det då finnas någon utsikt för de centralt dirigerande myndigheterna att bygga sina planhushållningsingrepp inom oerhört mycket känsligare områden på något slags objek-

tiva och erfarenhetsmässigt grundade förutsättningar? Om statsmakterna se sig tvungna att gissa sig fram när de diktera, hur tunga bördorna på produktion och sparande skola vara, vad skola de då icke behöva göra, när de — för att citera efterkrigsprogrammet — skola se till, »att kapitalet använts till att fullt utnyttja arbetskraft och materiella produktionsmedel för nyttiga uppgifter?»

Socialdemokratiska partiet, och tyvärr även dess finansminister, lägger oftast upp sina skatteresonemang på det viset, att man fortast möjligt halkar över skattepolitikens samhällsekonomiska verkningar. Man har tydligen mindre intresse för detta problem än för andra, som kanske valtaktiskt äro mera matnyttiga. Skatterna synas enligt socialdemokratisk uppfattning väsentligen vara ett medel att förändra inkomstfördelningen i landet. Då man tar ställning till en skattefråga, tycks man tämligen omedelbart göra en kalkyl över hur många som tjäna på förändringen och hur många som förlora. Är antalet, som har direkt och kortsiktig fördel, tillräckligt stort och antalet förlorare tillräckligt litet, anser man att förändringen är riktig och bör genomföras. Detta kallar man »en social syn» på skatterna. Man tillåter sig även att insinuera, att var och en, som tar en annan utgångspunkt, därmed visar att han företräder intressen, som icke äro förenliga med de stora folkgruppernas.

Ingen skall förneka, och ingen inom det svenska högerpartiet har förnekat, att skattebördorna måste så avvägas, att små och medelstora inkomsttagare få skatter som de kunna bära utan att nödgas avstå från rättigheter som äro självklara och naturliga. De små och medelstora inkomsttagarnas krav på rimlig skattebörda äro berättigade. All skattelagstiftning måste taga hänsyn till dem. Detta är självklart redan av den orsaken, att hela samhället har intresse av att dessa grupper utan att pressas till marken av övermäktiga bördor kunna utföra sina samhällsnödvändiga insatser — och vilja göra det.

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

Detta syfte når man genom att minska den sammanlagda skattebördan. Hård sparsamhet med statens utgifter är här för nödvändig — främst med utgifter, som icke fylla produktiva ändamål eller bidra till att skapa och vidmakthålla nationell och social trygghet. Man måste även taga hänsyn till syftet vid skattebördans fördelning. Ingen motsätter sig principen skatt efter bärkraft.

Att lösa detta komplicerade problem genom att helt enkelt öka belastningen på företagsamhet, s. k. större inkomsttagare och sparsamhet, innebär en grov förenkling och en kortsynthet av ganska märklig art. Särskilt anmärkningsvärd är den numera i vissa kretsar påtagliga tendensen att motivera varje ingrepp av denna art med urvattnade klasskampargument, som borde beteckna ett övervunnet stadium i svensk samhällsdiskussion. Det är möjligt att man med sådana klasskampargument framkallar en igenkännandets applåd i vissa auditorier, som ännu leva på bröd från seklets början. Något bidrag till den gemenskapskänsla, som är en förutsättning för bibehållet och möjligen förbättrat allmänt välbefinnande, utgör klasskampstenen sannernligen inte.

Vad som krävs är helt naturligt en avvägning mellan nödvändigheten att lägga bördor på alla kategorier och önskvärdheten att göra skattepolitiken till en produktions- och spärstimulerande faktor. Man kan icke se skattepolitiken bara som ett problem för ögonblicket, där det gäller att i ett visst läge utskifta besvären. Man måste taga hänsyn till framtiden — både den närliggande och den mera avlägsna. De stora folkgrupperna ha intresse av lägsta möjliga skatt för ögonblicket, men de ha även intresse av bästa möjliga försörjning — inte bara i dag, utan också i morgon och i övermorgon. Här ligger avvägningsproblemet kärna. Man kommer icke förbi detta problem genom att förneka dess existens eller genom att gömma sin handlingslust bakom en mur av konstruerade skäl mot en nödvändig undersökning — en undersökning, som borde ha gjorts innan man genomdrev en lösning, som

icke samtidigt innebar ett ställningstagande till avvägningsfrågan.

Naturligtvis kan man inskränka sig till att misstänkliggöra och förhåna högerns skatteinitiativ. Man avskräcker oss icke därigenom. Högern kommer att fortsätta sin kamp för ett skattesystem, som är rättvist och välbefinnande — ett skattesystem som ger de små inkomstagarna lägsta möjliga skatt men också säkerhet för att det näringsliv, av vilket vi alla äro beroende, icke hejdas i sitt arbete, icke av skattetekniska skäl tvingas till ekonomiskt dåliga lösningar.

Vi komma igen med vår framställning — då skattesystemet *någon tid* varit i tillämpning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr VELANDER: Herr talman! Den föregående ärade talaren har såsom motionär, väl också med hänsyn till ärendets vikt, framfört sina synpunkter därpå. Ehuru reservanterna inom utskottet kunna sägas ha i stort sett fullföljt enahanda tankegångar, fritar detta dem icke ifrån att införa kammaren något redovisa för sin ståndpunkt. Jag skall därför tillåta mig några reflexioner i förevarande sammanhang.

De förändringar i skattesystemet, som genomfördes vid fjolårets riksdag, delvis även under riksdagens höstsession 1946, voro grundade på en synnerligen ofullständig utredning, i många hänseenden knappast någon utredning alls. Detta förhållande har också allmänt erkänts, jag vågar säga till och med av finansministern själv. I sådant hänseende kan hänvisas till förhandenvaron av 1944 års allmänna skattekommitté. Åt denna kommitté har nämligen enligt de av finansministern meddelade direktiven anförtratts utredningen av ett flertal för skattesystemets uppbyggande och utformning betydelsefulla frågor. Denna utredning har ännu icke på något sätt slutförts. Något resultat därav kunde alltså icke tillgodogöras i samband med skattesystemets omläggning nästlidet år. De utredningar, som ansågos vara av vä-

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

senlig betydelse för skattesystemets uppbyggande och utformning år 1944, kunna dock icke förutsättas ha ägt mindre betydelse och värde år 1947. Detta konstaterande måste alltså leda till att det rent objektivt sett icke kan förnekas, att fjolårets riksdagsbeslut i skattefrågorna var grundat på en ytterst ofullständig, i vissa hänseenden obefintlig utredning.

Vad skulle nu skattekommittén ha att syssla med? Ett eller annat exempel därpå må här vara på sin plats. Föremål för utredningen skulle bl. a. vara den första finanspolitikens inverkan på inkomstfördelning respektive inkomstbildning, skattepolitikens återverkningar på sparande och kapitalbildning, marginalbeskattningens storlek och möjliga verkningar vid skilda inkomsttyper, den relativa vikt, som tillkomme därvid konstaterade olägenheter, samt möjligheterna att råda bot på dessa. Beskattningen av riskbärande inkomster samt av riskbärande kapital skulle vid utredningen ägnas särskild uppmärksamhet liksom ock behovet av jämkning eller kompletterande föreskrifter av den typ, varpå gällande spärregler erbjuda exempel.

Av det anförda framgår, att omfattningen av den med de föreliggande motionerna och av reservanternas avsedda utredningen i huvudsak angivits i direktiven för 1944 års allmänna skattekommitté. Därutöver riktas emellertid uppmärksamheten även på en del andra spörsmål, såsom betydelsen av att underlaget för förmögenhetsskatten blir bestämd på ett enhetligt och riktigt sätt samt nödvändigheten av att man vid förmögenhetsbeskattningen söker göra klart för sig den verkliga skillnaden i ekonomisk ställning respektive skatteförmåga mellan den, som har kapital, och den, som endast har inkomst exempelvis av tjänst att falla tillbaka på. Vidare aktualiseras frågan om vilka inkomst- och förmögenhetsgrupper, som främst bidra till nybildningen av kapital, den bristande jämlikheten vid beskattningen av de juridiska personerna, i vad mån investeringar eller utgifter av omkostnads-karaktär företagas, som äro olämpliga ur allmän ekonomisk synpunkt men fördel-

aktiga för den skattskyldige, om hänsyn toges till deras verkningar vid beskattningen.

Bevillningsutskottet eller rättare dess majoritet har, såsom den föregående talaren uppvisat, icke velat och kanske icke heller vågat bestrida, att en utredning rörande skattesystemet eller vissa avsnitt därav kan vara i och för sig motiverad. Utskottet anser dock, att frågan därom är för tidigt väckt. Utskottet låtsas sålunda icke om att den av motionärerna och reservanternas förordade utredningen i väsentliga stycken igångsatts redan år 1944. Utskottet anför vidare såsom skäl för sitt avstyrkande av motionerna, att motionärerna icke anvisat någon väg för den av dem föreslagna utredningen. Med hänsyn till det nyss sagda samt till motionernas mycket klarläggande innehåll framstår detta såsom synnerligen ansträngt och föga övertygande.

Jag vill här gärna ställa den frågan: Vad menar utskottet med detta sitt uttalande, att motionärerna icke anvisat någon väg för utredningen? Utredningen igångsattes ju i väsentliga stycken redan år 1944. Den utvidgning därav, som nu ifrågasättes, är nog angiven i motionerna. Motionärerna anse sig visserligen inte böra taga ställning till huruvida den utvidgade utredningen bör anförtrös åt 1944 års allmänna skattekommitté eller ej. Motionärerna anse dock, att densamma skall ske i nära kontakt med konjunkturinstitutet. Detta kan knappast vara ägnat att föranleda någon oklarhet i detta sammanhang.

Utskottet uttalar slutligen att, om utredningen skall ske efter objektiva grunder, det lärer vara ofrånkomligt, att det nya skattesystemet måste ha under någon tid varit i funktion. Detta föranleder å min sida ytterligare en fråga: Vilken eller vilka av de i direktiven för 1944 års skattekommitté och i motionerna angivna punkterna äro det, som för en objektiv utredning förutsätter, att det nya skattesystemet någon tid tillämpats? Jag är intresserad av den frågans besvarande. Jag har verkligen sökt att för mig själv klargöra den saken, men även

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

om jag går punkt för punkt, kan jag icke finna, att den av utskottet angivna förutsättningen föreligger beträffande någon av dem. Om utskottsmajoriteten kunde lämna skäl för sin uppfattning, så är det ju möjligt, att vi skulle ha något lättare att förstå varandra i diskussionen. Men med hänsyn till att utskotts-betänkandet inte inrymmer några som helst klarläggande uttalanden i förevarande hänseende har det allt hitintills inte varit möjligt att förstå vad utskottsmajoriteten menar. Bottnar emellertid inte utskottets ifrågavarande uttalanden däri, att utskottet vill avvisa en sådan tanke eller ett sådant krav som att en omläggning av skattesystemet förutsätter, att den föregås av och fotas på en verklig utredning! Detta skulle då innebära, att de sannolika verkningarna i olika hänseenden av en tillämnad skattereform icke kunna och icke böra på förhand klarläggas; man skall med andra ord ha frihet att experimentera, verkningarna må sedan bli vilka som helst. Det gick så bekvämt och bra i fjol att följa sin rent subjektiva inställning. Varför skall man icke fortsätta på samma sätt?

Reservanterna vilja icke vara med därom. För dem framstår det såsom självklart, att tiden måste vara inne, icke blott för en ingående undersökning av mera skatteteknisk art, utan även för en verklig utredning av allmän ekonomisk innebörd. Denna reservanternas inställning understrykes av det förhållandet, att riksdagens fjolårsbeslut i skattefrågan, såsom i olika sammanhang betonats, grundades på en felbedömning av den ekonomiska situationen. Om riksdagens kamrar i dag ställdes inför ett förslag till en ny skattereform, omsättningsskattens slopande etc., skulle måne ståndpunktstagandet då komma att sammanfalla med riksdagens beslut hösten 1946 och våren 1947? Frågan är mer än befogad icke minst med hänsyn till den blåögda optimism, som ytterst uppbar dessa beslut.

Hurudant är läget för övrigt den dag som är?

Utrikespolitiskt sett äro framtidsutsik-

terna mer än ovissa. Situationen med hänsyn till vårt penningvärde är kritisk. Det växande köpkraftsoverskottet utjämnas icke av vare sig ökad import eller stegrad produktion. Intresset för sparande och kapitalbildning befinner sig under nollpunkten, ett resultat av den ekonomiska upplysning och uppfostran som genom den förda politiken bibragts och bibringas vårt folk. Man fruktar för investeringar mer än för allt annat och man beskär investeringsmöjligheterna utan att ens våga antyda, att det till sist, om vi skola komma någon vart, likväl gäller att skapa förutsättningar, icke för mindre, utan för större och stora investeringar, ur produktiva synpunkter dock rätt anpassade. Och skattesystemet, som konstituerar en skattebörda, vilken säkerligen utan överdrift betecknats såsom den högsta i världen och som därför enligt mångas mening hämmar och kommer att hämma sparande, företagsamhet och produktion samt därmed utvecklingen över huvud taget, det skall icke och får icke till sina samhällsekonomiska verkningar utredas eller klarläggas! Tiden därför är inte mogen, säger man. Det är den sterila tes, med stöd varav anspråken på utredning och klarläggande avvisas. Omläggningen av vårt skattesystem skedde mer eller mindre i blindo, och den tål därför icke någon utredning eller något klarläggande. Det får icke skapas några fasta utgångspunkter eller någon verklig bas för diskussionen härom. Det är med mitt sätt att se innebörden av utskottets ställningstagande.

Då reservanterna icke kunna förlika sig med en sådan inställning, ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen, som redan har ställts av den föregående ärade talaren.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Här har från högerreservanternas sida, med understöd av högerns ledande man, riktats kritik mot bevillningsutskottets gentemot högermotionen avstyrkande betänkande. Därvid har — och jag finner det

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

rätt anmärkningsvärt — herr Domö upprepat en mycket vanlig beskillning mot speciellt det parti, som jag har äran tillhöra, att detta parti saknar intresse för de samhällsekonomiska verkningarna av reformerna. Jag har under hela min tid som politiker gång på gång hört detta påstående framföras. Praktiskt taget varje yrkande om en socialpolitisk reform, som framfördes av socialdemokratien då den var i minoritetsställning, möttes av detta påstående. Denna beskillning framfördes, då åttatimmarslagen på sin tid genomfördes, och långt därefter. Det är högersns vanliga påstående, att socialdemokratien som sådan inte har något intresse för de samhällsekonomiska verkningarna. Jag tror dock att erfarenheten har visat, att det för vårt samhälle har varit mycket gagnande att socialdemokratien ständigt framfört krav på socialpolitiska reformer och undan för undan fått till stånd utredningar och åtgärder till skydd för arbetskraften i vårt land.

Nu säger man också i fråga om skatterna, att inte den minsta hänsyn har tagits från socialdemokratiskt håll. Det verkar som om det system av skatter, som infördes den 1 januari i år, skulle vara fullständigt revolutionerande i förhållande till det tidigare skattesystemet. Jag vill då erinra kammaren om att det nya systemet när det gäller inkomstskatten ändå inte var mera revolutionerande än att hela bondeförbundet stödde det socialdemokratiska förslaget i denna del. Och att våra bönder skulle vara några revolutionärer har jag aldrig kunnat iakttaga. Också i fråga om bolagsskatten stodo bönderna på samma linje som socialdemokraterna. Højningen av bolagsskatten från 32 till 40 procent kan ju ändå inte vara av den revolutionerande karaktär, att den måste få samhällsekonomiska verkningar av en art, som man beskrivit såsom mer eller mindre avskräckande. Och vad beträffar förmögenhetsskatten innebar det socialdemokratiska förslaget en højning med, jag vill minnas, något 30-tal miljoner kronor, men inte heller denna reform var av den arten, att det kan sägas att man

här står inför något fullständigt nytt, något som kräver inte bara noggrant överbäggande — vilket är fallet med alla reformer — utan en stort upplagd, omfattande samhällsekonomisk undersökning.

Nu vill jag erinra om att utskottsmajoriteten — som utgöres inte bara av socialdemokraterna, utan också av folkpartiets och bondeförbundets representanter — ingalunda har ställt sig avvissande mot en undersökning av den art högern har motionerat om. Men majoriteten har resonerat på det sättet, att eftersom detta skattesystem infördes den 1 januari 1948 och vi nu alltså befinna oss i femte månaden efter det systemet infördes, borde det vara tämligen rimligt att avvakta en tidpunkt, då detta nya system har hunnit verka, innan man försöker utröna de ekonomiska konsekvenserna därav. Ett teoretiserande över dessa ting, som det eljest skulle bli, kan ju ha sitt nöje, men om utredningen skall tjäna något verkligt praktiskt syfte, måste man ju veta hur skatterna i vissa fall verka. Jag kan nämna en sådan sak som verkningarna av skatten på relativt stora förmögenheter, som äro sammankopplade med höga inkomster. Dessa verkningar bero ju i stor utsträckning på vilken procent man räknar med att förmögenheten skall avkasta, och då man i dessa tabeller för beräkningen av marginalskatten har räknat med låga avkastningsprocenter — t. ex. 2 och 2,5 procent — kan man ju i vissa fall komma fram till verkningar, som inte äro riktigt trevliga. Detta erkänner också utskottet. Men frågan är ju, om detta är något mera generellt eller något mera tillfälligt. Jag har någon gång tidigare här i kammaren sagt, att vi i statsskatteberedningen gjorde undersökningar t. ex. om de gåvor som föräldrar lämnade sina barn för att undvika eventuella skattehöjningar. Ingen av dessa föräldrar utfäste lägre procentsats än 4 och 6 procent; det var ingen som sade, att 2 eller 3 procent var det vederbörliga. Jag kan också meddela, att jag som medlem av en kommitté, som skulle lägga fram förslag om följdkungörelse till kvarlåtten-

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

skapsskatten, gjorde några undersökningar här i Stockholm om vissa kvarlåtenskaper, och vi kunde bland dessa kvarlåtenskaper icke träffa någon som lämnade så ringa avkastning. Det existerade inte sådana avkastningar. Jag kan mycket väl tänka mig, att det kan finnas personer som ha relativt stora förmögenheter placerade i obligationer med ringa avkastning, men i regel äro de stora förmögenheterna inte placerade så. Man kan ha vilken mening som helst om den förmögenhetsbeskattning vi ha — vi ha olika uppfattningar här om inom utskottets majoritet — men nog tycker jag man borde kunna vara överens om en sak: Låt oss se tiden an, tills systemet har verkat någon tid! Låt oss då göra undersökningar av förhållandena vid sammanträffande av relativt stora förmögenheter och relativt stora inkomster, där problemet om marginalbeskattningen kan bli verkligt brännande!

Jag skulle också vilja säga — och det förmodar jag att varken herr Domö eller herr Velander kan ha något nämnvärt emot — att man vid en sådan förutsättningslös utredning en gång i framtiden också bör undersöka de vägar som både företag och enskilda här i landet beträtt och beträda för att genomföra en skatteflykt. Det måste vara i den allmänna rättvisans intresse, att om man har ett skattesystem — man må ställa sig till det hur som helst — man då ser till att alla vägar att orätmässigt slippa undan skatt bli stängda.

Jag kan icke se annat än att utskottets ställningstagande i avvaktan på erfarenheterna är den riktiga vägen och en realistisk väg. Herr Domös väg förefaller mig vara mera dogmatiskt, mera akademiskt betonad, om jag får använda det uttrycket, trots att det är en jordbrukare eller en f. d. jordbrukare — jag minns inte riktigt vilket — som framfört den synpunkten.

Vid bestämmandet av ett skattesystem måste givetvis hänsyn tagas till det erforderliga skattebeloppets storlek, närmast måhända till de sociala utgifterna och även de ökade krav, som herr Domö

vill ställa på försvaret med så och så många tiotal eller hundratal miljoner kronor. Sedan kommer man — det erkände herr Domö själv — in på fördelningsprincipen, och herr Domö erkände också, att grunden för vårt nuvarande skattesystem var att vi ville minska skatterna för de små och medelstora inkomsttagarna. Men vi måste ha ett visst belopp i skatter, och herr Domö kan väl inte säga, att vi i denna stund ha möjligheter att minska detta belopp, i synnerhet med de försvarsmotioner som framkommit från högerhåll. Jag skulle vilja fråga herr Domö, om han anser detta möjligt. Men då är man inne på fördelningsprincipen och står inför valet: var skola skatterna tagas? Skall man skjuta över mera på de större inkomsttagarna och de större förmögenheterna, eller skall man taga ut mera av de mindre inkomsttagarna, eventuellt också beskatta de mindre förmögenheterna? Herr Domö sade litet föraktfullt, att för oss var skattefrågan väsentligen ett fördelningsproblem. Det är den inte. Den är väsentligen ett problem om att få skatter, som räcka för de statliga utgifterna, men den är även ett fördelningsproblem, och man kan inte å ena sidan, som herr Domö gör, uttala sin ringaktning för fördelningsprincipen och å andra sidan säga, att vi måste taga berättigad hänsyn till de små och medelstora inkomsttagarna. Man kan inte använda dessa uttryck på en gång.

Herr Domö sade något om att vi sakna gemensamhetskänsla — jag gissar att det närmast riktade sig till oss socialdemokrater. Ja, skatterna för att bestrida våra utgifter av olika slag äro väl ett uttryck för en stigande gemensamhetskänsla här i landet. När vi nu allmänt samlas om utgifter för försvaret av mycket hög storleksordning, är väl detta också ett uttryck för en nationell gemensamhetskänsla, som jag förmodar att herr Domö och herr Velander skola kunna uppskatta. Jag förmodar också, att då vi här i landet samlats om stigande sociala utgifter för att därigenom trygga den stora mängden av Sveriges innebyggare, är väl även det ett uttryck för den

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

stigande gemensamhetskänsla som finnes här i landet. Vi äro mycket glada över att man även från borgerligt håll och även från högern anslutit sig till den socialpolitik, som vi här infört, och jag hoppas att det icke är endast med munnen som man givit sin anslutning.

Herr talman! Jag har måst å ena sidan något bemöta de angrepp emot socialdemokratiens samhällssyn som riktats av högerns talare, men jag har å andra sidan velat här betona, att de tre grupper som stå bakom utskottets utlåtande icke ha någonting emot en undersökning av skattesystemet, när det verkligen har tillämpats så länge att en sådan undersökning kan få någon rationell verkan. När herr Domö slutade med att säga att »vi återkomma, när systemet någon tid varit i tillämpning», gratulerar jag herr Domö till detta ställningstagande, ty det sammanfaller helt med utskottets uppfattning. Vi mötas väl alltså om något år på en gemensam plattform.

För närvarande, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först lugna herr Sjö Dahl med att min yrkesutövning inte har förändrats; jag är fortfarande aktiv jordbrukare och sköter min gård. Det kan ju hända, att jag liksom herr Sjö Dahl inte har så mycket tid över för sådana uppgifter nu, men jag tror inte att det finns större anledning att tala om någon övergång till låt oss säga yrkespolitisk gärning hos mig än hos herr Sjö Dahl.

Herr Sjö Dahl säger: »Ni ha alltid sagt att det går galet, men det har gått bra.» Därav drar han den slutsatsen, att vi måste ha orätt även nu, och på det sättet kommer han något djärvt till det resultatet, att det inte kan vara så farligt nu heller. Vi för vår del ha menat, att om detta nya skattesystem har samhälls-ekonomiskt skadliga verkningar, är det ytterst viktigt, att man så snabbt som möjligt kommer underfund med detta, så att skadeverkningarna icke bli för sto-

ra. Det är ju betecknande, att finansministern, vilken som förut här framhållits för en hel del år sedan ansåg många av dessa begärda utredningar vara erforderliga för införande av ett nytt skattesystem, teg i fjol och ansåg dem icke vara behövlige, och nu tiger också utskottsmajoriteten och anser att de icke behövas. Jag anser dem högst behövlige, ty just för att bevara de sociala reformernas värde erfordras det en produktion och ett näringsliv, som kunna utföra de nödvändiga samhällsekonomiska prestationerna. De sociala vinningarna kanske nu äventyras genom beskattningen. Det är alltså omsorgen om de socialpolitiska reformerna, som för oss är en av orsakerna till att vi vilja ha utredning om skattesystemets verkningar, så att icke detta lägger hinder i vägen för ökad produktion och förbättrad nationalinkomst.

Herr ANDERSON, AXEL IVAR: Herr talman! När skattereformen för snart ett år sedan behandlades i riksdagen, framhöll jag i denna kammare, att hur stora än de ekonomiska verkningarna av den reformen kunde väntas bli, så befarade jag, att de moraliska verkningarna bleve ännu större och allvarligare. Jag syftade därvid på den försämring av skattemoralen, som är en oundviklig följd av en konfiskatorisk beskattning. Härom yttrade i fjol kammarrätten: »Deklarationsmoralen synes befinna sig i sjunkande, och man måste förmoda att beskattningens höjd och faktiska ojämnheter därvid medverkat.» Under det år som gått ha vi nog litet var haft tillfälle konstatera, att dessa farhågor icke varit orgrundade. Man möter i vida kretsar — och visst inte bara bland de välsituerade, förmögenhetsägarna och s. k. kapitalisterna utan också i hög grad hos de breda lagren — den uppfattningen, att den nuvarande skattepolitiken är oskäligen och orimligt, att den berövar medborgaren en allt för stor del av hans rättmätigt förvärvade inkomst och att den direkt syftar till att omöjliggöra enskild kapitalbildning.

Man kommer förmodligen att mot detta replikera, att detta är överdrifter, re-

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

sultat av den propaganda mot skattereformen som gått fram över landet. På det vill jag svara, att den svenska allmänheten inte är så okunnig och dum, att den låter sig vilseledas på dessa punkter. Här dömer nog var och en efter sin egen erfarenhet, och resultatet blir i ett mycket stort antal fall en spontan reaktion mot vad man anser vara en orättfärdig skattepolitik.

Herr Sjödahl manade oss för en stund sedan att icke förhastat oss i våra omdömen och rådde oss att se tiden an och avvakta, vilka verkningar som detta skattesystem kan få innan vi vidtaga några reformer. Herr Sjödahl talade själv om de »otrevliga» verkningarna av marginalbeskattningen, men han menade att de sannolikt komma att gälla endast ett mycket litet antal fall och därför inte vore mycket att fästa sig vid.

Jag vill bestämt reagera mot denna synpunkt på beskattningen. Den är tyvärr mycket vanlig. Jag tror att herr Sjödahls yttrande är karakteristiskt för en i vida kretsar omfattad syn på skattefrågorna och på beskattningens verkningar, att om det bara är ett litet antal, som träffas av en beskattnings hårda verkningar, då är det ingenting att säga om dem; det är först när antalet missnöjda blir så stort, att deras missnöje kan komma att taga sig uttryck i politiska manifestationer, som man börjar fästa något avseende vid deras synpunkter. Det är en ytterligt betänklig och i grunden både omoralisk och odemokratisk synpunkt på beskattningen, som här framskyntar. Ett skattesystem måste vara så konstruerat, att det ger rättvisa åt alla. Ingen grupp i samhället, hur liten den än är, får vara godtyckligt utsatt för en beskattnings verkan. Är man på det klara med att ett beskattningssystem får orimliga, eller som herr Sjödahl uttryckte det »otrevliga», verkningar för ett fåtal personer, är man också skyldig att utan dröjsmål gå i författning om att revidera detta skattesystem. Det är vad vi begärt, och det är på detta som herr Sjödahl svarar med uppmaningen: »Vänta och se! Vänta tills verkningarna bli uppenbara!» Han håller visserligen med

om att verkningarna äro otrevliga, men det gäller ett så litet antal fall, att än så länge räcker det inte för honom.

Om man handlar så kommer man snart att mot skattesystemet och därmed också mot statsmakterna uppkalla en mycket kraftig och allvarlig reaktion. Det säger sig självt, att en skattelag, som tillkommit under sådana förhållanden som fjolårets, som genomdrivits trots starka varningar från myndigheter och sakkunniga och som i många fall går till så uppenbara överdrifter, redan från början väcker motstånd och frestar till försök att kringgå lagens bestämmelser. Detta är inte någon ursäkt, men det är ett konstaterande av ett faktum, som landets skattemän och skatteexperter säkerligen skola vitsorda.

Jag ser häri en verkligt stor fara, ett hot mot folkmoralen. Man hör nu nästan dagligen uttalanden om skatterna, som ge ett skrämmande intryck av att respekten för gällande lag är på upphällningen och att man i vida kretsar betraktar det endast som en åtgärd till självförsvar att försöka komma undan skatten. Detta behöver inte innebära en öppen lagövertredelse. Många kunna säkerligen på fullt laglig väg minska sina skatteförpliktelser. Man delar upp sin förmögenhet, man vidtar fullt legitima åtgärder för att sänka sin inkomst. Men man söker också till det yttersta utnyttja alla avdragsmöjligheter. Mycken tid och arbetskraft, som skulle kunna finna en bättre användning, åtgår nu till problemet att finna utvägar till skattelindring i en eller annan form. Det är naturligtvis omöjligt att säga, vad detta kostar staten i minskade skatteintäkter — att det kostar företagen en massa pengar är lätt att konstatera. Ett är dock säkert, och det är att i det långa loppet kommer denna skattepolitik att bli till nackdel för statskassan. Den kommer att minska företagsamhet och arbetsvilja och därmed hämma framåtskridandet. Den leder redan nu till en oekonomisk disposition i fråga om företagens inkomster och tillgångar; den saken har ofta blivit omvittnad. Den kloka försiktighet, som tidigare var ett utmärkande drag för fler-

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

talet svenska företag, håller nu på att på sina håll ersättas av en rundhänt låtgåpolitik. Inget företag är angeläget om att visa fram en stor vinst, varav hälften åtgår till skatt och som endast i mycket begränsad utsträckning kommer aktieägarna till godo. Därför tillåter man sig en hel del mer eller mindre onödiga utgifter på omkostnadskontot. Det är inte så oskyldigt, som det vid första påseendet kan tyckas. Häri ligger en frestelse till slöseri, som kan få tråkiga återverkningar på viktiga områden. Skadligt och felaktigt är det naturligtvis också, att företagen ständigt skola vara tvungna att tänka på skattefrågan, när de vidtaga sina planläggningar och dispositioner. Hela vårt ekonomiska liv kommer därigenom i ett skevt läge, och resultatet blir, som jag nyss sagt, minskad företagarlust och försämrade möjligheter till välbstånd.

Men jag återgår till den moraliska sidan av saken, som jag anser inte ha blivit tillräckligt beaktad. Det är en fruktansvärd fara för hela vår folkmoral, som ligger i det nuvarande skattesystemets frestelse till åsidosättande av eller tummande på skattelagarna. Det kan bli en röta, som sprider sig genom hela samhällskroppen, och skadeverkningarna bli oändligt mycket större än den vinning, som finansministern hoppas inhösta. Jag tänker nu inte på att han för den närmaste tiden kan få några tiotal miljoner mera till statskassan genom denna utpressning. Jag tänker på hans politiska motivering, hans utjämningsidéer. Om det över huvud taget ligger något socialt och etiskt värde i denna utjämningsidé och inte bara klasskamp och avundsjuka, så måste man fråga sig, om vinsterna i dessa avseenden uppväga vad som förloras genom försämrad folkmoral och ett växande missnöje med staten och dess skattepåbud. Det finns en gräns, som man inte ostraffat överskrider när det gäller statens krav på medborgarna. Jag tror att vi ha nått den gränsen här i Sverige, åtminstone vad vissa samhällsskikt beträffar. Låt vara att dessa inte utgöra majoriteten av folket, men de fylla dock en sådan funktion i vårt andliga och eko-

nomiska liv, att de inte få behandlas hur som helst.

Finansminister Wigforss har i sin skattepolitik visat en häpnadsväckande brist på folkpsykologisk blick. Jag är övertygad om att det inom hans parti finns många som insett och beklagat detta. Men ingen har vågat säga klart och bestämt ifrån. Hur länge skall det dröja, innan man är beredd att rätta till uppenbara felaktigheter? Vi kunna inte skjuta ifrån oss detta problem. Göra vi det, komma skadeverkningarna endast att bli större. Vi måste enas om att ju förr dess hellre ta itu med skattefrågan på nytt, söka få fram en skatteform, som inte oskäligt belastar någon grupp inom samhället, som uppmuntrar sparande och kapitalbildning och som ger trygghet åt den som genom sparsamhet och förtänksamhet vill sörja för sig och de sina. Vi måste också se till att vår företagsamhet — och jag tänker här inte bara på industrien — får arbeta under sådana förhållanden och med en sådan trygghet mot oskälig skatteutpressning, att alla krafter sporras till gemensamma ansträngningar för att trygga vårt folks välbstånd och vårt lands ekonomiska framtidsmöjligheter.

Herr talman! Från dessa utgångspunkter och med denna motivering anser jag det vara riktigt att redan nu komma fram med krav på en revision av det gällande skattesystemet. Jag ber alltså att få yrka bifall till den reservation, som herrar Velander, Wehtje m. fl. ha avgivit till bevillningsutskottets betänkande nr 36.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Herr Ivar Anderson nämnde att deklarationsmoralen var i uppenbart sjunkande, men det kan väl ändå inte bero enbart på denna reform, ty det överväldigande flertalet inkomstskattebetalare här i landet ha ju genom denna reform fått lägre skatt. Den kan väl inte heller verka uppenbart sänkande hos det mycket betydande antal förmögenhetsägare som bli helt befriade från förmögenhetsskatt genom detta skattesystem. Det är hos ett mindretal, som skatterna ha ökats,

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

men hos ett flertal ha de minskats, och hur den förbättrade skattemoralen på ena sidan och den försämrade på den andra kunna väga upp varandra, det vågar jag inte ha någon direkt uppfattning om.

Herr Ivar Anderson tillade, att jag lade en för kvantitativ synpunkt på denna sak, och ansåg att det gällde hur många det var som hade blivit missnöjda, men om det nu skulle visa sig, att låt oss säga för 95 procent av förmögenhetsägarna det nuvarande systemet inte leder till en på något sätt för hård beskattning av deras inkomst men att det för 5 procent skulle kunna leda till någonting som kunde diskuteras, så förminskas ju därmed hela det argumentet mot skattesystemet som sådant i styrka. Och om man, som jag förmodar, kan genomföra en rättelse till förmån för de fem procenten, behöver man inte utsträcka den förmånen till de 95 procenten, för vilka det inte erfordras någon ändring. Det är på så sätt som mitt yttrande får tolkas, och då tror jag inte min moraliske vän herr Ivar Anderson kan ha så mycket att anmärka.

Den tredje punkt jag skulle vilja reagera mot var påståendet, att vissa företag eller enskilda lockas till en rundhänt låtgåpolitik genom det nuvarande skattesystemet och slänga ut pengar på utgifter som egentligen inte äro ekonomiskt motiverade. Jag har alltid — inte minst från herr Ivar Anderson närstående håll — bibringats den uppfattningen, att företagsledarna här i landet voro ytterst måna om sina företag och om deras tillgångar och försökte använda deras pengar på bästa möjliga sätt. Jag tycker det är ledsamt, att herr Ivar Anderson rubbar denna kanske alltför nanna barnatro hos mig.

Talaren avbröts här av herr talmanen, som påpekade, att den i § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga bestämda tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! För min del har jag ansett mig kunna biträda det slut, till vilket ut-

skottets majoritet kommit, och jag skall med ett par ord angiva de grunder, på vilka jag har fotat mitt bedömande. Jag är angelägen att framhålla, att när jag för dagen har ansett mig kunna nöja mig med den löftesrika motivering som utskottet har anfört i sitt yttrande över den förevarande motionen, så bottenar detta ingalunda i någon belåtenhet med verkningarna av det i fjol införda skattesystemet eller i någon överdriven optimism om att dessa verkningar skulle befinnas mindre betänkliga än jag i samband med behandlingen av skatteförslaget i fjol gav uttryck åt. Jag är ense med de ärade reservanterna om de sannolikt ganska ödesdigra verkningar på olika områden, som den i fjol införda skattereformen kommer att ha, och jag skiljer mig således i detta avseende från herr Sjödahl, som nog är mindre rädd för dessa verkningar och fortfarande i grund och botten anser sig kunna vara ganska belåten med utformningen av fjolårets skatteförslag. Jag för min del behåller hela min misstänksamhet emot vissa detaljer i skatteförslaget och min fast grundade övertygelse om att skattereformen i vissa avseenden kommer att ha olyckliga verkningar.

Men när jag trots denna misstänksamhet och denna övertygelse inte har anslutit mig till kravet på att en utredning skall igångsättas nu, så beror det på att jag inte har kunnat undgå att taga ett ganska starkt intryck av de skäl emot en sådan som utskottet anfört. Jag skulle också till detta vilja lägga att man kanske gjorde klokt i att vara något försiktig i sina bedömanden av hur verkningarna i det ena eller det andra avseendet skola förhålla sig. Jag fruktar, herr talman, att man varken tjänar den sak, som man avser att tjäna, eller förbättrar de medel, som man använder, genom att begagna sig av omdömen som åtminstone förefalla mig vara ganska överdrivna.

Jag fäste mig liksom herr Sjödahl vid det uttalande, som herr Ivar Anderson gjorde, när han påpekade, att till följd av fjolårets skattebeslut har den kloka försiktighet, som har karakteriserat

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

svenska företag, börjat efterföljas av en rundhänthet, som, åtminstone i herr Ivar Andersons skildring av verkningarna, föreföll mig vara ganska ansvarslös inte bara emot det svenska samhället utan även emot företagen, vilkas konsolidering och starka växt och utveckling vi ju äro ense om är av den allra största betydelse för svenskt samhällsliv.

Jag är fullkomligt medveten om den tendens, som herr Ivar Anderson väl avsåg att ge uttryck åt, att man inte bara inom den svenska företagarvärlden utan även långt därutanför anser den nuvarande ekonomiska politiken, i vilken skattesystemet ingår såsom en del, vara mycket olyckligt konstruerad och att man till följd därav kanske också anser sig i någon mån berättigad, i varje fall moraliskt berättigad, att se mindre noga på storleken av de slantar som man ställer till den svenska samhällsstyrelsens förfogande. Men jag kunde inte värja mig för den känslan, att ett påstående av den omfattning, som herr Ivar Anderson gjorde, var en överdrift som jag tror tjänar varken den sak, som jag kanske är lika angelägen som herr Ivar Anderson att få igenom, eller den grupp av företagare, vars förfarande herr Ivar Anderson därmed skildrade.

Jag är också alldeles överens med herr Domö, som påpekade att det är önskvärt att den utredning om skattesystemets verkningar, som inte bara motionärerna utan även utskottets majoritet äro ense om, bör företagas, kanske så snart som möjligt, innan de olyckliga verkningar, som vi på den borgerliga sidan anse oupplösligt förbundna med skattesystemet, komma att få en alltför stor omfattning. Jag är fullkomligt på det klara med att denna utredning bör ske så snart som möjligt, och jag känner mig icke tillfredsställd med den anda, som jag i vissa sammanhang har hört en del utläsa ur utskottets utlåtande, att man är tvungen att vänta med denna utredning, till dess verkningarna av det i fjol genomförda skattesystemet äro fullt mätbara i alla avseenden med de praktiska resultat, som det har avsatt.

Jag skulle t. ex. vilja erinra om att en utredning om den höga marginalbeskattningens verkningar kan ge tillförlitliga resultat även om den inskränkes till huvudsakligast en teknisk utredning. Det är lätt att uppställa inte bara tänkta exempel utan även exempel, som man kan hämta ur det praktiska livet, utan att behöva vänta på några deklarationer eller några skattelängder, och att på det sättet kunna klara ut hur den höga marginalbeskattningen verkar i olika kombinationer av förmögenhet och inkomst. I detta avseende är det, herr talman, inte alls nödvändigt att vänta i flera år, till dess man kan ta fram en deklaration eller en skattelängd och med hjälp därav säga: »Se här, så och så verkar det!» Detta kan sägas redan nu med fullständigt samma säkerhet i de olika kombinationer, som man ställer upp.

Men i motionen omnämnas också en del andra saker, beträffande vilka enligt mitt förmenande en utredning också är önskvärd eller nödvändig men där man måhända gjorde ganska klokt i att vänta något år till dess man finge se verkningarna. Detta gäller t. ex. den av motionärerna berörda frågan, huruvida skillnaden i beskattning mellan ekonomiska föreningar och aktiebolag kommit att medföra en omläggning av verksamhetsformerna i den riktningen att man i stället för aktiebolagsformen väljer formen ekonomiska föreningar, som är underkastad en lindrigare beskattning.

Skall man nu försöka bilda sig ett omdöme om skattesystemets verkningar på detta område får man inskränka sig till ett rent spekulativt omdöme, medan det däremot efter något år skulle kunna vara möjligt att praktiskt konstatera om detta har skett eller icke.

På samma sätt förhåller det sig beträffande frågan om skattesystemets verkningar på nyföretagsamheten; kommer det i fjol genomförda skattesystemet att medföra att nybildningen av företag kommer att minskas och att det i stället går så som vi i fjol fruktade: att företagarverksamheten kommer att koncentreras till större, gamla företag, att det således inte blir den ökade spridning av

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

företagsamheten, som ur olika ekonomiska synpunkter anses vara synnerligen önskvärd?

Även detta är en sådan historia, där man naturligtvis nu kan spekulera sig fram till vissa slutsatser, men där man om något år skulle kunna grunda sitt bedömande på en avsevärt starkare grund, om några praktiska resultat då kunde vara att påvisa. Det är dylika ting, herr talman, som ha gjort, att jag med den mycket positiva skrivning i saken, som utskottet har presterat och som jag för min del och från min utgångspunkt med tillfredsställelse har accepterat, har ansett mig kunna komma till samma slut som majoriteten, nämligen att man kanske bör vänta något år med den av alla önskade undersökningen, för att man åtminstone på de områden, där praktiska resultat kunna vinnas och vara till nytta, även skall kunna utnyttja dem.

Jag sade, att jag med tillfredsställelse har accepterat den positiva skrivning, som utskottets majoritet har presterat, och jag upprepar detta. Jag ser faktiskt i detta mycket positiva ställningstagande från utskottsmajoritetens sida, ett ställningstagande som i vissa avseenden är grundat på en rätt långt driven tveksamhet om verkningarna av fjolårets skattesystem, en möjlighet till att kunna vinna en ganska omfattande politisk enighet om att här företaga en undersökning på ett både för de enskilda medborgarna och för samhällsekonomin mycket viktigt område. Att man redan nu har kunnat nå fram till ett så positivt medgivande om önskvärdheten av en dylik undersökning har, herr talman, också förefallit mig så pass värdefullt, att jag har ansett mig kunna ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag.

Jag har således intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER: Herr talman! Med hänsyn till ställningstagandet i denna fråga här i kammaren är kanske någon ytterligare debatt inte påkallad. Det förefaller mig emellertid som om en del ting, som herr Sjödahl förde till torgs, borde föranleda några erinringar.

Herr Sjödahl började sitt anförande med att säga, att det skatteförslag, som knäsatte vid fjolårets riksdag, inte innebar någonting av revolutionerande art. I det sammanhanget omnämnde han förslagets verkningar beträffande förmögenhetsbeskattningen, och han var så blygsam beträffande den siffran, han där nämnde, att han gärna kan höja den till det dubbla med en gång och sedan åtskilligt därutöver. Men detta behöver jag inte närmare gå in på, ty då uppmärksamheten riktas på den saken, ligger det självfallet till på det sättet, att herr Sjödahl justerar sin inställning utan ytterligare erinran ifrån min sida.

Jag vill i detta sammanhang rikta kammarens uppmärksamhet på en bilaga till motionen nr 116. Den bilagan innehåller så många intressanta saker att den är värd att studeras. Jag skulle vilja anföras ett exempel ur den för att illustrera, huruvida man kan påstå, att herr Sjödahl har rätt, när han säger, att fjolårets skattereform inte har några som helst revolutionerande verkningar.

I detta exempel angivas de skattepåföljder, som sex olika inkomsttagare drabbas av. Man utgår ifrån att en av dem inte har någon förmögenhet utan endast ren arbetsinkomst eller inkomst av tjänst. De övriga fem ha också inkomst av tjänst och detta å enahanda belopp som den förstnämnde. De ha ganska betydande arbetsinkomst, icke mindre än 30 000 kronor var. De fem ha emellertid olika förmögenheter, nämligen på 200 000, 475 000, 1 555 000, 2 959 000 och 3 195 000 kronor respektive. Det gäller alltså i flera fall stora förmögenheter, och man får lov att förutsätta, att dessa förmögenheter i verkligheten representeras av stora företagare, som icke leva för att tillgodose sin egen bekvämlighet utan som fylla en mycket betydande uppgift i den samhälleliga produktionen och därmed också för utvecklingen över huvud taget. Hur ställer det sig då med beskattningen för dessa? Jo, det visar sig, om vi jämföra ett par av fallen, t. ex. det, där endast en arbetsinkomst på 30 000 kronor förelåg, och det, där vid sidan av denna

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

arbetsinkomst också en förmögenhet på 1 555 000 kronor förefanns, att den som har enbart arbetsinkomsten får behålla 7 020 kronor mer av sin inkomst än den, som har inkomst av både arbete och förmögenhet. Detta innebär, att till täckning av skatten på förmögenheten åtgår hela avkastningen och därutöver 7 020 kronor av arbetsinkomsten. Det är alltså ett stort minus för denne förmögenhetsägare, att han har så betydande förmögenhet, som i det antagna exemplet avkastar 2,5 procent.

Exemplet visar också, att den företagare, som representerade den största förmögenheten på 3 195 000 kronor, får av avkastningen från denna behålla endast 1 180 kronor. Jag skall inte fullfölja mitt exempel vidare; damerna och herrarna må själva ta del av vad det i övrigt illustrerar genom att titta på den åberopade bilagan till motionen nr 116.

Om jag sedan blott antyder, att det enligt bilagorna till bevillningsutskottets betänkande vid fjolårets riksdag angående skattefrågan är utrett, att marginalbeskattningen mycket ofta ger sådana utslag att vid blandad inkomst av tjänst och av kapital inkomsten i många fall inte på långt när räcker till för att gälda skatterna, tycker jag, att man, även om marginalbeskattningen under tidigare skeden kan sägas ha varit rätt hård, måste inför sådana exempel kunna säga, att det nya skattesystemet verkligen är revolutionerande, och det förefaller mig som om ingen gärna borde vara beredd att förlikas med verkningarna därav.

Jag ställde i mitt förra anförande en del frågor, närmast riktade till herr Sjödahl. Jag ville veta vilka punkter, som enligt direktiven för 1944 års allmänna skattekommitté äro föremål för utredning eller som av motionärerna ifrågasätts för utredning, det är, som förutsetta en praktisk tillämpning under viss tid av det gällande skattesystemet för att över huvud taget kunna utredas och klarläggas? Herr Sjödahl förbigick helt den frågan, och det var av mycket naturliga skäl! Men jag vill dock säga, att i fråga om sådana exempel på skattesystemets verkningar, som jag nyss an-

tydde, behöver man inte ha någon längre eller kortare tids erfarenhet av dessa verkningar för att klarlägga följderna i olika hänseenden därav; det kan man säkerligen göra utan vidare med tillämpning av sunda förnuftet. Och när herrar Sjödahl och Elon Andersson talade om att det är en klok och försiktig åtgärd att avvakta de praktiska verkningarna av skattesystemet, kunna väl herrarna inte mena, att denna erinran gäller den utredning, som sattes i gång redan år 1944. Den utredning, som nu ifrågasättes, den mena vi också skall ske just i anslutning till 1944 års utredning. Det kan väl inte vara någon mening med att 1944 års allmänna skattekommitté först skall slutföra sitt uppdrag och att sedan, efter ett eller annat år, till denna utredning skola kopplas de uppgifter, som de föreliggande motionerna ta sikte på. Det naturligaste är väl, att dessa utredningar få ske i anslutning till varandra. Det är väl också lämpligt att dessa utredningar få ske fortlöpande, så att man blir i tillfälle att komma fram med förslag till de ändringar, som undan för undan kunna befinnas påkallade. Jag kan ju inte heller, med den inställning jag har, tänka mig någonting annat än att det kommer att bli anledning till många ändringar.

Herr Sjödahls ständigt återkommande sats — och hans ståndpunkt i det hänseendet delas av hans politiska meningsfränder — är, att vi inte alls ha råd att jämka på skattesystemet, vi måste ta ut dessa förmögenhets- och andra skatter, annars få vi inte statsfinanserna att gå ihop.

Ja, det är ett ganska underligt skäl, ty varje år, när det gällt fastställandet av bevillningarna respektive förslag till ny riksstat, ha vi alltid mötts med dessa uttalanden, att vi måste göra så och så för att vi skola få budgeten att gå ihop. Förhållandet är dock det att de tre senaste budgetåren ha uppvisat ett budgetöverskott på över 1 200 miljoner kronor. Damerna och herrarna minnas säkerligen ock med vilken frenesi man här i kammaren i fjol hävdade den uppfattningen, att det då inte gick an att jämka

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

på exempelvis kvarlåtenskapsskatten eller på någonting annat, därför att det gällde att få budgeten att gå ihop. Men det löpande budgetåret, som slutar med utgången av juni månad, beräknas enligt de senaste undersökningarna ge ett överskott på icke mindre än 521 miljoner kronor. Man hade alltså inte alls behövt intaga en sådan ståndpunkt, som hävdades vid fjolårets riksdag just ur budgetära synpunkter.

För övrigt är det väl så, att, om fråga är om betydande orättvisor i beskattningen, så kunna åtminstone på längre sikt statens finanser icke förutsättas komma att stärkas genom ett fortsatt tillämpande av ett sådant system. Därmed är man ju inne på de allmänna resonemangen om konsekvenserna med hänsyn till sparande, kapitalbildning, viljan till företagsamhet etc.

Jag tillät mig i mitt tidigare anförande att fälla ett något hårt omdöme. Jag sade, att genomförandet eller genomtruffandet av fjolårets skattereform grundades på en felbedömning. Jag är kanske skyldig att något verifiera detta omdöme.

I diskussionen här i kammaren ventilerades ju de olika verkningarna av skatteförslaget. Man berörde i sådana sammanhang rätt ingående även verkningarna på penningvärdet. Det förekom därvid ett yttrande av herr Sjödahl. Det utgjorde en replik närmast till doktor Ivar Anderson, som hade hävdat de penningpolitiska synpunkterna. Herr Sjödahl anförde enligt det justerade protokollet ordagrant följande: »Nu senast ha vi hört en verklig politisk Cassandra, som med stor pessimism i rösten och i själen har talat om den hotande inflationen och de olyckor som förslaget skulle medföra. Det är omöjligt att spå, men det är ju tämligen uppenbart, att en så pessimistisk syn på framtiden, som herr Ivar Anderson gav uttryck för, ha i vart fall inte hans partiledare och andra representanter för högern här inom riksdagen. Inflationen kan vara en möjlighet, men det är en möjlighet som vi räkna med att kunna undvika. Vi behöva inte i denna dag ta den starka medicin,

som herr Ivar Anderson här rekommenderar.»

Jag är angelägen att även för egen del något återfalla på detta yttrande, därför att jag då liksom vid många andra tillfällen, när det gällt betydelsefulla skattefrågor, har sökt att hävda de penningpolitiska synpunkterna.

Detta uttalande av herr Sjödahl gjordes den 14 juli 1947. Vid denna tidpunkt var alltså inflationen för honom endast en möjlighet — den var ingen verklighet — och en möjlighet som han räknade med att kunna undvika.

Det verkar nästan beklämmande, när man tänker på att det just är personer med den antydda inställningen, som ha spelat en så betydande roll i statsskatteberedningen, som förberedde de Wigforsska skatteförslagen, i bevilningsutskottet och här i riksdagen vid skatteförslagets genomdrivande och som alltså stodo för garantierna för att man aldrig hade att vänta några menliga följder därav. Ja, jag måste säga, att inför en sådan överklig inställning, som yttranden som detta och andra markera, kan man icke undgå att känna sig mycket orolig över de resultat, som arbetet inom riksdagen understundom leder fram till, när det skall grundas på utredningar, verkställda från sådana utgångspunkter, som nyss antytts. Förhållandet understryker, att nya utredningar måste vara erforderliga.

En talare på Gävleborgsbänken, som jag tänker mig att herr Sjödahl varken tidigare eller nu skulle vilja särskilt polemisera emot, konstaterade, att skatteberedningens betänkande utmärktes av en flagrant brist på samhällsekonomisk diskussion av de föreslagna förmögenhetsindragningarnas verkningar. Behöver man avvakta den praktiska tillämpningen av det i fjol knäsatte skattesystemet för att inlåta sig på en sådan diskussion?

Samme talare var också inne på det spörsmålet huruvida icke skatteförslagen närmast pekade i den riktningen att resultatet komme att bli att den allmänna sektorn förtärde vad den fria sektorn sparade. Inte behövs det något

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

års tillämpning eller praktik av det nya skattesystemet för att man skall kunna diskutera och klarlägga sådana ting!

Jag tycker sålunda, att de skäl, som anförs mot den av motionärerna ifrågasatta utredningen, måste vara svaga; och — jag upprepar det — vad kunna dessa skäl betyda i fråga om den utredning, som finansministern satte i gång 1944? Här är det blott fråga om en komplettering av denna utredning.

Herr Elon Andersson var i dag såsom i många andra sammanhang en försiktig general. Han hade tagit intryck av utskottets skäl, sade han. Detta förvånar i någon mån, om man erinrar sig hans ställningstagande i fjol och hans deltagande i skattedebatten här i kammaren då. Han var lika pessimistiskt inställd som någon annan av oss beträffande bl. a. de samhällsekonomiska verkningarna av skatteförslagen. Han hade också uttalanden, som voro vägande och starkt avvisande. Varför har han blivit så mild nu? Inför talet om att man skall avvakta verkningarna av skattesystemet har han dock sagt att han inte menar, att man skall dröja så länge med utredningen, utan att tiden snart skall vara mogen för att sätta denna i gång. Jag tycker i alla fall, att herr Elon Andersson hade bort taga konsekvenserna av sina uttalanden i fjol — jag skall inte trötta kammaren med att återge något av dem — på det sätt, att han nu hade kunnat övervinna sin motvilja att följa reservanterna.

Ja, herr talman, jag kan för min del inte komma fram till annat yrkande än det jag redan har ställt.

Häri instämde herr Wehtje.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Herr Velander läste ur riksdagsprotokollet upp ett uttalande av mig förra året, men han hade tydligen studerat detta på sitt eget lilla vis, ungefärligen på det sätt som en bekant potentat brukar läsa bibeln — utan all jämförelse för övrigt. Men jag vill erinra om att vad jag sade i det citerade anförandet — jag har det inte tillgängligt — var, att enligt

min mening högern hade överdrivna farhågor rörande skatteförslaget. Samma mening har jag i dag.

Att det finns saker och ting i detta skatteförslag, som man kanske borde bemästra, är jag fullt på det klara med, men jag har fortfarande samma mening om att högerns farhågor äro ofantligt överdrivna.

Herr Velander sade vidare att jag hade menat, att högern också hade överdrivna farhågor med avseende på inflationen. Ja, det menade jag nog, men jag varnade samtidigt för högerns förslag, som i det fallet betydde, att man skulle göra en mycket betydande minskning av skatteinkomsterna, varigenom det hade blivit en mycket mindre överbalansering i budgeten än den, som sedermera blev ett faktum, eller kanske ingen överbalansering alls. Den varningen kom också fram på den punkten, och i denna varning tror jag fortfarande att jag hade rätt.

Jag skulle vilja bara bedja min vän, herr Velander — jag kan inte begära, att han här i kammaren skall uppläsa hela mitt anförande — att tolka varje del av mitt anförande efter vad som verkligen står där och att även se det hela i sammanhang med vad jag samma dag yttrat.

Herr VELANDER (kort genmäle): Herr talman! Herr Sjödahl fann lämpligt att återropa en viss potentat. Jag vill säga, att jag inte är på något sätt bekant eller släkt med den potentaten, vilket förhållande han än må stå i till andra. Jag vill också säga, att det inte var någon lösryckt mening i herr Sjödahls anförande, som jag återgav, utan det var ett helt avsnitt däri, och de ärade kammarledamöterna kunna nog finna, att jag inte förvanskade något herr Sjödahls uttalande. Det enda, som kan sägas till mildrande av herr Sjödahls ord om den där potentaten och hans sätt att tolka skrifterna, är, att herr Sjödahl, om jag fattade rätt, höll på att erkänna, att han inte hade riksdagsprotokollet framför sig och att han inte precis visste, vad som stod där. Det kan förklara, att herr

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

Sjödahl yttrade sig så som han verkligen gjorde, men man bör väl inte yttra sig alls om det, som man har glömt bort.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Jag hade icke protokollet tillgängligt, men jag hörde ju min ärade vän herr Velander, och han läste mycket tydligt och med stor emfas upp vad jag hade yttrat. Det skulle ha varit tämligen obegripligt, om jag inte kunnat följa med en uppläsning av ett anförande, som jag själv en gång hade hållit. När jag följde med det, gjorde jag den reflexionen, att här har herr Velander läst rätt, men han har vantolkat innebörden när där talades om överdrivna farhågor.

Vad sedan beträffar den där potentaten, vill jag, herr talman, en gång för alla ha sagt, att om jag yttrar, att herr Velander läser skrifter som en viss potentat läser bibeln, så menar jag därmed ingalunda, att herr Velander är besläktad med denne potentat.

Herr ANDERSON, AXEL IVAR: Herr talman! Herr Elon Andersson menade, att jag gjorde mig skyldig till en betänklig överdrift, då jag yttrade, att den kloka försiktighet, som tidigare varit ett utmärkande drag för svenska företag, nu håller på att på sina håll ersättas av en rundhänt låt-gå-politik. Herr Elon Andersson ville ta de svenska företagen i försvar mot en sådan oberättigad anklagelse. Jag tror, att herr Elon Andersson fullt begrep, vad jag åsyftade, och jag är alldeles säker på att han inte ett ögonblick menade, att jag därmed skulle vilja ifrågasätta de svenska företagens konsolideringspolitik. Han drog emellertid in denna i detta sammanhang, och det ger mig anledning att säga, att det inte finns ett spår i vad jag har sagt, som är ägnat att innebära kritik mot de svenska företagen för att de skulle ha eftersatt denna konsolideringspolitik. Jag vet lika väl som herr Elon Andersson, att så inte har skett, och jag vet också, att denna konsolideringspolitik är ett av företagens försvarsmedel mot skattepolitiken. Vad jag syftade på är en

sak, som har påtalats här flera gånger och som även har vitsordats av näringslivets representanter i riksdagen, nämligen att med den skattepolitik, som vi för närvarande ha, frestas en hel del företag att i sina ekonomiska dispositioner vara mindre återhållsamma, mindre tänka på att få fram största möjliga behållning för företaget, än på att få vinsten så liten som möjligt, d. v. s. att inte visa fram en onödigt stor vinst, som skall bli föremål för beskattning till 50 procent. Detta leder bland annat till — det är det allvarligaste, och det var på det jag syftade — att företagen inte längre få möjlighet att investera sina vinstmedel i nya företagsgrenar, att ta upp en ny, riskfylld företagsamhet. Detta är absolut uteslutet med den skattepolitik, som förs. Inget företag vill sätta in av sina beskattade vinstmedel i riskfyllda företag, om det inte gäller någonting absolut nödvändigt.

Vidare syftade jag på den omständigheten, som också har påtalats från näringslivets eget håll, att med denna skattepolitik komma en hel del företag att eftersätta den stränga sparsamhet, som tidigare har utmärkt dem, när det gällt utgifter på omkostnadskontot. Jag menar, att detta är en mycket betänklig sak. Det alstrar en viss rundhänthet och kan framkalla en låt-gå-politik, som kan få vådliga följder. Men det är helt naturligt, att detta måste bli resultatet av en skattelag, som är så konstruerad som den vi ha för närvarande. Jag tror, att herr Elon Andersson och jag äro fullkomligt överens på dessa punkter och att det inte finns någon anledning att här försöka misstyda mitt yttrande såsom innebärande en oberättigad kritik mot svensk företagsamhet.

När herr Elon Andersson menade, att man skall vänta åtminstone något år med att ta upp denna fråga till behandling, så vill jag däri utläsa ett erkännande av det berättigade i den kritik, som har framförts. Jag hoppas, att de, som om något år sitta i riksdagen, få räkna herr Elon Andersson som understödjare av ett krav på en omedelbar utredning i detta syfte.

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

Herr Sjödahl, som ju under den senaste repliken har excellerat i några i mitt tycke rätt billiga kvickheter, gav i alla fall ett mera allvarligt menat svar på mitt anförande, när han framhöll, att enligt hans uppfattning var det inte så farligt med hotet mot skattemoralen och folkmoralen, ty det var ju på det sättet, menade han, att flertalet har fått minskade skatter, och därmed skulle folkmoralen med utgångspunkt från mitt resonemang egentligen förbättras. Det var endast ett litet fåtal, som hade fått högre skatter och därmed riskerade att försämrade skattemoralen. Nog är det, herr Sjödahl, ett alltför förenklat resonemang. Skulle vi inte kunna komma överens om att vi borde försöka höja diskussionen på ett något högre plan? Kan inte herr Sjödahl i alla fall bekväma sig att ge mig rätt i att det betänkliga är en försämring av skattemoralen. Om denna försämring är begränsad till större eller mindre skikt är inte det avgörande. Om en skattereform har en sådan verkan, att den uppenbart försämrar skattemoralen, är det väl en fara, som inte blir mindre, därför att den kanske begränsas till ett relativt litet antal personer i första omgången. En sådan där uppluckring av skattemoralen innebär en stark smittofara. Den största faran är ju, att detta skattesystem är sådant, att det måste framtvinga inte bara direkta skatteöverträdelser — ingen försvarar dessa, och herr Sjödahl har också insett, att det inte var detta jag ville göra — utan också en ständig strävan på alla håll och kanter att minska skatten på laglig väg genom utnyttjande av alla möjligheter, också den att medvetet sänka sina inkomster. Herr Sjödahl vet, att detta inte är någon konstruktion. Jag tror, att han fick tillfälle att under diskussionen i bevillningsutskottet i fjol ställas öga mot öga med en del fall, som uppenbarligen hade denna innebörd. Vi få således bevitna, hur en hel del människor resonerar som så: »Med detta skattesystem tjänar det ingenting till, att jag höjer mina inkomster, tvärtom bör jag sträva efter att hålla nere mina inkomster så mycket som möjligt. Kan jag fördela min

förmögenhet, så har jag tagit ett steg i rätt riktning, kan jag minska och hålla nere mina inkomster vid en viss gräns, vinner jag i det långa loppet även på det.» Vad blir följden? Den måste bli minskat sparande, minskad kapitalbildning, minskad företagsamhet. Det är dessa påtagliga verkningar av skattesystemet, som jag här har velat framhålla. Herr Sjödahl har inte på något sätt kunnat göra någon invändning mot denna kritik, och man kommer inte ifrån min erinran om vådorna för skattemoralen genom att slå bort den med så enkla argument som herr Sjödahl här använde. Jag tror, att det vore klokt, om vi allesammans toge litet allvarligare på denna sak och inte försökte skämta bort den. Den är verkligen alltför allvarlig för att behandlas så lättvindigt som sker på sina håll.

Herr ANDERSSON, ELON (kort genmäle): Herr talman! Jag har ingen anledning att tala på det svenska näringslivets vägnar, men såsom en samhällsmedborgare, som sätter det allra största värde på den svenska företagsamhetens sunda sans och ekonomiska ansvarskänsla, ber jag att få uttala min oförställda glädje över det tillrättaläggande herr Ivar Anderson här gjort. Den omständigheten, att herr Anderson funnit ett sådant tillrättaläggande nödvändigt, tolkar jag för min del som ett erkännande av att hans första påstående i sin onyanserade knapphet var ett överord. Om herr Ivar Anderson menar, att den höga skattläggningen av bolagsvinsterna innebär minskade möjligheter för företagen att avsätta vinstmedel till nyinvesteringar och utvidgningar, så äro vi fullt ense. Det är ett av de skäl, som jag i fjol anförde emot det förslag till skattläggning av bolagen, som Kungl. Maj:t framlade och riksdagen biföll. Den minskade sparsamhet, som herr Ivar Anderson tror sig kunna konstatera hos vissa företag, har jag också observerat. Jag har haft den tron, att den inte bara sammanhänge med det skatteförslag, som riksdagen i fjol beslöt bifalla, utan mera hör till efterverkningarna av den

Ang. det gällande skattesystemets verkningar.

beskattning av särskild karaktär, som har tillämpats under krisåren, krigskonjunkturskatten och andra under krigsåren i vårt land införda högre skattläggningar — att det är detta, som alltså jämt finns kvar och i någon mån förgiftar förhållandena.

Herr Ivar Anderson behöver icke befara — jag tror, att mitt förra anförande gav fullt tydligt uttryck däråt — att jag inte erkänner det berättigade i det mesta av den kritik, som man alltså har anledning rikta mot det i fjol beslutade skattesystemet. I den mån tidpunkten kan vara lämplig för att undersöka de samhällsekonomiska verkningar det kommer att ha, skall jag för min del, om jag då har tillfälle att medverka till ett sådant beslut, icke draga mig för att biträda det.

Herr WAHLUND: Herr talman! Det var herr Ivar Andersons resonemang om den sjunkande skattemoralen, som uppkallade mig att säga några ord. Jag skulle inte vilja tala om »sjunkande skattemoral», jag skulle snarare vilja säga, att det svenska folket blivit mera skatte-medvetet. Det är naturligtvis sant, som herr Sjödahl säger, att härvidlag skatte-reformens inflytande åtminstone tills vidare måste vara begränsat till de samhällsskikt, som ha fått högre skatter. Men jag menar också, att detta »skatte-medvetande» har trängt längre ned bland folket, framför allt beroende på källskattens genomförande. Man får numera en mera påtaglig och konkret erfarenhet av hur mycket man har att betala i skatt.

Vi skola inte överdriva dessa tendenser. Väl händer det, att folk inte gör sitt bästa med hänsyn till att det går bort för mycket av förtjänsten i skatt. Herr Ivar Anderson har också alldeles rätt i att företagen försöka använda alla lagliga medel för att få ned skatterna. Man tillkallar drygt betalade skattejurister, som få utföra den ur hela samhällets synpunkt improduktiva uppgiften att leta reda på skattelagstiftningens möjligheter och kryphål. Naturligtvis är det

klart, att man vid de företagsekonomiska transaktionerna inte alltid ser på det rent rationella syftet att få fram största möjliga produktivitet, utan också tänker efter vad resultatet blir i skattehänseende. När man bildar ett företag, överväger man: skall det bli en ekonomisk förening eller ett bolag, vilket ställer sig skattemässigt billigast? Hur stort kapital skall man ha i aktier, hur mycket skall man låna o. s. v.? Överallt komma skatteavväganden in. För många — företag som enskilda — blir faktiskt självdeklarationen den ekonomiskt mest betydelsefulla ekonomiska åtgärd man har att göra under året.

Det är ju klart, att det finns tendenser i fråga om beskattningens inverkan på handel och handlande, som inte äro enbart glädjande. Vi få inte komma därhän, att det bland vårt folk uppstår en ekonomisk överklass av framgångsrika deklaranter. Vi ha allt skäl att uppmärksamma utvecklingen på detta område och göra sakliga undersökningar.

Men sedan jag har läst utskottsutlåtandets motivering och alldeles särskilt sedan jag nu har hört herr Sjödahl säga, att om ett år kunna vi ta upp frågan igen, och då bli vi säkert överens, så kan jag, herr talman, utan större tvekan yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HEUMAN: Då jag tillhör utskotts-majoriteten, vill jag bara med några korta ord motivera, varför jag har anslutit mig till densamma. Jag skall göra det genom att anknyta till vad herr Domösade. Han uttalade den farhågan att vid den tidpunkt, då näringslivet hunnit anpassa sig efter det nya skattesystemet, skulle detta medföra svårigheter för att göra en verklig utredning. Jag har en motsatt uppfattning. Jag anser nämligen, att först sedan näringslivet har hunnit anpassa sig efter det nya skattesystemet har man den största möjligheten att utreda verkningarna av det. Med anledning av denna mot herr Domös uppfattning stridande åsikt har jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag.

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

Med dessa ord och denna deklaration, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Domö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Velandér begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 23.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 63 av herr Domö m. fl. och II: 110 av herr Skoglund i Doverstorp m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att förordningen den 26 juli 1947 nr 581 om kvarlåtenskapsskatt skulle upphävas från och med den 1 juli 1948 samt att kvarlåtenskapsskatt, som erlagts enligt nämnda förordning, skulle restitueras;

2) de likalydande motionerna I: 117 av herr Bergvall m. fl. och II: 198 av herr Ohlin m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om en moderat höjning av arvslottsbekattningen samt framläggande för riksdagen av dels de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, och dels i samband därmed förslag om kvarlåtenskapsskattens avskaffande; samt

3) de likalydande motionerna I: 182 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och II: 294 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att lagen om kvarlåtenskapsskatt skulle upphöra att gälla senast den 1 juli 1948 och att redan debiterad men ej erlagd sådan skatt icke skulle uttagas samt att all hittills erlagd sådan skatt skulle återbetalas till dödsbo, som erlagt densamma.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 63 av herr Domö m. fl. och II: 110 av herr Skoglund i Doverstorp m. fl. om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 182 av herr Gustaf Elofsson m. fl. och

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

II: 294 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl. om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att de likalydande motionerna I: 117 av herr Bergvall m. fl. och II: 198 av herr Ohlin m. fl. om utredning rörande en moderat höjning av arvslottsbeskattningen samt om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander, Wehtje, Niklas-son, Hagberg* i Malmö, *Hammarlund, Jonsson* i Skedsbygd och *Olson* i Göteborg, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 63 och II: 110 samt de likalydande motionerna I: 182 och II: 294, antaga

1) följande

F Ö R S L A G

till

förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt.

Härigenom förordnas, att förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt skall upphöra att gälla med utgången av juni månad år 1948.

2) i reservationen infört förslag till förordning angående restitution av kvarlåtenskapsskatt m. m. i samband med upphävandet av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

3) i reservationen infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

II) av herrar *Elon Andersson* och *Sandberg*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de likalydande motionerna I: 117 av herr Bergvall m. fl. och II: 198 av herr Ohlin m. fl.

Herr DOMÖ: Herr talman! Man uttalar på socialdemokratiskt håll sin förvåning över att vi, samtidigt som riksdagen genomför betydande öknings av

den indirekta beskattningen, ansett oss kunna begära kvarlåtenskapsskattens avskaffande. När man höjer skatter, som också drabba de stora inkomsttagargrupperna, är det orimligt att sänka eller avskaffa den skatt, som främst råkar bättre situerade, menar man tydligen på socialdemokratiskt håll.

Inför denna argumentation måste man fråga sig, om de socialdemokratiska kritikerna inom och utom bevillningsutskottet verkligen syfta till ett allvarligt meningsutbyte, eller om de även i detta sammanhang nöja sig med förenklingar av sådan art, att man hoppas på annan effekt än den man tror sig kunna nå med en sakdiskussion.

Även om man inte för ögonblicket synes räkna med det inom regeringspartiet, finns det faktiskt skatter av olika slag. Det finns också olika skäl för införande av nya eller skärpta skatter. Under alla förhållanden påstår man detta från regeringshåll i det ögonblick, då man inför de nya eller skärpta skatterna. Kvarlåtenskapsskatten ingår i det skattesystem, som majoriteten drev igenom för att, som det hette, skaffa inkomster till de sociala utgifterna. Kvarlåtenskapsskatten avsågs alltså vara nödvändig för en finansiering av statens utgifter. Jag återkommer till hållbarheten i detta skäl om några ögonblick. Nu ber jag bara utskottets företrädare hålla själva faktum i minnet.

Skärpningarna i de indirekta skatterna genomfördes för att man den vägen skulle sterilisera vissa delar av de alltför stora penninginkomsterna. Jag förmodar, att man ännu icke glömt denna primära avsikt med skatterna i fråga. Vi inom högern kunna icke inse, att man når det avsedda målet med den konstruktion finansministern föreslagit och riksdagen godkänt. Vi kunna icke inse, att man når en sterilisering genom att för statens kapitalutgifter använda de medel man dragit in — men detta är en sak som vi icke i dag skola diskutera. Väsentligt är, att skärpningen i den indirekta beskattningen icke motiverats med statens behov av inkomster, utan helt och hållet som en tillfällig åt-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

gård, betingad av nödvändigheten att även via skattepolitiken dämpa inflationstendenserna.

Kvarlåtenskapsskatten och höjningarna i de indirekta skatterna äro varken till sin konstruktion eller till sina motiv jämförbara. I själva verket ha de praktiskt taget endast benämningen skatt gemensamt. Den ena är en belastning på kapital — den andra är helt motiverad med att den är riktad mot de stora konsumentgruppernas penninginkomster. Hur bevillningsutskottet kan parallellisera dessa båda oförenliga ting förstår icke jag. Men det är kanske uttryck för en visdom av särskild art — en planhushållarvisdom.

Den av utskottet förda argumentationen ger mig också anledning till en fråga. Har bevillningsutskottets majoritet med dess olika partinyanser tänkt sig, att årets inflationsskatter skola bli bestående, eller har man tänkt sig, att kvarlåtenskapsskatten skall vara tillfällig, eller — men detta är väl en orimlig misstanke — anser man sig kunna jämföra en bestämt tidsbegränsad skatt och en permanent?

Från socialdemokratiskt håll framhölls under skattedebatten i fjol, att den borgerliga linjen i skattefrågan — att taga sänkningen av den direkta skatten, men låta bli höjningarna — icke kunde accepteras bland annat av statsfinansiella skäl. Från vårt håll hävdades emellertid, att den statsfinansiella utvecklingen kunde väntas bli sådan, att behov icke föreläge av några skattehöjningar. Såväl våren 1946 som i samband med vår motion i skattefrågan vid 1947 års riksdag framlade vi utförligt motiverade beräkningar av statsinkomsterna för att bevisa hållbarheten av vår linje. Jag ber herr Sjödahl att ett ögonblick följa med vad jag nu har att säga, vilket jag tror är ett tillräckligt klart bemötande av hans konstaterande för en stund sedan.

Utvecklingen har icke givit oss orätt, utan fullständigt rätt i att statsinkomsterna lämna så mycket medel till utgifter, att det inte finns någon statsfinansiell anledning att införa kvarlåtenskapsskatten. Utvecklingen har snarare

visat, att våra beräkningar varit starkt i underkant. Jag tillåter mig också hänvisa till vad som anfördes i våra motioner angående innebörden av denna inkomststegring och dess samband med inflationen, den inflation som herr Sjödahl tydligen ännu icke har observerat. I förhållande till våra inkomstberäkningar för budgetåret 1947/48 överstiger riksräkenskapsverkets just i dagarna publicerade inkomstberäkning för innevarande budgetår vår beräkning från år 1946 med cirka 800 miljoner kronor och från år 1947 med cirka 300 miljoner kronor.

För mig framstår det såsom stötande, att man från socialdemokratiskt ledande håll, såsom skedde i fjol, kan hävda, att staten icke har råd att avvara kvarlåtenskapsskatten och sedan, såsom skedde i finansplanen till årets statsverksproposition, redovisar ett budgetöverskott på det väldiga beloppet av 1,2 miljarder kronor för tiden från krigsslutet till början av innevarande år.

Till min stora förvåning finner jag, att utskottets majoritet vidhåller fjolårets en gång intagna ståndpunkt, och som det förefaller mig helt obekymrad om den faktiska utvecklingen. Det heter sålunda i utskottsbetänkandet: »Vårt lands statsfinansiella läge är för närvarande betydligt sämre än man vid fjolårets riksdag väntade sig.» Försiktigtvis omtalar icke utskottet, vilka personer detta var, och icke heller vad dessa personer rent konkret och siffermässigt väntade sig i fråga om statsfinanserna. Visserligen är det sant, att utskottsbetänkandet avgivits ett par veckor tidigare än riksräkenskapsverkets nu publicerade beräkning av budgetutfallet, men utskottet borde av de månatliga sammanställningarna av statsverkets löpande inkomster ändå ha kunnat bilda sig en någorlunda säker uppfattning om den allmänna trenden i utvecklingen. Men det är en sak, som förefaller mig så egendomlig, herr talman: att just skeendet på både det statsfinansiella och det samhällsekonomiska området tycks ha gått förbi bevillningsutskottets majoritet på något sätt. Det inträffar den ena gången efter den

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

andra, att man inte är å jour med händelserna, och det gäller inte bara bevillningsutskottet, utan denna brist tycker jag vidlåder i mycket hög grad hela majoritetens partiets handläggning av de samhällsekonomiska förhållandena. Utskotts-betänkandet kan icke förklaras på annat sätt än att man varit okunnig om det verkliga läget. Enligt riksräkenskapsverkets approximativa beräkning väntas de faktiska inkomsterna komma att överstiga de i riksstaten beräknade med 346 miljoner kronor och budgetöverskottet utgöra omkring 500 miljoner kronor, varav ungefär 400 miljoner kronor skulle tillföras budgetutjämningsfonden. Utskottet säger sig finna det anmärkningsvärt, att vi kunnat föreslå kvarlåtenskapsskattens borttagande utan att anvisa ersättning för de därigenom bortfallande skatteintäkterna. I förhållande till de nyssnämnda siffrorna för budgetöverskottet framstå kvarlåtenskapsskattens några tiotal miljoner kronor i sin rätta statsfinansiella belysning. För min del finner jag det anmärkningsvärt, att sinnet för de rätta proportionerna så avtrubbats som faktiskt skett. Jag beklagar livligt detta förhållande, som icke bådar gott.

Kvarlåtenskapsskatten anser jag vara en orättvis skatteform. Den är till sin konstruktion — en uppskjuten förmögenhetsskatt, som utkrävs vid dödsfall — oförenlig med svensk rättsuppfattning. Kvarlåtenskapsskatten dämpar sparviljan. Den drabbar hårt människor, icke minst inom jordbruket, som göra en insats för att förbättra och öka sin egen-dom och därmed verksamt bidra till allmänt välbefinnande. Kvarlåtenskapsskatten bryter sönder företagsformer, som äro ekonomiskt motiverade — jag erinrar om familjeföretagens svårigheter. Den minskar möjligheterna för människor att sörja för de efterlevande, att hålla till exempel en gård i släkten. Kvarlåtenskapsskatten ger ringa statsfinansiellt utbyte — ringa i förhållande till skadeverkningarna. Man tar icke bort orättvisorna genom att för skatten fixera en nedre gräns, som är politiskt lämplig. Orättvisan kvarstår även om den drabbar

bara en minoritet. Kvarlåtenskapsskatten, herr talman, måste bort!

Jag tillåter mig yrka bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Jag skall i likhet med den föregående ärade talaren söka fatta mig mycket kort.

Denna fråga ventilerades ju mycket ingående vid förra riksdagen, och jag föreställer mig, att skälen för eller emot kvarlåtenskapsskatten väl äro i stort sett desamma nu som då. Det är dock en omständighet, som jag tror är något mera accentuerad i år än föregående år, och det är nödvändigheten av sparande. Det har ju understrukits på så många håll, att vi inte behöva diskutera den saken. Men här gäller bara frågan: Har kvarlåtenskapsskatten någon inverkan på viljan till sparande? Under detta år och föregående år har ju bedrivits en omfattande propaganda för sparsamhet, varvid man speciellt vänt sig till de mindre inkomsttagarna. Jag vet inte, vilket resultat denna propaganda har lett till, men jag tror inte, att det har varit så synnerligen lysande. Det är ju klart, att i och med att vi lägga särskilda skatter på besparingar, måste det inverka på viljan att spara. När det gäller sparande från mindre inkomsttagare, kanske vi göra oss den frågan: Inom vilka befolkningsskikt finna vi dessa sparare? Vi ha nog rätt att säga, att det företrädesvis är bland de mindre företagarna, av vilka nu jordbrukarna utgöra den största gruppen. Dessa företagare starta i regel med mer eller mindre stora skulder, och dessa skulder göra de allt för att minska ned. Man begränsar sin konsumtion på alla upptänkliga sätt för att få medel att betala av sina skulder, och detta är, tror jag, en av de betydelsefullaste formerna för sparande inom de inkomstskikt, som det här är fråga om.

Dessa små företag äro ju i regel familjeföretag, och möjligheten för företagen, eller de familjer som äga dem, att betala skulder hänger samman med att familjemedlemmarna inte ta ut vanlig arbetslön. De nöja sig med att få ut vad de

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

oundgängligen behöva. Resten blir innesående i företaget — det må sedan vara ett jordbruk eller ett hantverk eller en småindustri. När så företagaren avlider, äro ju dessa samlade medel företagarens kvarlåtenskap. Det har sagts, att pensionerna äro en uppskjuten lön. Jag tror, att vi skulle ha rätt att beträffande dessa arvsbelopp säga, att de i många fall också äro en uppskjuten lön. Familjemedlemmarna ha inte tagit ut vad de rätteligen skulle ha fått, utan låtit en del stå inne i företaget, och när företaget upplöses genom företagarens död, skulle var och en få ut sin andel. Men då kommer staten in och kräver sin tribut, först i form av kvarlåtenskapsskatt och sedan i form av arvslottsskatt. Nu kan man säga, att detta ju kunde undvikas genom att medlemmarna ta ut en skälig arbetslön, men vi veta ju, hur det har varit i de här fallen. Man har först och främst lagt an på att kunna betala sina skulder, och i andra hand ha sedan medlemmarna av familjen fått sitt. Det gör ju, att det under årens lopp har kunnat samlas kanske inte så små kapital där, men jag kan för min del inte finna det rättvist, att dessa skola beskattas på ett sätt som det här är fråga om. Det kunde ju som sagt undvikas genom att familjemedlemmarna redan på förhand finge ut vad de rätteligen skulle ha, men det försvagar företagets ekonomiska styrka, och denna form av sparande har så vuxit in i medvetandet hos dessa befolkningsskikt, att de faktiskt ha svårt att gå ifrån sina vanor, och de ha varit dessa företagsformers ekonomiska styrka under hårda tider. Jag tror, att vi böra försöka undvika att i alltför hög grad hämma denna form av sparande.

Nu säger man kanske, att kvarlåtenskapsskatten inte utgår, förrän vi komma upp i relativt höga belopp. Men det är väl ändå så, att med ett sjunkande penningvärde tränger kvarlåtenskapsskatten allt djupare och djupare ned i förmögenhetsskikten.

Jag skall inte vidare fördjupa mig i den här saken, men jag vill yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen av herr Velander m. fl.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr andre vice talman! I det resonemang, som bevillningsutskottets majoritet för med anledning av dessa motioner, sysslar utskottet uteslutande med kvarlåtenskapsskatten såsom en ur statsfinansiella synpunkter högeligen betingad åtgärd. Det är av statsfinansiella skäl, menar utskottet, nödvändigt att behålla den. Den statsfinansiella situationen är sämre i år än den var föregående år, när den dock var så pass ansträngd, att riksdagen ansåg en kvarlåtenskapsskatt nödvändig för att klara upp våra finansiella besvärigheter. Det finns således i utskottets resonemang intet som helst utrymme för något av de principiella betänkligheter emot kvarlåtenskapsskatten såsom skatteform, som dock äro den huvudsakliga grundvalen för det resonemang som motionärerna föra, när de yrka på omedelbara åtgärder för kvarlåtenskapsskattens borttagande eller åtgärder som på något längre sikt syfta till att ge oss möjlighet att låta kvarlåtenskapsskatten försvinna.

Jag tror, att man genom detta konstaterande har fått fram den avgörande skillnaden mellan den syn som man från vårt håll och från högerens håll och bondeförbundets håll anlägger på kvarlåtenskapsskatten och den som utskottets majoritet gör till sin. För oss förhåller det sig på följande sätt. Låt vara att statsfinansiella skäl kunna åberopas för en hårdare skattläggning av kvarlåtenskap än den som före kvarlåtenskapsskattens införande var medgiven genom den svenska arvslottsbeskattningen, men dessa skäl böra dock icke få användas som utgångspunkt för att införa vilken skatteform som helst, särskilt när det gäller en skatteform, som ur rättvisesynpunkter och allmänt ekonomiska synpunkter är så tvivelaktig och har så besvärande verkningar som kvarlåtenskapsskatten kan befaras få. Det är således den avgörande skillnaden mellan utskottsmajoritetens syn och den som jag jämte andra företräder, och jag föreställer mig, herr talman, att det kanske är mycket svårt att i varje fall i dagens

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

läge på något sätt slå en brygga emellan dessa olika synpunkter.

I den motion, som mitt parti har väckt med anledning av kvarlåtenskapsskatten, föres det in ett resonemang, som enligt min mening är ganska värdefullt och som jag här skall be att få erinra om. Vi utesluta icke möjligheten av en skärpt beskattning av kvarlåtenskap, men i så fall i form av en skärpt arvs-
lottsbeskattning. Vi utesluta icke möjligheten, att statsfinansiella skäl kunna göra en sådan beskattning nödvändig, och vi utesluta inte heller den tanken, att en dylik skärpning kan vara befogad ur andra synpunkter med hänsyn till de olika skatteobjektens förmåga att bära skatter. Jag är således i likhet med mina partivänner — och det tar sig uttryck i att jag har reservationsvis yrkat bifall till den av oss väckta motionen — beredd att acceptera den ståndpunkten, att en skärpning av arvs-
lottsbeskattningen kan vara nödvändig av statsfinansiella skäl eller befogad med hänsyn till en lämplig avvägning av skattebördorna mellan olika skatteobjekt. Men om jag då frågar mig, om inte kvarlåtenskapsskatten kan fylla just de önskemål, som ligga inneslutna i detta uttalande, blir mitt svar, att den icke kan göra detta. Bestridandet grundar sig då på de principiella betänkligheter, varom jag tidigare har erinrat.

Jag vill i det avseendet säga, att jag inte har någonting alls att invända emot det resonemang, som föres i den reservation, till vilken de båda föregående talarna ha yrkat bifall. Det fördömande av kvarlåtenskapsskatten, som däri göres, och den skildring av dess befarade olycksdiga verkningar, som där förekommer, överensstämmer helt och hållet med den uppfattning som jag för min del har. De båda reservantgrupperna äro således fullkomligt ense om att kvarlåtenskapsskatten som skatteform bör försvinna. Skillnaden är den, att vi ha ansett oss böra uttala, att de statsfinansiella och skattepolitiska förhållandena kunna vara sådana, att kvarlåtenskapsskatten ej nu kan avskaffas utan att ersättas av en skärpt arvs-
lottsbe-

skattning. Det finns emellertid i det yrkandet inlagd en reservation av mycket stor betydelse, och där återkommer jag till vad utskottet har yttrat om den motion, för vilken jag talar. Utskottet erkänner, att kvarlåtenskapsskatten givetvis liksom varje annan skatt kan utformas på annat sätt och även ersättas med en annan beskattning av kvarlåtenskap och arv. Men utskottet säger sedan, att innan man kan ta en sådan fråga under överbäggande, bör man ha några erfarenheter av kvarlåtenskapsskattens verkningar, och det överbäggande om kvarlåtenskapsskattens ersättande, som utskottet eventuellt vill göra, knytes fast vid ett önskemål om att kvarlåtenskapsskatten i så fall skall ersättas av en annan skatt av motsvarande storleksordning.

I det avseendet, herr talman, skulle jag med hänvisning till de likalydande motionerna 117 i första kammaren och 198 i andra kammaren vilja framhålla, att vare sig det gäller kvarlåtenskapsskatten som sådan eller det gäller införande av en skärpt arvs-
lottsbeskattning i stället för kvarlåtenskapsskatten, är det inte den sammanlagda statsfinansiella inkomsten av skatterna som bör vara ensamt avgörande. Vad som bör vara avgörande vid valet av den ena eller den andra skatteformen är ju, att denna blir skälig med hänsyn till de synpunkter och önskemål som man i andra hänseenden har att bevaka. Den skall vara skälig på det sättet, att den inte förminskar sparsamhetsviljan, att den inte försvårar kapitalbildningen — två synpunkter som äro av mycket, mycket stort värde. Jag vill således alldeles bestämt hävda den uppfattningen, att om det blir fråga om att ersätta kvarlåtenskapsskatten med en annan skatteform, så skall riktpunkten icke vara den, att den nya skatten skall ge lika mycket som kvarlåtenskapsskatten. Riktpunkten skall vara den, att man ur allmänna synpunkter — både statsfinansiella och skattepolitiska — undersöker nödvändigheten och skäligheten av en ökad skatteläggning av arvs-
lottsbe-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

hänsyn till de samhällsekonomiska värden som man har att bevara. Den statsfinansiella synpunkten är viktig, men den får inte vara så viktig, att den tar bort skälighets- och rättvisesynpunkterna. Det är därför som det i den av mig åberopade motionen talas om att kvarlåtenskapsskatten skall ersättas av en moderat arvslotsbeskattning, som således förutsättes utgöra en rimligare börda än den nuvarande kvarlåtenskapsskatten utgör.

Jag bestrider alltså, att man genom kvarlåtenskapsskattens bibehållande kan fylla de önskemål eller kan tillgodose de principer, som enligt motionärernas förmenande böra diskuteras i samband med dessa frågor.

Jag är också ense med den andra reservantgruppen om att kvarlåtenskapsskatten bör avskaffas snarast möjligt. Utskottet vill även i detta avseende avakta erfarenheter av beskattningens verkningar. Jag skulle vilja påpeka, att det föreligger en viss skillnad mellan denna fråga och den som kammaren nyss har diskuterat och fattat beslut i. Verkningarna av kvarlåtenskapsskatten i vad avser dess inverkan på kapitalbildning och möjligheten att behålla företagen något så när orubbad kunna inte avläsas inom ett fåtal år, de komma att sträcka sig över en ganska lång tidrymd. Skall man vänta så många praktiska resultat, att de bli av verkligt värde för bedömande av skattens verkningar, får man vänta en mycket, mycket lång tid, och under den tiden hinna åtskilliga av de olyckor inträffa, som vi förmena vara förbundna med kvarlåtenskapsskatten. Här är det således av mycket stort värde och mycket stor vikt, att skattens avskaffande kan ske snarast möjligt, och följaktligen också att utredningen om vad som enligt vårt förmenande kan behöva sättas i stället så snart som möjligt kommer i gång. När nu utskottet förklarar sig vara av den meningen, att man mycket väl kan tänka sig, att kvarlåtenskapsskatten bör ersättas av en annan skatt, då förefaller det mig ha varit en rätt naturlig ståndpunkt, om utskottet hade resonerat på följande sätt: Under sådana förhållan-

den äro vi beredda att medverka till en utredning om möjligheterna att ersätta kvarlåtenskapsskatten med någonting annat, så att vi, innan kvarlåtenskapsskatten hunnit verka alltför ofördelaktigt, kunna mot den väga det nya instrument för beskattningen på ifrågavarande område, som man genom en utredning skulle försöka skapa fram. Jag förstår därför inte utskottets motvilja mot att omedelbart sätta i gång en utredning om kvarlåtenskapsskattens ersättande med en arvslotsbeskattning. När utskottet i detta fall säger a, tycker jag, att utskottet också skulle ha kunnat säga b. Om utskottet möjligen förmenar, att en medverkan till en sådan utredning skulle ha några för dagen ofördelaktiga statsfinansiella verkningar, så skulle jag vilja påpeka, att den inte kan ha det, eftersom utredningsyrkandet förutsätter, att kvarlåtenskapsskatten skall behållas, tills utredningen är färdig och riksdagen får tillfälle att pröva det förslag, som utredningen eventuellt kan föranleda. Det betyder således inte någon omedelbar minskning av statsinkomsterna, såsom utskottets uttalande ger anledning förmoda att utskottet menar.

För övrigt skulle jag vilja säga, herr talman, att om det också skulle bli fråga om en minskning av statsinkomsterna och den moderata arvslotsbeskattning, för vilken jag talar, kommer att medföra en sådan minskning, kommer det i realiteten icke att vara till något ogagn, ens statsfinansiellt sett, eftersom kvarlåtenskapsskattens upphävande, även om den ersättes med en moderat arvslotsbeskattning, kommer att verka så förmånligt på sparande och nykapitalbildning, att det ekonomiska resultatet av en sådan operation med all sannolikhet kommer att bli fördelaktigare för det allmänna än ett behållande av kvarlåtenskapsskatten.

Med den argumenteringen, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till den reservation, som är fogad till utskottets betänkande och är betecknad såsom nr II, således den reservation, som avser tredje punkten i utskottets hemställan.

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Herr Domö har här anmärkt på utskottets motivering på en viss punkt, nämligen där utskottet säger, att vårt lands statsfinansiella läge för närvarande är betydligt sämre än man väntade sig vid fjolårets riksdag. Herr Domö påpekade nämligen att det för några dagar sedan har visat sig, att det blir ett mycket större överskott på budgeten än vad man då räknade med. Men jag skulle vilja be dem som tänka på det sättet att erinra sig vad även herr Domö anförde, nämligen att vi under de föregående åren ha överbalanserat vår budget med ungefär 500 miljoner kronor årligen, vilket kunnat ske på grund av att statsinkomsterna ha blivit större än man räknat med. Detta är alltså ett faktum. Men om detta faktum har medverkat till att inflationen inte fått den utveckling, som den eljest skulle ha fått, så måste väl envar inse, att varje ökning av budgetöverskottet, som kan åstadkommas för närvarande och för framtiden, är utomordentligt önskvärd ur den synpunkten, att man därigenom motverkar inflationen.

Det är så som utskottet har tänkt sig saken. Den skattepost på 40 miljoner kronor, som man här vill plocka bort, kan sägas vara liten gent emot de 500 miljoner kronor, som de nya indirekta skatterna skulle åstadkomma, men att i detta ögonblick bortföra ens den posten kan knappast vara rimligt.

Herr Domö antydde, att de nya indirekta skatterna inte kunna jämföras med de andra skatterna. Det ligger väl inte däri en bekännelse till att indirekta skatter skulle vara att föredra och att man borde ha låtit dem få större utrymme i vår budget på de direkta skatternas bekostnad? Det är ju annars ett uttryck för en gammal högeruppfattning, och det skulle inte förvåna mig om den började spöka på nytt i denna kammare.

Herr Domö yttrade sig vidare på ungefär samma sätt som herr Elon Andersson då han menade, att kvarlåtenskapsskattens hela principiella konstruktion var av den art, att den inte kunde försvaras. Beträffande den principiella konstruktionen av en arvsbeskattning och motive-

ringen för arvsskatter över huvud taget lär det ligga så till — åtminstone ha mina studier pekat i den riktningen — att ekonomerna av facket ha många skiftande motiveringar för arvsbeskattningen men att de ingalunda tyckas kunna ena sig om någon. Jag minns en författare som jag läste för något år sedan. Han radade upp fem, sex olika motiv för arvsbeskattning, övergav dem alla men sade i alla fall, att arvsbeskattning var någonting rimligt och nödvändigt i en modern demokrati. I den teoretiska motiveringen brast han. Jag vill minnas att det gick på samma sätt för professor Wicksell i en utredning, som han gjorde en gång för många år sedan.

Jag får därför säga, att jag står relativt likgiltig inför de rent teoretiska motiveringarna för en arvsskatt. Vad som för mig är det väsentliga är att alla teoretiker mena, att vi icke blott genom en progressiv inkomstbeskattning, eventuellt också förmögenhetsbeskattning, böra bättre fördela inkomsterna, utan även genom arvsbeskattning i olika former böra försöka något mer utjämna skillnaderna i förmögenhetsinnehav. I den synpunkten ligger motivet för arvsbeskattning över huvud taget.

Här är det ju inte fråga om att arvsbeskattningen helt och hållet skulle slopas, men det kan ändå vara en tankeställare att de enda moderna europeiska länder, som jag känner till, där man avisat arvsbeskattning, ha varit Mussolinis Italien och Stalins Ryssland. I andra länder har man genomfört en mycket betydande arvsbeskattning.

Beträffande frågan om arvsbeskattningens rent skattetekniska konstruktion ha vi i utskottets betänkande skrivit, att vi inte äro dogmatiska anhängare av det system, som vi ha här i landet, med en arvslottsskatt som tar ut ungefär 40 miljoner kronor om året och en kvarlåtenskapsskatt som normalt bör ta ut ungefär detsamma. Det är ett system som vi ha stannat för, därför att vi ha funnit övervägande skäl tala för det, men vi skulle mycket väl kunna tänka oss ett annat system, t. ex. med uteslutande arvslottsbeskattning. På den punkten ha vi

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

avsvurit oss all dogmatism. Men jag för min del anser inte — och därför har jag inte kunnat understödja folkpartiets motion — att skälen tala så klart för ett system med uteslutande arvslotsbeskattning, att man skall avstå från tanken på kvarlåtenskapsskatt. Folkpartiets motion begär ju en utredning i syfte att införa ett system med uteslutande arvslotsbeskattning. Det är ingen framställning om en förutsättningslös utredning, som folkpartiet kommit med, utan det har den bestämda, förutfattade meningen, att arvslotsbeskattning och ingenting annat skall förekomma.

Beträffande motiven för en kombination av kvarlåtenskapsskatt och arvslotsbeskatt, d. v. s. ett system där man först tar ut en del ur själva förmögenhetsbeloppet och sedan tar ut en annan del, när förmögenheten utskiftats på arvtagarna, så tycker jag det ligger något rätt tilltalande i det systemet. Jag erinrar om att det är en rent svensk kompromiss mellan utländska system med antingen uteslutande arvslotsbeskattning eller uteslutande, åtminstone praktiskt taget uteslutande, kvarlåtenskapsskatt. Det sista systemet har man ju väsentligen i England, där det visserligen även förekommer en viss arvslotsbeskattning, som dock är mycket obetydlig jämfört med kvarlåtenskapsbeskattningen. I Amerika är det på samma sätt. I Kanada har man nu, om jag minns rätt, från att tidigare ha haft kvarlåtenskapsbeskattning övergått till ett blandat system ungefär liknande vårt.

Här gäller det att välja. Man har i olika demokratier utformat arvsbeskattningen olika, och vi ha för vår del funnit övervägande skäl tala för det blandade system som vi ha. Att så där nästan utan någon egentlig motivering anse, att arvslotsbeskattning är det enda rätta medan kvarlåtenskapsbeskattning är av ondo, är väl ändå att underkänna det skattepolitiska tänkandet hos t. ex. Englands liberaler och Amerikas republikaner och demokrater — som i varje fall inte äro socialdemokrater.

Frågan om arvsbeskattningens storlek är givetvis också något som man kan

diskutera från tid till annan. Jag vill här bara erinra om en sak. Högern och bondeförbundet vilja avskaffa kvarlåtenskapsskatten helt och hållet och därigenom stryka bort nästan hälften av hela arvsbeskattningen. Folkpartiet föreslår emellertid en moderat höjning av arvslotsbeskattningen. Nu är det ju svårt att i kvantitativa termer säga vad som menas med en »moderat» höjning av arvslotsbeskattningen, men jag förmodar att man, om det skall vara någon mening med det, måste stanna någonstans mitt emellan våra 80 miljoner kronor och högerns och bondeförbundets 40 miljoner kronor i arvsbeskattning — det är ett mellanpartis normala ställning, någonstans så där mitt emellan. Och det skulle då betyda omkring 60 miljoner kronor, utmätta på det ena eller andra sättet. Jag återkommer då till det resonemanget: Skulle denna skillnad på 20 miljoner kronor ha så skrämmande verkningar, att vi därför ögonblickligen måste helt borttaga kvarlåtenskapsskatten? Jag skulle vilja fråga högern och bondeförbundet, liksom herr Elon Andersson, som på denna punkt gjorde en bekännelse, i varje fall från hjärtat om icke från munnen, om de verkligen anse att detta kan vara avgörande.

Jag måste något uppehålla mig vid det resonemang, som här framfördes av den ärade representanten för bondeförbundet, då han talade om att småspararna avskräckas av kvarlåtenskapsskatten. Ja, herr Niklasson, vad är egentligen »småsparare»? Det är ju så att kvarlåtenskaper på upp till 30 000 kronor — och med avdrag för giftorätsandel upp till 60 000 kronor — icke beskattas. Jag vet inte vad herr Niklasson menar med småsparare, men det är alltså om det gäller äkta makar inte förrän vid förmögenheter på 60 000 kronor, som denna kvarlåtenskapsskatt sätter in, och där börjar den ju mycket försiktigt. Vid 100 000 kronors kvarlåtenskapsskatt — jag vet inte om herr Niklasson fortfarande räknar det som småsparande, men jag trodde annars att man på landsbygden hade mera blygsamma anspråk på småspararna — blir skatten med hänsyn tagen till

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

gifterätt 1 000 kronor i två omgångar. Kunnat dessa 2 000 kronor av en förmögenhet på 100 000 kronor verka avskräckande på sparandet ute på landsbygden? Jag tror att herr Niklasson är en utomordentligt god representant för den svenska bondeklassen och det svenska bondeförbundet, men att herr Niklasson kommer till detta bedömande utan tillräcklig kännedom om hur vårt skattesystem verkar. Hade herr Niklasson haft den kännedomen, skulle han inte rimligen ha talat om att småsparandet drabbas genom detta system.

Her Niklasson menade förmodligen, att kvarlåtenskapsskatten skulle vara särskilt betungande för landsbygden, men jag tror att herr Niklasson även på den punkten är inne på fullständigt felaktiga linjer. I reservationen har man understrukit denna synpunkt, men det är ju inte säkert att den är absolut riktig även om den står i en bondeförbundsreservation. Där står ju t. ex. att i Södermanlands län skulle »över två tredjedelar av den å länets landsbygd utgående kvarlåtenskapsskatten komma att utgöras av jordbrukare». Men hur är det med den saken? Ser man på den undersökning, som förebragtes inom utskottet förra riksdagen, så visar det sig att av befolkningen på Södermanlands läns landsbygd skulle jordbrukarna få släppa till hälften av kvarlåtenskapsskatten — eller skulle ha gjort, om den slogs ut på alla existerande förmögenheter under det året.

Hur har man då kommit fram till uppgiften att de skulle utgöra två tredjedelar? Jag var litet fundersam först, sedan fick jag reda på att man hade plockat bort vissa, speciellt uppseendeväckande stora kvarlåtenskaper — ett par stycken jordbrukare och jag tror tre, fyra stycken andra. Sedan man plockat bort dem kom man fram till att ungefär två tredjedelar av den återstående kvarlåtenskapskatten betalades av jordbrukarna.

Ja, man kan ju plocka på olika sätt! Skulle man i statistiken föra bort alla dem som ha kvarlåtenskaper på över en halv miljon kronor, hur skulle då siffrorna för Södermanlands län se ut?

Totalt skulle den uträknade kvarlåtenskapsskatten där bli 16,8 miljoner kronor för jordbrukarna och precis lika mycket för de övriga, men om man tar bort de jordbrukare i Södermanland som ha över en halv miljon i kvarlåtenskap — de äro ju inte bönder i vanlig mening, de äro till äventyrs jordbrukare, men knappast bönder och knappast småsparare — då får man en minskning av dessa 16,8 miljoner med 10 miljoner. För övriga grupper får man en motsvarande minskning, och de skattebelopp som utgå för de båda kategorierna bli lika stora.

Men, kan man då säga, är det inte orimligt att jordbrukarna på Södermanlands läns landsbygd skola betala hälften av kvarlåtenskapsskatten? Vilken börda lägger det inte på jordbrukarna? Jag tar upp denna sak, därför att jag är rädd att detta exempel annars kommer att föras vidare. Det kommer förresten nog att ske ändå, det kan ingen mänsklig makt förhindra, men jag vill i alla fall erinra kammaren om förhållandena på Södermanlands läns landsbygd. År 1946 fanns det där 50 000 beskattningsbara inkomsttagare. Av dem var det 3 000 som hade en förmögenhet på över 30 000 kronor. Av dessa 3 000 voro 1 825, alltså något över hälften, jordbrukare. Om på landsbygden mer än hälften av dem som ha förmögenheter över 30 000 kronor äro jordbrukare, är det då inte rimligt att de betala ungefär hälften av kvarlåtenskapsskatten? Vi kunna väl i all världens namn inte föra en skattepolitik, där vi göra jordbrukarna tabu, så att vi beskatta kvarlåtenskaper på över 30 000 kronor för alla utom för jordbrukarna. Om jordbrukarna ha flertalet av förmögenheterna över 30 000 kronor på Södermanlands läns landsbygd, är det väl rimligt att de beskattas med ungefär samma belopp som övriga grupper?

Man kan fråga hur det i detta hänseende förhåller sig i riket som helhet. Ja, i riket hade vi år 1945 enligt statistiken 330 000 yrkesverksamma jordbrukare. Av dessa kan det beräknas att ungefär 35 000 hade förmögenheter över

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

skattegränsen. Det betyder att av dessa 330 000 jordbrukare ungefär 300 000 icke drabbas av någon kvarlåtenskapsskatt. Av de övriga 35 000 få säkerligen inte mer än 3 000 några nämnvärda kvarlåtenskapsskatter, nämligen de 3 000 som hade förmögenheter över 150 000 kronor. Det är först där som skatten på allvar sätter in. Herr Niklasson kan nog vara mycket lugn för småspararna ute på landsbygden!

Herr talman! Det har bedrivits så mycket ofog med påståenden om denna kvarlåtenskapsskatts inverkan dels för småspararna, dels framför allt för jordbrukarna, att det har syns mig nödvändigt att något utförligare utreda den saken.

Herr Domö slutade sitt anförande med att säga, att han gick emot denna skatt, därför att den betraktades såsom orättvis. Ja, den uppfattningen kan herr Domö ha, och den kunna många dela med honom, men det finns ett mycket stort antal medborgare i landet som inte ha den uppfattningen att en sådan beskattning som denna är orättvis. De ha den uppfattningen, att det inte är fältherren ensam som vinner slaget, att det inte bara är den som leder ett stort företag — han må vara aldrig så förtjänstfull — som åstadkommer de stora förmögenheterna, utan också alla de anställda av olika slag som medverka, och att det kan vara rimligt att en på så sätt åvågbart förmögenhet till en viss del återgår för att användas till ett allmänt syfte, sedan den som skött och förvaltats egendomen avlidit. Den rättssynpunkten brottas här med den uppfattning som säger: Rör så litet som möjligt vid arvet! Det är klart att man vid en sådan diskussion om möjligt bör försöka hitta någon linje, där man kan vara överens. Nu har inte detta visat sig vara möjligt. Herr Domö må anse att hans förslag är rättvist. Våra önskemål om en kraftigare beskattning av arven anse vi också innebära ett uppfyllande av rättvisan, och folkpartiet närmar sig ju vår linje med sitt uttalande att den arvslotsbeskattning, som för närvarande förekommer, är relativt låg och tål en förhöj-

ning. Här finnas alltså tre olika uppfattningar om hur arvsbeskattningen bör utformas. Det bör då inte vara så svårt att förstå, att vi för vår del fortfarande mena att den arvsbeskattning som nu förekommer kan betraktas som rättvis och tillbörlig och bör fortsätta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i ärendet.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Jag tyckte att herr Sjödahl bollade med väl många bollar och tappade en hel del. Han hade ganska svårt att klara ut alla de saker han gav sig in på. Han påstod t. ex. att kvarlåtenskapsskatten var behövlig ur statsfinansiell synpunkt, men han aktade sig väldigt nogga att försöka bevisa det. Nästa ögonblick talade han om att den var ett led i den inkomst- och egendomsutjämning, som han från sin utgångspunkt ansåg vara riktig. Ett annat ögonblick förklarade han, att han inte hade någon som helst dogmatisk uppfattning i frågan om arvslotsbeskattning eller kvarlåtenskapsskatt utan hade avsvurit sig all dogmatism, men det hindrade honom inte från att återigenom förkunna sin gamla dogm om denna egendomsutjämnings lämplighet.

Han drog här fram två linjer: den socialdemokratisk-folkpartistiska, som han uttryckte det, och den som företräddes av de andra grupperna. Han sade vidare, att han inte ansåg kvarlåtenskapsskatten innebära någon orättvisa. Det är tydligt, herr Sjödahl, att vi ha mycket olika uppfattning om vad som är rättvist och orättvist. (Men det är nog inte så lätt för herr Sjödahl att komma till dem, som känna sig hotade av kvarlåtenskapsskatten, och säga att den av de ena eller andra skälen inte är orättvis.) Herr Sjödahl förklarade sig själv ha mycket ringa respekt för teorier, han höll sig till praktiken. Vill herr Sjödahl hålla sig till praktiken i detta fall, så gå då ut och undersök stämningen i olika kretsar och hör om man inte betraktar hela denna kvarlåtenskapsskatt såsom ett våldförande och en orättvisa!

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

Man kan gyckla med småspararna, men det betyder oerhört mycket för samhället, om alla de som äro småsparare — även i herr Sjödahls mening — avstå från att spara, därför att de hotas av kvarlåtenskapsskatt. Det sätter en käpp i framstegets hjul, det får man inte förbise.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Herr Domö tycks mena att man inte kan ha motiveringar av olika typ för en och samma ståndpunkt. Men man kan väl mycket väl försvara den skatt det här gäller dels med att man finner den statsfinansiellt berättigad och dels med att man finner den motiverad ur allmänna sociala och samhälleliga synpunkter. Det tycker jag snarare är en styrka för denna ståndpunkt än en svaghet.

Så skulle jag vilja säga, att jag alls inte vill gyckla med spararna. Men jag skulle önska, att herr Domö och hans vänner, både inom denna kammare och utanför den, ville avstå från att framställa denna kvarlåtenskapsskatt på ett sådant sätt, att ett stort antal småsparare avskräckes från att spara. Jag är tämligen övertygad om att den propaganda, som herr Domö och hans parti och närstående ha bedrivit, har verkat direkt skadlig för sparandet.

Till slut, herr talman: herr Domö sade att de som känna sig hotade av denna skatt — det är praktiskt taget miljonärerna och halvmiljonärerna — anse den orättvis. Det kan vara så. Men, herr Domö, i en tid då vi predika återhållsamhet i lönekraven, då vi pålägga nya indirekta skatter på 500 miljoner kronor, som i mycket hög grad drabba småfolksgrupperna, kunna vi då samtidigt avlyfta 40 miljoner kronor av arvsskatten från väsentligen de mycket stora förmögenheterna? Det skulle det stora flertalet av det svenska folket inte begripa.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Något sammanhang måste det väl ändå vara i bevisföreläsningen! När herr Sjö-

dahl säger, att det bara är miljonärerna eller halvmiljonärerna, som behöva frukta kvarlåtenskapsskatten, tycks han förutsätta, att vi inte alls veta, vad kvarlåtenskapsskatten innebär. Det går inte att göra på det sättet som herr Sjödahl gör, om man vill bli respekterad i en saklig diskussion.

Herr Sjödahl aktade sig visligen för att, såsom vi krävt, ingå på någon bevisföring för att kvarlåtenskapsskatten är behöflig ur statsfinansiell synpunkt. Förra året sade socialdemokraterna, att den är ovillkorligen nödvändig. Säger herr Sjödahl också i år, att kvarlåtenskapsskatten är oundgängligen nödvändig ur statsfinansiell synpunkt? Jag vore tacksam för ett svar på den frågan.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Herr Domö frågar mig, om kvarlåtenskapsskatten är oundgängligen nödvändig ur statsfinansiell synpunkt. På den frågan svarar jag, att om vi vilja bibehålla de nuvarande indirekta skatterna, som uteslutande användas för att täcka kapitalutgifterna, så äro, efter vad jag kan förstå, de statsinkomster som åtgå för att betala de löpande utgifterna så snävt beräknade, att kvarlåtenskapsskatten erfordras. Om kvarlåtenskapsskatten inte skulle behövas för detta ändamål, är situationen för övrigt i nuvarande stund sådan, att vi med minst samma nödvändighet som under början av riksdagen måste sträva efter att få till stånd en så stor överbalansering av budgeten som det över huvud taget är möjligt. I det läget vill man nu begränsa våra inkomster. Herr Domö anser, att vi böra avskaffa kvarlåtenskapsskatten. Nej, då ströke jag för min del hellre någon eller några av de indirekta skatterna!

Herr WEHTJE: Herr talman! Det har här i debatten gjorts gällande att kvarlåtenskapsskattens bibehållande är nödvändigt från statsfinansiella synpunkter. Jag skall tillåta mig att senare i mitt anförande återkomma till detta argument. Jag vill först med några ord an-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

knyta till den diskussion som förekom i samband med kvarlåtenskapsskattens införande vid förra årets riksdag.

Frågan om kvarlåtenskapsskatten intog då en mycket framskjuten plats i diskussionen om de nya skatterna såväl före riksdagsbehandlingen som i kammardebatterna. Allvarliga erinringar framfördes mot införandet av en kvarlåtenskapsskatt. Det var här fråga om beslutandet av en helt ny skatt på förmögenhet, och motiveringen för densamma lämnade mycket övrigt att önska. I detta avseende kan man lugnt säga, att huvudsaken för regeringspartiet inte var skattens statsfinansiella betydelse, utan i stället dess fördelningspolitiska uppgift. På denna punkt bör ingen tvekan råda efter de deklarationer som då gjordes av skattens upphovsman och dem som med honom voro närmast ansvariga för dess tillkomst. Detta har ju för övrigt också omvittnats i dag både under diskussionen angående denna fråga och under debatten om närmast föregående punkt på föredragsordningen rörande en ifrågasatt översyn av det nuvarande skattesystemets verkningar.

Även mot kvarlåtenskapsskattens föreslagna utformning och dess verkningar riktades under fjolårets remissbehandling kraftiga invändningar. Resultatet av remissbehandlingen blev ju helt enkelt att endast några få av de hörda ämbetsverken och myndigheterna tillstyrkte, medan samtliga övriga remissinstanser ställde sig bestämt avvisande mot kvarlåtenskapsskattens införande. Att finansministern likväl ansåg sig böra framlägga förslaget måste därför ha berott uteslutande på politiska skäl, och avgörande därvidlag var säkerligen just fördelningssynpunkten. Det starka motståndet mot förslaget berodde uppenbarligen icke, såsom finansministern då påstod i denna kammare, på att formen för skatten var ny, utan i stället helt på de samhällsekonomiska verkningarna av skatten på längre sikt.

Jag vill, herr talman, med ytterligare några ord erinra om omständigheterna vid kvarlåtenskapsskattens införande. Den genomfördes av en ytterst liten ma-

joritet mot mindretalets starka reaktion. Med mindretalet menar jag här inte det fåtal, som blir direkt utsatt för skatten, utan den stora del av svenska folket som tog avstånd från kvarlåtenskapsskatten. Över huvud taget innebär det helt visst en överdrift att säga, att skatten genomdrevs med stöd av en liten majoritet av folket; mera adekvat kanske vore att säga, att den genomdrevs av en liten majoritet inom riksdagen. Jag är nämligen inte övertygad om att den stämningssbild från det socialdemokratiska partiets inställning som framkom vid voteringen i kamrarna var ett riktigt uttryck för uppfattningen hos partiets väljarunderlag.

Jag vill också understryka att jag vid det tillfället instämde i den reservation mot beslutets fattande, som avgavs till kammarens protokoll av herr Domö, och att jag nu, ett år senare, endast ytterligare har stärkts i den uppfattning som jag då instämde i. I reservationen utsades, att beslutet inte bara i väsentliga delar stred mot vedertagna rättsgrundsatser, utan också genom sin återverkan på arbetshåg, sparvilja och företagarlust var ägnat att hålla tillbaka välståndsutvecklingen i vårt land till skada inte bara för dem, av vilka nya offer krävdes, utan för hela vårt folk. Även om det försämrade ekonomiska läget inte enbart har förorsakats av förra årets skattebeslut, har detta beslut dock varit en bidragande orsak därtill.

Det har mycket talats om kvarlåtenskapsskattens inverkan på sparandet. Det har ju visat sig vara omöjligt att hålla sparandet i landet uppe på en tillräckligt hög nivå. Den bristande sparviljan orsakas förutom av bristande förtroende till penningvärdet och regeringens ekonomiska politik säkerligen också av skattesystemet och därvid främst den sammanlagda förmögenhetsbeskattningen, av vilken kvarlåtenskapsskatten utgör en mycket betydelsefull del. Vårt skattesystem är ju så utformat, att den årliga förmögenhetsskatten snart nog slukar hela avkastningen av förmögenheten. Därtill kommer, om man räknar kvarlåtenskapsskatten som en uppskjuten förmögenhets-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

skatt, en ständigt växande skuld. I högermotionen erinras om detta resonemang, varjämte man anknyter till de synpunkter som framfördes redan när kvarlåtenskapsskatten diskuterades på ett tidigare stadium. Vid 1933 års riksdag anförde nämligen finansministern, att eftersom förmögenhetsbeskattningen i vårt land var föga utvecklad, kunde det finnas vissa skäl för att ålägga förmögenheterna en särskild kvarlåtenskapsskatt. Eftersom emellertid förmögenhetsbeskattningen numera icke kan sägas vara föga utvecklad, sedan ju en väsentlig skärpning av densamma skedde i fjol, borde det, påpeka motionärerna, nu finnas fog för att avskaffa kvarlåtenskapsskatten.

Herr Sjödahl förklarar, att han inte är så dogmatisk, att han till varje pris vill hålla på att kvarlåtenskapsskatten skall ha just den form som den nu har fått. Man kan, säger han, även överväga en arvslottsbeskattning. För min del menar jag, att det med den belastning av förmögenheterna, som numera kommit till stånd genom skattesystemets omläggning, icke finns anledning att genom en kvarlåtenskapsskatt uttaga en s. k. uppskjuten förmögenhetsskatt på kvarlåtenskap. Man måste ta hänsyn till hur kvarlåtenskapsskatten verkar ur samhällsekonomisk synpunkt. Då vi nu ha fått så klara bevis för att sparandet i landet minskats till en alltför låg nivå, synes det mig vara all anledning att söka eliminera det hinder mot sparviljans stärkande som kvarlåtenskapsskatten obestriddligen utgör.

Utskottets uttalande att det icke sedan kvarlåtenskapsskatten beslutades i juli månad i fjol har inträffat sådana förhållanden, som kunna anses böra föranleda ett frångående av det då fattade beslutet, är, efter vad jag kan finna, ägnat att förvåna. Vårt ekonomiska läge har ju radikalt förändrats sedan i fjol. Jag har svårt att förstå, att personer, som delta i en diskussion om dessa för vårt land och folk så viktiga frågor, inte anse sig böra erkänna detta faktum.

I det ekonomiska läge, som vårt land

nu befinner sig i, är det uppenbart att de fördelningspolitiska motiven måste stå tillbaka. I olika sammanhang har man nu även från regeringspartiets sida förklarat att svenska folket har överskattat sina resurser när det gällt att bevilja sig självt förmåner och öka sin konsumtion. Om man tar detta förhållande till utgångspunkt för den förevarande frågans bedömande, är det att märka att kvarlåtenskapsskatten till övervägande del måste tas från kapital, som är direkt produktivt sysselsatt, och att dessa medel därefter gå in i den allmänna driftbudgeten och därmed användas för konsumtion. Skatten innebär med andra ord en direkt kapitalförtäring. Ur rent penningpolitisk synpunkt skulle det därför vara en given fördel, om kvarlåtenskapsskatten avskaffades. Dels skulle det arbetande kapitalet bibehållas i sin sysselsättning i produktionens tjänst och dels skulle de sammanlagda konsumtionsmöjligheterna i samhället minska. Just den sistnämnda synpunkten har av såväl finansministern som riksdagen ansetts avgörande när det gällde att besluta om de nya indirekta skatterna. Jag kan för min del inte anse dessa synpunkter mindre bärande när det gäller att bedöma frågan om kvarlåtenskapsskattens fortbestånd.

Jag kan inte finna att utskottets skäl för sitt avstyrkande av motionerna om kvarlåtenskapsskattens avskaffande på någon punkt stå sig vid en kritisk granskning. Över huvud taget går utskottet inte in på den tungt vägande kritik mot kvarlåtenskapsskattens konstruktion, avvägning och verkningar, som har anförts i motionerna. I nuvarande läge anser jag att inga andra än möjligen rent penningpolitiska synpunkter skulle kunna utgöra hinder för skattens borttagande, men några sådana synpunkter har utskottet inte åberopat, och enligt min mening har utskottet inte heller med fog kunnat åberopa några dylika skäl. De penningpolitiska synpunkterna synas tvärtom tala för motionärernas yrkanden. Det är visserligen sant att den i och för sig önskvärda överbalanseringen av budgeten

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

kommer att minska med skattens belopp. Men överbalanseringen kommer inte att minska med 40 miljoner kronor, utan med cirka 25 miljoner kronor, vilket beror på att man på sätt som påvisats i högermotionen måste räkna med ökningen av intäkterna från den ordinarie arvsloftsbeskattningen. Men som denna summa inte ens betyder en procent av hela budgetslutningen, måste det klart framgå, att beloppets bortfallande inte ur denna synpunkt kan ha någon penningpolitisk betydelse.

Det viktigaste just nu måste vara att undanröja alla hinder för sparande och allt som kan verka återhållande på företagsamheten. Man måste söka inrikta alla krafter i samhället på ökade produktiva insatser.

Det belopp som staten skulle förlora i intäkter genom kvarlåtenskapsskattens avskaffande blir, fastslår jag än en gång, relativt litet. Om dessa medel i stället få stanna kvar inom det produktiva livet, kommer skatteunderlaget att tryggas och växa. Bibehålles däremot kvarlåtenskapsskatten, kommer det helt visst inte att dröja länge förrän man nödgas konstatera en sådan minskning av skatteunderlaget, som mer än väl uppväger de inkomster som kvarlåtenskapsskatten kan tillföra budgeten.

För övrigt tillåter jag mig, herr talman, att beträffande såväl kvarlåtenskapsskatten som avvägningen av övriga skatter efterlysa några tecken på omsorg om produktionen. Jag saknar helt tecken på ett konstruktivt tänkande, en strävan att främja och uppbygga vår produktion, vilken ju borde ägnas särskild uppmärksamhet i sådana tider som dessa. Nu inriktar man i stället sin omsorg på fördelning av produktionens resultat. Det ger mig, som i min dagliga gärning mest sysslar med produktiva uppgifter, anledning att mana de styrande att tänka på att de produktiva krafterna i landet måste stödjas och värnas.

Jag ber till sist, herr talman, att med några ord få beröra de övriga partiernas inställning till frågan om kvarlåtenskapsskatten.

När riksdagen i fjol antog förslaget om kvarlåtenskapsskatten, skedde detta mot samtliga borgerliga partiernas röster. Läget är detsamma i år. De borgerliga partierna ha fortfarande samma inställning till kvarlåtenskapsskatten. Visserligen har ett av de borgerliga partierna i år hänvisat till möjligheten att ersätta en del av det skatteinkomstbortfall, som skulle bli resultatet av kvarlåtenskapsskattens slopande, genom att höja arvsloftsbeskattningen. Enligt den deklaration som har avgivits här under debatten av herr Elon Andersson och den uppfattning som har utvecklats i folkpartimotionen råder dock fullständig överensstämmelse mellan folkpartiets och de övriga borgerliga partiernas inställning till kvarlåtenskapsskatten som sådan. Den stora borgerliga minoritet mot kvarlåtenskapsskatten, som framträdde vid fjolårets riksdag, existerar således alltjämt. Jag är övertygad om att denna opinion icke kommer att förstummas för den händelse årets aktioner för kvarlåtenskapsskattens avskaffande skulle stjälpas.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få ansluta mig till yrkandet om bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Herr Sjö Dahl ironiserade över att jag varnat för kvarlåtenskapsskattens återverkningar på småspararna i landet. Jag avsåg för min del närmast sparandet bland de många små inkomsttagarna.

Herr Sjö Dahl menade, att om jag hade känt till dessa saker bättre, skulle jag inte ha yttrat mig på det sätt som jag gjorde. Det förefaller mig nästan, som om det vore herr Sjö Dahl som inte kände till hur de många små förmögenheterna i vårt land i allmänhet byggas upp. Han hänförde dem närmast till jordbruket, och det må vara riktigt att jag kanske närmast tänkte på våra jordbrukare. Men vad jag sade gäller även andra småföretagare. Jag har aldrig yrkat på att jordbrukarna skola placeras i någon särställning. Jag anförde den-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

na grupp som exempel blott för att visa, hur kvarlåtenskapsskatten verkar. Det är för övrigt ingenting märkvärdigt, om man bland jordbrukarna finner kvarlåtenskapsskatten orättvis. Förmögenheterna inom jordbruket byggas ju inte upp av en enda generation, utan härför fordras flera generationers arbete. Varje generation strävar efter att ge de efterföljande ett startkapital, och på så sätt skapas så småningom förmögenheterna. Om flera personer inom samma familj sedan under en följd av år samla sitt sparande, kan man mycket väl komma upp i sådana belopp, att man drabbas av kvarlåtenskapsskatt, som ju skall utgå redan vid 30 000 kronor. Vid den ene makens fränfalle söker man ofta hålla boet och hemmet samman, till dess att även den andra av makarna har gått bort. Då behöver det inte vara fråga om så förfärligt stora sparade belopp per år för att man till slut skall komma upp till ett kapital som drabbas av kvarlåtenskapsskatt.

På vissa håll tycks man emellertid ha svårt att förstå detta. Det kapital, som en jordbrukare behöver för att rätt kunna driva sin näring, byggs upp undan för undan. Även om en jordbrukare har tillgång till kreditmöjligheter för nyanaffningar, drar han sig som regel för att ta på sig mera skulder än vad som är nödvändigt. Bland denna befolkningsgrupp bedrivs sparandet på ett helt annat sätt än inom andra folklager. Därför finner jag också kvarlåtenskapsskatten vara föga oppmuntrande för jordbrukarnas del.

Det är visserligen sant, att kvarlåtenskapsskatten inte blir så stor på de mindre kapital som det härvidlag oftast är fråga om. Men det ändrar väl ingenting i princip. Därtill kommer, som jag nämnde i mitt föregående anförande, att med sjunkande penningvärde drabbas kvarlåtenskapsskatten tidigare just de kategorier som jag här har talat om.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Jag har bara ett par ord att säga

till herr Sjö Dahl med anledning av hans anförande.

Jag konstaterar först, att när herr Sjö Dahl förde sitt resonemang om innehållet i folkpartimotionen fäste han sig huvudsakligen vid att uttrycket »moderat höjning» måhända närmast skulle tolkas på det sättet, att det skulle komma att gälla 60 miljoner kronor i arvsbeskattning i stället för som nu sammanlagt 80 miljoner. Herr Sjö Dahl var således även i det resonemanget bunden vid den förutsättning, som bevilningsutskottets majoritet utgår från, nämligen att det här bara gäller pengarna. Så och så mycket pengar skola vi ha in, säger man, och sedan gör det detsamma, hur beskattningen utformas och avväges. För mig är det tvärtom fråga om att avväga skatten med hänsyn till dess samhälls-ekonomiska verkningar och att utforma den så, att den verkar rättvist. Skatten bör enligt min mening utformas på sådant sätt att den, även om den inte väcker kärlek hos de människor som drabbas av den, dock bibehåller ett visst förtroende till statsmakternas beredvilighet att tillgodose rättvisesynpunkter. För mig är detta den väsentliga synpunkten när jag talar om en »moderat höjning» av arvslotsbeskattningen. I uttrycket »moderat höjning» ligger alltså mindre en spekulation om hur mycket pengar som höjningen skall ge än en spekulation om på vilket sätt man skall kunna avväga skatternas utformning och storlek så, att de bli skäliga och icke äventyra andra viktiga intressen.

Herr Sjö Dahl uttryckte sin tillfredsställelse med den utformning som arvsbeskattningen har fått i vårt land. Han konstaterade att det var fråga om en »svensk kompromiss», ett uttryck som vittnar om en fosterländsk anda som jag tycker att kammaren skall hålla herr Sjö Dahl räkning för. Jag vill bara i all anspråkslöshet påpeka, att det här är fråga om en kompromiss som icke tar hänsyn till de för ärendets bedömning mycket viktiga skillnader i förmögenhetsbeskattningens utformning i övrigt, som kunna förefinnas mellan vårt land och de andra

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

stater som i detta sammanhang utgöra kompromissens motpol. När herr Sjödahl är tillfredsställd med det resultat, till vilket man har kommit i den svenska kompromissen, tycker jag att belåtenheten grundar sig på ett bedömande som inte riktigt tar hänsyn till alla de faktorer som äro nödvändiga att beakta för att kunna avgöra om kompromissen är bra utformad eller inte.

Herr Sjödahl förklarade slutligen, herr talman, vilket jag visste redan förut sedan jag läst utskottets betänkande och hört herr Sjödahls argumentation i utskottet, att han för sin del icke anser skälen ligga så klara, att han är beredd att medverka till kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Men jag föreställer mig, att herr Sjödahl allttjämt vidhåller den uppfattning som han gav uttryck åt i utskottet, nämligen att han inte heller anser skälen ligga så klara, att kvarlåtenskapsskatten under alla omständigheter bör bibehållas. Jag utgår ifrån att den avgörande faktorn vid herr Sjödahls bedömande av dessa båda eventualiteter är frågan: Kan kvarlåtenskapsskatten ersättas med något annat? Jag föreställer mig vidare, att herr Sjödahl innan han kan göra det bedömandet anser det nödvändigt att få tillfälle att överväga möjligheterna för kvarlåtenskapsskattens ersättande med något annat. Men det övervägandet kan herr Sjödahl icke göra förrän detta andra har blivit föremål för en ordentlig utredning. Denna undersökning måste ta hänsyn till alla på saken inverkan omständigheter och således även omfatta arvsbeskattningsens plats i ett skattesystem, som har till huvudsakligt ändamål att så rättvist som möjligt fördela bördorna mellan olika skatteobjekt med hänsynstagande till de samhällsekonomiska verkningarna av beskattningen.

Det är således nödvändigt med en undersökning av alla dessa ting, om herr Sjödahl skall få klarhet om huruvida kvarlåtenskapsskatten bör avskaffas eller bibehållas. Jag förutsätter att han för sitt bedömande av den frågan är i behov av en översyn av de andra möjligheter som stå till buds. Jag måste då ännu en

gång uttala min förvåning över att herr Sjödahl står så oförstående inför tanken att så fort som möjligt, helst omedelbart, sätta i gång en utredning om den skatteform, som herr Sjödahl skulle kunna överväga i stället för kvarlåtenskapsskatten.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag har en smula avundsjukt studerat utskottets yttrande. Min avundsjuka grundas på att utskottsmajoriteten tämligen bryskt och utan någon egentlig motive-ring avvisar motionerna från högern och bondeförbundet, under det att folkpartimotionerna röna väsentligt större förståelse. Dessa senare motioner förklaras t. o. m. vara realitetsbetonade, varför utskottet har möjlighet att förstå de synpunkter som där anläggas.

Jag hade till en början svårt att förstå utskottsmajoritetens inställning härvidlag, men sedan jag hört herr Elon Andersson utveckla sina synpunkter först i utskottet och nu här i kammaren har jag lättare att begripa utskottsmajoriteten.

Herr Elon Andersson säger, om jag fattat honom rätt — jag ber att han måtte tillrättalägga saken, om jag missuppfattat honom — att han delar uppfattningen, att man bör beakta de statsfinansiella synpunkterna. Han ansluter sig emellertid också till tanken att man i detta sammanhang skall beakta kravet på en ytterligare omfördelning av skattebördan olika inkomst- och förmögenhetsskikt emellan. Herr Elon Andersson talar visserligen om att det skall ske — omfördelningen av förmögenhet, nämligen — på ett »moderat» sätt, men vi veta ganska litet om vad som kan anses vara »moderat» i det hänseendet. Herr Elon Andersson deklarerade alltså, att han och folkpartiet accepterade den uppfattningen, att man inte utan vidare kan avskaffa kvarlåtenskapsskatten, utan att man såväl av statsfinansiella skäl som med hänsyn till omfördelningssynpunkten måste i viss utsträckning ersätta densamma med någon annan skatt å förmögenhet.

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

Även om detta resonemang inte i och för sig är särskilt överraskande med hänsyn till varifrån det kommer, är det dock ganska uppseendeväckande mot bakgrunden av de tankegångar, som från samma håll utvecklades, då det gällde det närmast föregående ärendet på föredragningslistan, alltså frågan om en utredning av skattesystemets verkningar. Herr Elon Andersson ville där visserligen inte på något sätt stödja högerståndpunkten, som tog sikte på en utvidgning av den utredning som från finansministerns sida igångsattes redan år 1944. Han ville inte var med om att nu gå in för en sådan utvidgad utredning. Men han var på det klara med, liksom utskottsmajoriteten i övrigt, att den avsedda utredningen vore påkallad och nödvändig samt att densamma jämväl efter någon kortare tid borde igångsättas. Att utredningen icke finge eller kunde beslutas omedelbart sammanhänge förmodligen därmed att förslaget därom emanerade från högerhåll! Men varför redan nu taga ståndpunkt till frågan om kvarlåtenskapsskattens ersättande med annan förmögenhetsbeskattning?

Detta förefaller mig mycket besynnerligt, eftersom man genom den avsedda utredningen skulle söka åstadkomma en verklig grund för diskussionen om och avvägningen av beskattningen. Man skulle därvid komma in på de samhällsekonomiska verkningarna, verkningarna på sparande och kapitalbildning, på arbetsvilja och företagsamhet samt på förutsättningarna för det ekonomiska framåtskridandet över huvud. Finansministern betonar ju själv i direktiven till 1944 års allmänna skattekommitté, att det gäller att vinna fasta utgångspunkter för skattesystemets konstruktion och uppbyggnad. Det skulle väl då ha varit konsekvent och naturligt, om folkpartiet underlåtit att nu ta ståndpunkt till frågan om förmögenhetsbeskattningen och uppskjutit detta ståndpunktstagande i avvaktan på den utredning, som herr Elon Andersson visserligen inte vill ha nu, men som han kanske kan vara med om att besluta nästa år.

Herr Sjö Dahl talade som vanligt om

för oss att kvarlåtenskapsskatten icke var så mycket att tala om och att den betyder så förfärligt litet i förhållande till nationalförmögenheten och allt annat, som vi hörde upprepas i anslutning till debatterna under fjolåret. Det är dock egendomligt, att herr Sjö Dahl själv inte i något hänseende vill ta konsekvenserna av att det enligt *hans* egen uppfattning rör sig om så litet. Det finns likväl en mycket stark opposition mot denna hans ståndpunkt, en opposition som tagit sig utomordentligt starka uttryck. Man kan hänvisa exempelvis till de remissyttranden, som vi hade att beakta vid fjolårets riksdag och som kännetecknades av en skärpa och en enhällighet, som knappast haft någon motsvarighet under det tidsskede, som vi kunna överblicka. Varför kan då inte herr Sjö Dahl, när det, enligt vad han själv säger, rör sig om så litet, försöka jämka på sin ståndpunkt; det skulle säkerligen förbättra möjligheterna till samförstånd även på andra avsnitt av det fält, som vi här i riksdagen ha att avbeta.

Jag skall emellertid tillåta mig anföra ett enda exempel på vad som för herr Sjö Dahl ter sig så litet. Jag hänvisar till vad jag anförde vid behandlingen av det föregående ärendet under återopande av motionen nr 116 i denna kammare. Det var de sex personerna, som alla hade lika stora inkomster av anställning eller tjänst, nämligen 30 000 kronor, och av vilka fem dessutom hade förmögenhet, en på 200 000 kronor, en på 475 600 kronor, en på 1 555 000 kronor, en på 2 959 000 kronor och slutligen en på 3 195 000 kronor. Som jag då anförde, är det väl klart, att då fråga är om stora förmögenheter, det i regel gäller företagare, som fylla betydande uppgifter inom produktionen och verksamheten inom samhället i övrigt. Jag konstaterade bl. a., att innehavarna och förvaltarna av dessa förmögenheter fingo vid den årliga beskattningen satsa i ett fall över 7 000 kronor av arbetsinkomsten för att betala skatten på kapitalinkomsten, emedan kapitalinkomsten inte räckte till. Vidare anförde jag, att i de två lyckligaste fallen de företagare, som hade en för-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

mögenhet på 200 000 resp. 3 195 000 kronor, hade en behållen inkomst av förmögenheten efter verkställd skattebetalning på 1 180 kronor; ett lika stort belopp alltså.

Nu skall jag fullfölja exemplet, med hänsyn till att vi äro inne på frågan om kvarlåtenskapsskattens obetydlighet. Låt oss antaga, att den man, som hade nöjet och ansvaret att vara innehavare och förvaltare av förmögenheten på 1 555 000 kronor och som vid den årliga beskattningen får taga 7 020 kronor av arbetsinkomsten för att betala skatten på kapitalinkomsten, avlider och efterlämnar arvtagare, kanske två brorssöner, som äro uppfostrade och utbildade inom hans företag och som han tänkt sig skola föra företaget vidare. Vad förestår dessa arvtagare? Jo, de få betala 687 614 kronor i kvarlåtenskapsskatt och arvsskatt. Om vi tänka oss, att den där förmögenheten på i runt tal 1,5 miljoner kronor ligger i tillgångar, som delvis äro behäftade med skuld — den avlidne ägde t. ex. tillgångar på 2,5 miljoner kronor men hade skulder på 1 miljon kronor — då ha arvtagarna att betala kvarlåtenskapsskatt och arvslottsskatt med 687 614 kronor och dessutom svara för skulden å 1 miljon kronor. Hur skola de bära sig åt för att fullfölja företaget? I regel blir det inte fråga om att fortsätta verksamheten utan att i stället avveckla densamma. Det samhällsekonomiska intresse, som är förenat därmed, tillkommer det herr Sjödahl att söka förklara på ett någorlunda begripligt sätt.

Sedan hade vi företagaren, som hade en förmögenhet på 3 195 000 kronor och som hade nöjet att uppbära 1 180 kronor i behållen inkomst på denna förmögenhet. I hans fall blir det under de förutsättningar, jag nyss angav, en kvarlåtenskapsskatt och en arvslottsbeskattning på 1 542 160 kronor. Det blir säkerligen i de flesta fall omöjligt att med företagets bibehållande fullgöra dessa skattelikvidier. Jag efterlyser herr Sjödahls recept!

Herr Sjödahl talade om ekonomisk upplysning. Han riktade varnande och allvarliga ord till herr Domö och gjorde därvid gällande, att med den ståndpunkt, som herr Domö och vi andra som

tillhöra högern inta, motverkades sparandet och skrämdes spararna bort. Det är ett allvarligt tal, att intresset för sparandet elimineras, men det är just vad vi å vår sida ha understrukit i många olika sammanhang såsom en följd av den förda politiken. När jag hade ordet vid behandlingen av det nästföregående ärendet å kammarens föredragningslista tillät jag mig också säga, att genom den politik, som här har förts, uppfostrade man inte det svenska folket till sparande. Jag är alldeles övertygad om, herr talman, att det förhåller sig på det sättet och att någon propaganda inte kan räcka till för att skapa någon verklig lust till sparande. Därtill fordras bl. a. att människorna få behålla åtminstone någon rimlig del av vad som tillföres dem på grund av deras initiativ, arbetsinsatser och omtänksamhet. Jag vill säga, att den synpunkten, att man inte bör skrämma bort spararna, ha verkligen herr Sjödahl och de, som tänka lika med honom, den allra största anledning att närmare begrunda.

Herr Sjödahl tyckte, att det var mycket tilltalande — han fann det t. o. m. så roligt att säga det, att han skrattade åt sig själv nästan högljutt — att man tar en del av vad den skattskyldige äger, under det han lever, och när han går bort, tar man ytterligare en del. Eftersom de exempel, som jag nyss antytt, kunna mångfaldigas snart sagt i vilken utsträckning som helst, kan man nog omskriva herr Sjödahls sats och säga, att man tar en del, under det den skattskyldige lever och återstoden när han går bort. Det kanske inte går helt i första generationen men säkerligen i den andra eller tredje.

Herr Sjödahl förkunnade också, att han stod tämligen främmande för motiveringarna, när det gällde de olika skatteformerna. Det är ingen, som inte förstår, att det förhåller sig på det sättet! Det beror på att vi kommit alltför långt på skatteområdet. Vi sågo i fjol många exempel på att man inte kunde prestera en motivering, som var hållbar. Det blir, om försök göres, en motivering så ihållig, att den sönderskjutes utan vidare. Där-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

för säger man, att »man ger sjutton i motiveringarna!» Det blir i stället en subjektiv prövning, och härpå gåvos otvetydiga belägg under fjolåret vid behandlingen av kvarlåtenskapsskatten. Sålunda yttrade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i denna kammare, att »här stå känslor emot varandra», och han trodde inte, att hänvisningen till de skadliga verkningarna spelat samma roll som hänsynen till den enskilde. De, som då ställde sig avvisande till kvarlåtenskapsskatten, skulle alltså ha satt enskilda intressen framför samhällsintresset. Jag vill säga, att, även om för finansministern och dem som tänka lika med honom känslorna äro avgörande, skola damerna och herrarna i kammaren inte utgå ifrån att vi på den motsatta sidan tänka på samma sätt. För oss gäller det bevarandet av grundvalarna för samhällets framåtskridande och utveckling.

Det är en passus i utskottets yttrande som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på. Utskottet anför sålunda, att utvecklingen efter kvarlåtenskapsskattens införande snarast gått i en riktning, motsatt den som kunde anses ha bort föranleda ett frångående av beslutet därom, och utskottet tillfogar: »Vårt lands statsfinansiella läge är för närvarande betydligt sämre än man vid fjolårets riksdag väntade sig.»

Detta låter inte så märkvärdigt, men det är i själva verket ett mycket märkligt uttalande av utskottet. Inte därför att högerreservanterna i sin till bevillningsutskottets betänkande rörande skattesystemets omläggning fogade reservation utgingo just ifrån att utvecklingen skulle bli den av utskottet konstaterade. Uttalandet är märkligt, emedan utskottet inte förmått inse, att omläggningen av skattesystemet, sådan den genomfördes, haft sin del i och befordrat samt kommer att befordra denna utveckling. Värdet av utskottets slutledningskonst på denna punkt kan därför inte bli annat än negativt.

Det var emellertid även någonting annat som jag i anslutning till citatet ville komma fram till. Uttalandet är nämligen

intressant även ur den synpunkten att — om man skall fästa sig vid ordalagen, och det tycker jag man har rätt att göra — det ger vid handen, att utskottet självt trots allt räknar med att förhållandena kunna utveckla sig på sådant sätt, att kvarlåtenskapsskatten bör avskaffas. Här har senast herr Elon Andersson utgått ifrån att det är ett spörsmål, som aldrig kan få aktualitet för herr Sjödahl och hans meningsfränder, men i det åberopade uttalandet av utskottet sägs det dock, att utvecklingen kan komma att gå i den riktningen, att det kan bli aktuellt att eliminera kvarlåtenskapsskatten. Jag vill därför i klarhetens intresse rikta en fråga — jag är mycket angelägen om att få den besvarad — till herr Sjödahl: När tänka sig företrädarna för utskottsmajoriteten, att utvecklingen skall ha nått därhän, att man bör överväga kvarlåtenskapsskattens avskaffande? Jag skulle som sagt vara mycket intresserad av att få veta eller få ett besked om meningen med utskottets ifrågavarande yttrande.

Herr Sjödahl påstod, att det var en gammal högeruppfattning, att man skulle höja de indirekta skatterna och hålla nere de direkta. Det förefaller, som om herr Sjödahl vid närmare eftertanke borde kunna moderera detta uttalande. Det fanns en tid, som inte ligger långt tillbaka, då det var en allmänt vedertagen uppfattning, att de indirekta och de direkta skatterna skulle väga ungefär jämnt. Varthän ha vi kommit i det hänseendet den dag som är? När man var inne på de tankegångarna, räknade man inte med konsumtionsskatter på umbärliga varor såsom sprit, tobak etc.; de skulle inte så att säga krediteras de indirekta skatterna. Trots utvecklingen i den riktning, som jag här avsett, kan inte herr Sjödahl påstå, att högern mer eller mindre energiskt eller över huvud taget velat övervältra skattebördan på de sämre ställda inkomstgrupperna via den indirekta beskattningen. Det förefaller för resten, åtminstone att döma av utvecklingen på den allra senaste tiden, som om högern varit mera kritisk i det hänseendet än t. ex. herr Sjödahl och

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

hans parti. Här ha vid denna riksdag införts en del indirekta skatter, som varit ägnade att i allra högsta grad drabba just konsumtionen av de mest elementära livsmedlen och därmed de svagaste inkomstskikten. De som varit tveksamma i det sammanhanget äro just vi, som räknas till högern eller herr Domös parti. Det skall herr Sjödahl inte glömma bort!

De ting, som vi nu äro inne på, kunna diskuteras hur länge som helst. Jag skall blott tillägga, att alla borde i längden vinna på om man vore litet mindre förbehållsam vid skildrandet av de verkliga förhållandena. När herr Sjödahl sålunda går ut och talar till människorna ute i landet och prisar kvarlåtenskapsskatten och de goda verkningar, den kommer att ha i olika hänseenden, bör han illustrera det med en del exempel. Vill han inte ta dem, som jag har anfört nu eller i tidigare sammanhang, kan han ändock hålla sig till motionen nr 116. Om den sakliga upplysningen rörande de ekonomiska sammanhangen inte utpumpades så sparsamt eller, såsom så mycket annat, ransonerades så hårt, skulle förståelsen bland människorna ute i landet för de specella Sjödahl-ska synpunkterna bli ganska minimal i det långa loppet.

Herr ANDERSSON, ELON (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår fuller väl, att herr Velander finner det vara mest konsekvent av folkpartiet att ansluta sig till högers ståndpunkt. Jag hoppas att han inte blir alltför överraskad, om jag anmäler att jag inte helt kan dela hans uppfattning.

I fråga om de olika utredningskrav, där herr Velander har anmärkt på min inställning, skulle jag vilja erinra om att i det anförande, jag höll i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 36, angav jag några konkreta exempel ur högers motion, där jag framhöll att man borde avvakta något års praktisk erfarenhet, innan man kunde bedöma verkningarna av skattesystemet. Jag vill ytterligare påpeka, att jag i det anförande jag höllit i den nu be-

handlade frågan framhållit, att kvarlåtenskapsskattens karaktär är helt annan än den årliga beskattningens, och den uppfattningen illustreras allra bäst av det förhållandet, att i motionerna om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten finnes ett komplement av innehåll, att den redan utdebiterade skatten skall återbäras, vilket icke kan bli fallet i fråga om den årliga förmögenhetsbeskattningen.

Det är icke minst med hänsyn härtill nödvändigt, har jag argumenterat, att en utredning om kvarlåtenskapsskattens eventuella avskaffande och dess ersättande med en annan skatt sker mycket snabbt. Det är ytterligare nödvändigt av den anledningen, att kvarlåtenskapsskattens praktiska verkningar komma att utsträckas över så lång tidrymd, att man inte har tid att vänta på den praktiska erfarenheten, om man vill undvika att skatten skall få alltför olycksdiga verkningar.

Jag vet inte, herr talman, i vilken grad herr Velander tillmäter nyanserna i uttalandena någon betydelse. För att det skall råda klarhet om vad jag sagt om kvarlåtenskapsskatten och skärpt arvslottsbekattning, vill jag upprepa vad jag tidigare deklarerat, och jag tror att jag skall kunna göra det nästan ordagrant. Jag har sagt att jag är beredd att acceptera den ståndpunkten, att en skärpning av arvslottsbekattningen — för den händelse kvarlåtenskapsskatten borttages — kan vara nödvändig ur statsfinansiell synpunkt eller kan vara befogad med hänsyn till en lämplig avvägning av skattebördorna mellan olika skatteobjekt. På den deklarationen har jag ingen anledning ta någonting tillbaka.

Herr VELANDER (kort genmäle): Herr talman! Jag har kanske fått det besked jag önskade, dock inte så alldeles fullständigt. Jag skulle dock tro, om jag nu inte missuppfattade herr Elon Anderssons tidigare anförande, att det sammanföll helt med vad jag förut yttrade. Vad han sist sade innebar måhända någon modifikation därav, men efter-

Om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten m. m.

som han inte tog avstånd därifrån så tillåter jag mig fastslå, att han i denna debatt har förklarat sig beredd att, utan närmare utredning om skattesystemets samhällsekonomiska verkningar eller det totala skattetrycket eller någonting annat, i stället för kvarlåtenskapsskatten acceptera en måttlig höjning av arvs-lottsbeskattningen, och det både ur statsfinansiella synpunkter och med hänsyn till, enligt hans mening, angelägenheten av en förtgående omfördelning av inkomst och förmögenhet olika inkomsttagargrupper emellan.

Sedan ligger det självfallet så till att jag skulle, som herr Elon Andersson förmodade, varit utomordentligt glad, om han kunnat biträda högerståndpunkten i detta sammanhang, vilket också skulle ha framstått såsom naturligt. Nu blev det inte så; men det kvarstår dock en liten anledning till glädje från det förflutna. Vid fjolårets stora debatter i skattefrågorna kunde jag inte finna annat än att herr Elon Andersson och jag, alltså herr Elon Andersson och högern, företrädde precis samma ståndpunkt. Det var tyvärr blott något av en flyktig episod!

Herr ANDERSSON, ELON (kort genmäle): Herr talman! Jag är överraskad över herr Velanders lätthet att dra slutsatser och ledsnad att han ger sina slutsatser ett så svävande innehåll. I fråga om min beredvillighet att utan närmare utredning av de samhällsekonomiska verkningarna acceptera det ena eller det andra skatteförslaget ber jag att få hänvisa till den motion, på vilken min reservation bygger och i vilken man mycket bestämt talar om de samhällsekonomiska verkningarna av en skärpt arvs-lottsbeskattning och om nödvändigheten att beakta dem.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag har bara några korta repliker. Herr Wehtje vill inte tillerkänna mig rätten och förmågan att yttra mig i denna sak, och jag skall taga admonitionen ad notam! Jag replikerar inte herr Wehtje.

Herr Niklasson vidhöll, tycktes det, sin uppfattning om att, som det säges i den reservation han har varit med om att underteckna, kvarlåtenskapsskatten i den mån det gäller landsbygden övervägande kommer att drabba lantbrukarna. Jag vill tillåta mig att i det sammanhanget nämna en siffra. Den undersökning, som gjordes förra året, gällde Södermanland: Där finns det 8 000 egna jordbrukare, och vid undersökningen visade det sig att 960 av dessa skulle komma att drabbas av kvarlåtenskapsskatten. Om man på liknande sätt skulle vilja göra en beräkning — det skulle bli en mycket approximativ beräkning — beträffande rikets 330 000 lantbrukare, skulle man finna att 35 000 av dem kunde komma att drabbas av kvarlåtenskapsskatten. Man kan därför inte säga som det har sagts i reservationen, att kvarlåtenskapsskatten speciellt tungt drabbar rikets jordbrukare. Den stora massan, de 300 000, beröres inte av kvarlåtenskapsskatten, men givetvis komma de verkligt förmögna jordbrukarna att få kännning av den.

Min vän herr Elon Andersson tyckte att utskottet borde ha tillstyrkt motionen om en skrivelse med begäran om utredning angående en höjd arvs-lottsbeskattning. Till det vill jag säga vad jag förut har sagt: i den motionen begäres ingen förutsätningslös utredning, ingen jämförelse mellan en höjd arvs-lottsbeskattning å ena sidan och det nuvarande systemet å den andra, utan motionen uttrycker allenast en begäran om en moderat höjning av arvs-lottsbeskattningen. Jag kan inte finna annat än att ett bifall till motionen skulle innebära ett ställningstagande i förväg till förmån för en högre arvs-lottsbeskattning i stället för det kompromissystem som vi för närvarande ha här i landet.

Till slut vill jag om skattens storlek säga, att när förra årets riksdag fattade sitt beslut ingick det i hela skattesystemet en kvarlåtenskapsskatt, som bidrog till att ge en samlad arvsskatt på ungefär 80 miljoner kronor per år. Kvarlåtenskapsskatten ingår alltså som ett led i beskattningen, och det ena ledet måste

Ang. visst behörighetsvillkor för ledamot av beskattningsnämnd.

avvägas mot det andra. Det har gång på gång sagts, att förmögenhetsskatten bör avvägas i förhållande till kvarlåtenskaps-skatten. Jag tycker att detta kan vara riktigt, och har det skett någon felav-vägning bör man göra en ändring. Men för närvarande kunna vi inte överblicka det nuvarande skattesystemets verkning-ar, och jag tror därför att vi få vänta några år med sådana justeringar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats pro-positioner komme att framställas särskilt angående punkterna 1 och 2 av utskot-tets i förevarande betänkande gjorda hemställan och särskilt rörande punkten 3 av samma hemställan.

I fråga om punkterna 1 och 2, fort-satte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifal-las, dels ock att det förslag skulle anta-gas, som innefattades i den av herr Ve-lander m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propo-sitioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bi-fall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i an-ledning varav uppsattes samt efter gi-ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsut-skottet hemställt i sitt betänkande nr 37 punkterna 1 och 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en bör-jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propo-sitionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering me-delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava ut-fallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 40.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkänna-givit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten 3 förekomna yrkan-dena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väck-ta motionerna; och förklarades den för-ra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. visst behörighetsvillkor för ledamot av beskattningsnämnd.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av väckt motion om viss ändring av 12 § taxe-ringsförordningen.

I en inom riksdagen väckt, till bevill-ningsutskottet hänvisad motion, II: 308, av herr *Ståhl m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta så-dan ändring i gällande taxeringsförord-nings 12 §, att till ledamot av beskatt-ningsnämnd ej skulle kunna väljas per-son, som ådömts straff i samband med egen deklaraations avfattande under de fem valet närmast föregående åren.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hem-ställt, att motionen II: 308 av herr *Ståhl* m. fl. om viss ändring av 12 § taxerings-förordningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Den bestämmelse, som närmast ankny-ter sig till det påtalade förhållandet, åter-finnes såsom av den ovan lämnade redo-görelsen framgår i 12 § 1 mom. taxerings-

Ang. visst behörighetsvillkor för ledamot av beskattningsnämnd.

förordningen, vari sågs bl. a., att till medlemmar och suppleanter i beskattningsnämnderna böra utses redliga och allmänt aktade personer, som kunna antagas besitta nödig insikt och erfarenhet för taxeringens verkställande. Detta stadgande jämte rätten att anföra besvär över förrättat val utgör det korrektiv, som taxeringsförordningen erbjuder i förevarande hänseende. Utskottet äger icke kännedom om huruvida besvär i något fall — under återopande av nyssnämnda stadgande — anförts hos länsstyrelse över val av för falskdeklaration dömd person. I förarbetena till taxeringsförordningen finnes på denna punkt icke något uttalande, som lämnar vägledning vid tolkningen av denna bestämmelse. Även om sålunda värdet av förefintliga möjligheter att utesluta valda personer, vilka dömts för falskdeklaration, från ledamotskap av beskattningsnämnd icke på förhandenvarande material låter sig bedömas, anser sig utskottet icke kunna förordna den av motionärerna föreslagna ändringen, då, såvitt för utskottet är känt, den av taxeringsförordningen angivna vägen icke prövats och därvid visat sig ändamålslös. I anslutning härtill vill utskottet dock såsom sin uppfattning uttala, att skall förevarande stadgande över huvud taget äga någon betydelse, bör länsstyrelse på besvär — med beaktande av de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet — kunna upphäva val av för falskdeklaration dömd person. Med hänsyn till vad nu nämnts anser sig utskottet icke kunna förordna bifall till den föreliggande motionen.»

Reservation hade anmälts av herr *Velander*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag har till föreliggande utskottsbetänkande fogat en blank reservation. Jag behöver väl knappast säga, att jag självfallet delar den meningen, som måste förutsättas vara ganska allmän, att personer, som väljas till ledamöter av beskattningsnämnder, inte böra ha ådömts straff för oriktig eller falsk deklaration. Jag har också utgått ifrån att de väljande in-

stansernas omdöme kommer att visa sig på det sättet, att denna princip iakttages och att undantagen komma att bli ganska få.

Det är emellertid mot utskottets motivering som jag riktar mig.

Såsom en allmän regel torde gälla, att ett riksdagens utskott inte inlåter sig på några anvisningar om huru domstolar och andra myndigheter böra tolka gällande lagar och författningar. Det är emellertid vad som på visst sätt sker i det föreliggande betänkandet. Utskottet uttalar nämligen, att i händelse av besvär över val av ledamot i beskattningsnämnd av den anledning, som i betänkandet beröres, bör länsstyrelse tillämpa eller tolka viss bestämmelse i taxeringsförordningen på det sättet, att valet upphäves. Jag har för min del ansett, att detta uttalande är opåkallat, även om jag inte kan ha någonting att erinra, om länsstyrelsen i det särskilda fallet verkligen förfar på det sättet.

Det är också en annan sak, jag har fäst mig vid. I motionen har yrkats, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i 12 § gällande taxeringsförordning, att till ledamot av beskattningsnämnd ej kan väljas person, som under de fem valet närmast föregående åren ådömts straff för lämnande av oriktig uppgift i egen deklaration. Det är alltså fråga om ett införande i lagstiftningen av en diskvalifikationsgrund, som på visst sätt ligger i linje med de vanfrijdspåföljder eller straffpåföljder, som numera utrensats ur lagstiftningen. Jag kan gärna inte finna det möjligt att tillmötesgå motionärernas ifrågavarande framställning. Jag vill också säga, att det måste komma att te sig rätt underligt, om man skulle införa denna diskvalifikationsgrund, samtidigt som t. ex. de, som bestämma lagstiftningens innehåll eller stifta lag, alltså riksdagsmännen, skola vara oförhindrade att fullfölja sitt riksdagsmannauppdrag även om de skulle vara underkastade sådan påföljd, som man här ifrågasätter såsom diskvalifikationsgrund vid val av ledamot i beskattningsnämnd.

Utskottet ger här på hand, med mitt

Ang. visst behörighetsvillkor för ledamot av beskattningsnämnd.

sätt att se, att, om länsstyrelserna inte skulle komma att följa den av utskottet anvisade tolkningen vid tillämpningen av hithörande bestämmelser i taxeringsförordningen, utskottet då är berett att taga upp saken till prövning ifrån andra utgångspunkter. Jag tror, att det är ett något förhastat löfte. Jag tror också att det inte är möjligt att hålla det.

Jag vill, herr talman, i anslutning till det anförda hemställa, att de tre sista meningarna i bevillningsutskottets yttrande måtte ersättas med följande formulering: »Även om sålunda värdet av förefintliga möjligheter att utesluta valda personer, vilka dömts för falskdeklaration, från ledamotskap av beskattningsnämnd icke på förhandenvarande material låter sig bedömas, anser sig utskottet icke kunna förorda den av motionärerna föreslagna ändringen. Utskottet avstyrker därför bifall till den föreliggande motionen.»

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Jag är rädd för att herr Velander har lagt in något för mycket i utskottets betänkande när han läser formuleringen såsom en rekommendation för införande av någon sorts påföljdsstraff. Jag har läst det endast på det sättet, att utskottet har konstaterat att de inte finns någon erfarenhet om huruvida de allmänna stadgandena om redlighet o. s. v. kunna vara tillämpliga i de fall, som motionären åsyftar, detta utan att utskottet därmed har — som herr Velander uttryckte det — »givit på hand» något löfte, att utskottet, om erfarenheten skulle visa att så inte kan ske, skulle vara berett att förorda en lagändring. Jag har inte haft tillfälle att deltaga i de mera ingående diskussioner, som ha förts på vederbörande utskottsavdelning, men såvitt jag har kunnat döma av den redogörelse för utskottets avsikt, som har lämnats, harmonierar den icke med den tolkning som herr Velander har inlagt i den.

Jag tror också att herr Velander är något för ömsint om myndigheternas rättighet att tolka lag utan någon anvis-

ning från riksdagen och dess utskott, när han fäster så stort avseende vid utskottets påpekande av att de av motionärerna åberopade omständigheterna äro av sådant slag, att de kollidera med vad som enligt allmänt språkbruk kan förenas med den allmänna redlighet, som utgör ett villkor för ledamotskap av taxeringsnämnd.

Det förefaller mig således på det hela taget, att herr Velanders anmärkningar emot utskottets uttalande äro överdrivna och att det inte är förenat med någon risk för kammaren att ansluta sig till utskottets motivering. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag är glad åt det uttalande, som här gjordes av utskottets vice ordförande, därför att det innefattar en uppmjukning av vad som man faktiskt kan utläsa av utskottets yttrande.

Trots denna förklaring från utskottets vice ordförande kvarstår emellertid oförtydligt anvisningen till länsstyrelserna om hur de böra tolka den berörda bestämmelsen i taxeringsförordningen i händelse av besvär över val av taxeringsnämnds- eller prövningsnämndsledamot. Jag har alltså ingen anledning att återtaga mitt yrkande om viss omformulering av utskottets yttrande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågakvarande betänkandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Velander, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att den del därav, som å s. 3 i det tryckta betänkandet började med orden »Även om sålunda» och slutade med »den föreliggande motionen» avfattades sålunda:

»Även om sålunda värdet av förefintliga möjligheter att utesluta valda personer, vilka dömts för falskdeklaration, från ledamotskap av beskattningsnämnd icke på förhandenvarande material låter sig bedömas, anser sig utskottet icke kun-

Om vidgad rätt till avdrag för försäkringspremier. — Ang. riksbankens sedelutgivning.
na förorda den av motionärerna föreslagna ändringen. Utskottet avstyrker därför bifall till den föreliggande motionen.»

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om vidgad rätt till avdrag för försäkringspremier.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för försäkringspremier.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 180 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 303 av herr *von Friesen* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om sådan ändring av § 46 mom. 2 i kommunalskattelagen, att där angivet maximibelopp vid avdrag för vissa försäkringspremier höjdes från 200 till 300 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 180 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 303 av herr *von Friesen* m. fl. angående utredning om vidgad rätt att vid taxering åtnjuta avdrag för försäkringspremier icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Sedan de här behandlade motionerna väcktes har, såsom framgår av utskottets utlåtande, 1944 års allmänna skattekommitté avgivit ett betänkande, där det föreslås samma avdragsgräns som är föreslagen i motionerna. Jag har självfallet inte någon anledning att nu framställa något yrkande; jag vill bara uttala min tillfredsställelse över den positiva skrivning, som utskottet har antagit med anledning av den verkställda utredningen, och i likhet med utskottet understryka önskvärldheten av att Kungl. Maj:t måtte så snart som möjligt fram-

lägga förslag i anledning av den verkställda utredningen, så att den här föreslagna avdragsregeln kommer till tillämpning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. riksbankens sedelutgivning.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 mars 1948 dagtecknad proposition nr 195, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

F ö r s l a g

till

L a g

med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Härigenom förordnas, att under tiden från och med den 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 skola, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank finnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

1 §.

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst tretusentvåhundra miljoner kronor.

Ang. riksbankens sedelutgivning.**2 §.**

Därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, om riksdagen ej är samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst sjuhundra miljoner kronor. Dylikt av Konungen lämnat medgivande skall, därest detsamma icke godkännes av riksdagen inom tjugu dagar från det riksdagen åter sammanträtt, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla.

3 §.

Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förhaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 348 av herr *Domö* m. fl. och den andra inom andra kammaren under nr 510 av herr *Skoglund* m. fl. I dessa motioner hade hemställts,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 195 samt

att riksdagen för sin del för tiden 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 måtte antaga följande ändrade lydelse av 9 § första stycket riksbankslagen... »samt därutöver till ett belopp av två tusen fem hundra miljoner kronor» och av 11 § första stycket samma lag »Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld».

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 348 och II: 510, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Nordenson*, *Wiberg* och *Skantzé*, vilka yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr **WEHTJE**: Herr talman! Bankoutskottet har i sitt utlåtande nr 31 tillstyrkt riksdagen att antaga Kungl. Maj:ts förslag till provisorisk lag rörande riksbankens sedelutgivning i stället för nu gällande fullmaktslagstiftning.

Vid föregående års riksdag tillät jag mig väcka en motion, vari jag yrkade, att fullmaktslagstiftningen måtte upphöra. Jag hade den gången tillfredsställesen att se, att utskottet och riksdagen uttalade sig till förmån för att riksdagens inflytande på hithörande spörsmåls avgörande återställdes och att nuvarande provisorium borde upphöra efter utgången av den förlängda giltighetstiden för fullmaktslagen. Vad utskottet nu tillstyrker är emellertid ett nytt provisorium, som föreslås gälla för ett år. I så måtto är jag beredd att erkänna att det nya provisoriet är en vinning, att riksdagen formellt sett återfår sin medbestämmanderätt över riksbankens sedelutgivning. Om riksdagen också i verkligheten kommer att kunna utöva något praktiskt inflytande på riksbankens sedelutgivning återstår emellertid att se. Formuleringen av lagförslagets paragrafer ger närmast det intrycket, att riksdagens medverkan är tänkt huvudsakligen såsom ett bekräftande av den faktiska sedelutgivning, som Kungl. Maj:t och riksbanken som följd av sin allmänna ekonomiska politik funnit behov av. I praktiken betyder detta, att riksdagen i efterhand skall få vara med och taga ansvaret för de förpliktelser, som Kungl. Maj:t och riksbanken iklätt sig, utan att ha haft några möjligheter att påverka det faktiska händelseförloppet.

Det är en allt annan än tillfredsställande ordning. Det kan bli en sedelutgivning om 3 200 miljoner kronor, det kan bli en om 3 500 miljoner kronor, det kan bli en om 3 700 miljoner kronor. Javäl! Men föreskriver lagen några sanktioner, om sedelutgivningen överstiger något visst belopp, t. ex. 3 200 miljoner kronor? Nej! Det enda som föreskrives är att riksdagens godkännande skall inhämtas. Det är gott och väl, men finns det i praktiken någon möjlighet för riks-

Ang. riksbankens sedelutgivning.

dagen att vägra sitt godkännande, om sedelomloppet skulle ha stigit till låt oss säga 3 800 miljoner kronor? Borde inte erfarenheten ha lärt oss, att riksdagen, ställd inför ett sådant faktum, inte i praktiken har någon annan möjlighet än att godkänna det? Bestyrks inte min uppfattning av den iver utskottet lägger i dagen, när det gäller att giva riksbanken friare dispositionsrätt beträffande inneliggande guld, i den mån så må erfordras? Borde man inte närmast ha väntat sig, att utskottet skulle ha manat riksbanken att iakttaga den allra största varsamhet med de sista spillrorna av vår en gång så goda guldreserv?

Men nej, det faktiska läget är inte det, och det faktiska läget fordrar ett godkännande från riksdagens sida t. o. m. i förskott av en åtgärd som måste ses med djup oro. Det är lätt att ge ut sina tillgångar, men det är inte lika lätt att tjäna in dem igen. Det är lätt att ge ut sedlar, men det kommer att visa sig vara utomordentligt svårt att draga in dem igen.

Utskottet säger: »Det synes angeläget att i detta sammanhang erinra, att avgörande för penningvärdet är icke sedeltäckningsbestämmelsernas innehåll utan den ekonomiska politik, som föres av statsmakterna.» Jag vill till detta nämna, att jag är fullt på det klara med att statsmakterna med sin ekonomiska politik kunna bestämma penningvärdet — i destruktiv mening. Därpå finns det tillräckligt många bevis utomlands, men vårt land är dessvärre inte något undantag. När det gäller att bevara penningvärdet, för att inte tala om att förbättra det, är statsmakternas inflytande däremot mycket blygsamt. Avsikten med täckningsbestämmelserna är emellertid att säkra penningvärdet mot bland annat just en ekonomisk politik från statsmakternas sida, som äventyrar penningvärdet, och så länge sedeltäckningsbestämmelserna äro i kraft, är penningvärdet på ett mycket substantiellt sätt garderat med guld. Det är först när dessa sedeltäckningsbestämmelsernas innehåll genom ingripanden, licenser och förbud av olika slag kringskäres för att till sist sät-

tas ur kraft, som penningvärdet på allvar råkar i farozonen.

Jag vill peka på att varningar emot de nu föreslagna åtgärderna ha höjts både i en reservation till bankofullmäktiges yttrande och i en reservation till riksgäldskontorets motsvarande yttrande, den senare avgiven av riksgäldsfullmäktiges ordförande. I reservationen till bankofullmäktiges yttrande säges det: »Förslaget synes inte tillräckligt beakta den viktiga roll, som guld under någorlunda normala förhållanden enligt min uppfattning allttjämt skulle kunna spela som en automatisk regulator av det interna penningväsendet. Jag är inte övertygad om att det är möjligt att för denna uppgift finna en fullgod ersättning för guld. Den nu föreslagna, rent provisoriska lagstiftningen kan emellertid enligt min mening på intet sätt prejudicera frågan om guldets roll i vårt framtida penningväsende.»

Och riksgäldsfullmäktiges ordförande kommer med än mera bestämda varningar. Han säger för det första, att det är uppenbart att det inte är något behov av lättare restriktioner för sedeltäckningen, utan om riksbanken vill begagna de möjligheter att reglera mängden av utelöpande sedlar, som av ålder stå till buds, skulle man enligt hans uppfattning kunna inskränka sig till att inte ytterligare förlänga 1939 års lag. Riksgäldsfullmäktiges ordförande slutar med att säga: »Att ytterligare frikoppla sedelutgivningen från sambandet med objektivt fastställbara förhållanden synes mig vara en så betänklig åtgärd, särskilt med hänsyn till förtroendet för vårt penningväsende, att en dylik åtgärd inte bör ifrågakomma utan långt mera ingående överväganden än de som ligga till grund för förslaget och först sedan alla tillgängliga medel för att stabilisera penningvärdet tagits i bruk.»

Man hade ju väntat sig att dessa allvarliga betänkligheter i någon mån skulle ha beaktats. Utskottet nöjer sig emellertid med att helt enkelt säga, att det ej kan dela betänkligheterna. Vidare säger utskottet: »Även om det numera torde stå klart, att ett definitivt brytande

Ang. riksbankens sedelutgivning.

av detta samband kan genomföras utan särskilda olägenheter för folkhushållningen, har utskottet icke ansett påkallat att i detta sammanhang upptaga frågan om guldets roll i vårt penningväsende sett på längre sikt.»

Ja, man kan då fråga sig: Är det nu det verkliga förhållandet, såsom utskottet ser saken? Kan man inte peka på att de förändringar i förhållandet mellan guld- och valutatäckningen å ena sidan och sedelstocken å den andra, som med åren ha genomförts, ha medfört särskilda olägenheter för vårt folkhushåll? Är det inte så, att vi ha måst dras med högst betydande svårigheter genom att vi just ha förslösat vår guld-kassa och våra valutatillgångar genom en felaktig ekonomisk politik?

Vi ha fått varningar genom den automatiska alarmsignal, som har funnits i de tidigare bestämmelserna om sedeltäckning. Visserligen har man gång efter annan flyttat visaren för att varningssignalen skulle komma så mycket senare — i fjol flyttade man den till och med två gånger, en gång i februari och en gång i juni. Och vad är det nu man vill göra? Jo, nu vill man helt koppla av signalanordningen. Det är helt visst inte välbetänkt, och efter vad vi ha upplevt tror jag man kan säga, att den åtgärd, som nu föreslås till antagande, är för-enad med väsentliga risker.

Jag behöver väl inte framhålla, att statsmakternas möjligheter att påverka penningvärdet äro strängt begränsade i territoriellt hänseende. Värderingen av den svenska kronan utanför vårt lands gränser röner ett mycket deciderat inflytande av frånvaron eller tillvaron av sedeltäckningsbestämmelser.

I detta sammanhang skulle jag vilja fråga: Hur komma våra åtgärder nu att överensstämma med vad man synes komma att kräva i de internationella diskussioner som pågå om utrikeshandeln, de diskussioner som vårt land deltagit i och i vilka man också strävar efter att få valutorna konvertibla?

Föreställningen att, som utskottet uttrycker saken, sambandet mellan sedelutgivningen och guldinnehavet definitivt

kan brytas utan särskilda olägenheter för folkhushållningen, framstår med hänsyn till vad som ovan sagts i en mycket egendomlig dager. I den mån det över huvud taget är möjligt för statsmakterna att reglera penningvärdet måste det ske, i frånvaro av en i den ena eller den andra formen garanterad inlösen av sedlarna med guld eller likvärdig tillgång, med hjälp av en ingående reglering och kontroll av hela det ekonomiska livet. För min del betraktar jag den statliga regleringen och övervakningen av näringslivet i allra högsta grad som en olägenhet för folkhushållningen. Jag befarar också, att mycket allvarliga olägenheter kunna komma att följa för hela vårt folk av att statsmakterna slå in på sådana vägar för sedelutgivningen, som antydast i utskottsutlåtandet. I utlandet hålla i huvudsak Förenta staterna, Schweiz och Belgien, d. v. s. hårdvalutaländerna, fast vid sedeltäckningsbestämmelser, där sedelutgivningen står i direkt och automatiskt beroende av guldinnehavet. England, Finland och Norge ha föreskrifter om att åtminstone en viss del av sedelutgivningen — en absolut fixerad summa — skall täckas av guld. Frankrike och Polen ha helt brutit sambandet mellan sedelutgivningen och guldinnehavet på sätt som nu föreslås för vårt land. För att i utlandet upprätthålla tilltron till Sveriges kreditvärdighet och därstädes bevara det förtroende, som kunnat upparbetas genom decenniernas mödosamma arbete, skulle det enligt min mening ha varit vida bättre att undvika varje åtgärd av principiell natur, som strider mot vedertagen uppfattning i de ekonomiskt starkaste länderna i världen, särskilt i nuvarande ömtåliga läge.

Utskottet säger sig emellertid sakna anledning att i detta sammanhang upptaga frågan om guldets roll i vårt penningväsende, ehuru jag finner, att utskottets uttalanden äro betecknande nog för utskottsmajoritetens uppfattning och av tillräcklig principiell räckvidd för att kunna återopas i senare sammanhang. Jag konstaterar emellertid, att utskottet icke denna gång uttalat sin an-

Ang. riksbankens sedelutgivning.

slutning till tanken, att guldkassan utslutande borde förlänas karaktären av en reserv för utländska betalningar. En sådan tanke låter sig svårigen upprätthållas och är i nuvarande läge, när det praktiskt taget inte längre finns någon guldkassa, en fiktion.

Med hänsyn till att frågan om vårt penningväsendes utgestaltung ännu icke är tillräckligt utredd, borde det för riksdagen vara särdeles angeläget att göra så små ingrepp som möjligt för att nå målet att återställa sitt inflytande över riksbankens sedelutgivning. I detta hänseende skulle den av herr Domö m. fl. väckta motionen fylla syftet utan att medföra en brytning med de principer, som hittills varit vedertagna i vårt land och alltjämt äro det i utlandet på viktiga håll. Den lösning av frågan, som däri föreslagits, är verklighetsbetonad och skulle icke leda till några speciella svårigheter. De invändningar, som från utskottets sida resas mot förslaget, äro uppkonstruerade. Någon skyldighet från riksbankens sida att öka sedelutgivningen, för den händelse guldkassan skulle öka, finnes inte, och för den händelse rörelsen skulle kräva en ökad sedelmängd, finner jag det mer än rimligt, att riksbanken allvarligt går in för att bibehålla och öka sin guldkassa för att tillgodose omsättningens behov av sedlar. Det erfordras ju t. ex. endast 50 miljoner kronor i guld för att öka sedelutgivningsrätten med 100 miljoner kronor, och så dålig är väl ändå inte Sveriges ställning, att riksbanken inte skulle gå i land med den anspråkslösa uppgiften.

Med hänsyn till den mycket allvarliga innebörden av förevarande fråga får jag, herr talman, yrka

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 195,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 348 och II: 510 måtte antaga följande lydelse av 9 § första stycket riksbankslagen:

»Riksbanken må utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, så beräknad, som i 11 § sägs, samt därutöver till ett belopp av två tusen fem

hundra miljoner kronor. I detta moment givet stadgande gäller för tiden 1 juli 1948 till och med 30 juni 1949.»

att riksdagen likaledes med bifall till motionerna I: 348 och II: 510 måtte antaga följande lydelse av 11 § första stycket riksbankslagen:

»Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld. I detta moment givet stadgande gäller för tiden 1 juli 1948 till och med 30 juni 1949.»

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Vi ha ju förut i år haft en penningpolitisk debatt, och vi komma av allt att döma att få ännu en under fortsättningen av riksdagen. Den stora penningpolitiska debatten brukar ju upptagas i sammanhang med behandlingen av propositionen om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld, som ju väntas under den närmaste tiden. Vi räknade i bankoutskottet med att det skulle bli en penningpolitisk debatt även vid behandlingen av den föreliggande frågan, och vi hade våra små misstankar om att det till och med skulle kunna bli ytterligare en sådan debatt i samband med behandlingen av valutalagen. För att inte få en extra penningpolitisk debatt sammanförde vi utlåtandet om valutalagen med det nu ifrågakvarande utlåtandet, och det har ju visat sig att bankoutskottets utlåtande nr 30 om valutalagen inte har föranlett någon diskussion, antagligen därför att man räknat med att låta kanonerna dundra vid behandlingen av utlåtandet nr 31.

Vad frågan nu gäller är ju att utbyta den fullmaktslag om riksbankens sedelutgivning, som vi ha haft ända sedan krigets början, mot en lag som ger riksdagen ett mera direkt inflytande över villkoren för sedelutgivningen. Jag tycker inte att det finns anledning för herr Wehtje att dundra så som om det här vore fråga om en verklig katastrof. Det rör sig ju inte på något sätt om förändringar av revolutionär art. Visserligen släpper man den formella kontakten med

Ang. riksbankens sedelutgivning.

guld, men det är inte fråga om någon ökning av sedelmängden. Om de här föreslagna bestämmelserna antagas, kommer det inte att bli en större sedelmängd än vid ett bifall till högerreservationen. Herr Wehtjes farhågor att utlandets förtroende skulle rubbas genom att vi rent formellt sett släppa kontakten med guld — i verkligheten ha vi ju gjort det för länge sedan — äro alltså enligt min uppfattning obefogade.

Jag vill påpeka att denna ändring av lagstiftningen, såsom utskottet också framhåller, står i full överensstämmelse med uttalanden, som gjordes av riksdagen i fjol. Ändringen förbereddes långt innan den nuvarande krisen inträdde. Den är inte någon följd av de förhållanden, som regeringen och bankofullmäktige för närvarande brottas med, utan den bygger på en sedan länge uttalad önskan att man borde åstadkomma smidigare sedeltäkningsbestämmelser än dem vi förut haft.

Herr Wehtje är rädd för att riksdagen inte skall kunna bestå det prov, som ligger i att varje år besluta om en sådan provisorisk lagstiftning. Finns det, frågar han, någon möjlighet för riksdagen att vägra bifalla ett förslag av bankofullmäktige eller finansministern om ökning av sedelmängden? Man kan ju rikta den motfrågan till herr Wehtje: Skall riksdagen verkligen vara rädd för sig själv? Om bankofullmäktige begära att få öka sedelmängden, beror det väl på att en ökning måste göras. Riksdagen kan avslå en sådan begäran, om den anser att en ökning inte är nödvändig, men den kan också bifalla ett förslag i denna riktning, som visar sig väl grundat. Jag kan inte inse att riksdagen i fortsättningen skall behöva vara så rädd för sitt eget sunda omdöme, att den måste gå i den där »förgyllda buren», som det har talats om i ett annat sammanhang. Den ändring, som möjligen formellt kan komma, kan ju bero på den politik vi ha fört, men om vi föra den politiken blir ju detta ställningstagande nödvändigt.

Jag tror inte högern är ensam om att vilja hålla penningvärdet här i landet stabilt. Denna önskan finns i alla par-

tier, möjligtvis med undantag av kommunisterna, men deras politik vill jag inte vidröra i detta sammanhang. Man kan hålla med herr Wehtje långa stycken i hans tal om nödvändigheten av att föra en stram politik, men när det blir fråga om de faktiska yrkandena kommer han in på resonemang, som inte stå sig inför den verklighet vi ha i dag.

Jag vill påpeka att detta lagförslag inte innebär någon definitiv lösning av frågan om guldets ställning i vår penninghushållning. Det rör sig endast om en lagstiftning för ett år framåt. Riksdagen får alltså för varje år ta ställning till den. Skulle den situationen inträda i världen och i vårt land, att vi skulle kunna återknyta till guld på samma sätt som vi gjorde för många år sedan, så kommer det givetvis att ske. I dag kunna vi under alla förhållanden inte göra det.

De faror, som herr Wehtje ser i utskottets och regeringens förslag, äro enligt min mening inte för handen. Jag tror inte man behöver riskera att utlandets förtroende för vår politik skulle brista, därför att vi släppa den formella kontakten med guld. Så finkänslig tror jag inte att man behöver vara. Vad som betyder något är, såsom utskottet uttryckligen säger, den politik vi komma att föra, inte de formella bestämmelser vi ha i paragraferna.

Det är sant att vissa främmande länder inte ha samma bestämmelser som vi, men jag tror att de flesta stater redan ha gått den väg vi nu gå. I Förenta staterna och Schweiz håller man fast vid guld. Det beror på att man har så stora mängder av denna metall. Vi ha inte guld i sådan utsträckning att vi kunna göra den stora gesten, men vi kunna, genom den politik vi föra, vinna det förtroende i utlandet och inom landet, som herr Wehtje är så rädd för att vi skola förlora.

Jag tror att kammaren med gott samvete kan bifalla utskottets förslag, och jag räknar med att herr Wehtje skall kunna sova ganska lugnt även sedan vi fattat det beslutet — han har ju då i fortsättningen sig själv stående som väktare i guldets dörr.

Ang. riksbankens sedelutgivning.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag kan för min del inte instämma i herr andre vice talmannens uppfattning att det, som man nu står i begrepp att göra, inte är så särskilt märkvärdigt.

Det innebär, sade herr vice talmannen, ingenting annat än att man släpper sambandet mellan sedlar och guld. Man tänker sig inte att öka sedelutgivningen. Detta sista är ju gott och väl, men när man här står i begrepp att överge det gamla sambandet mellan sedlar och guld, framstår det för mig som ett så stort och betydelsefullt steg, att det tar var ett övervägande som borde präglas av försiktighet och inte — något som jag inte kunde undgå att lägga märke till i herr vice talmannens anförande — av en viss sorglöshet.

I fjol begärde riksdagen att få förslag om en annan ordning, som bättre än den vi då hade skulle passa för normala tider efter det kriget upphört. Men trots att ett år stått till departementschefens förfogande få vi nu ingenting annat än ett nytt provisorium. Jag skulle här vilja rikta några frågor till regeringen, men det är inte mycket lönt att göra det i dag, när regeringsmedlemmarna tydligen inte ha tillfälle att annat än vid vöteringarna vara närvarande här i kammaren. Jag vill därför ställa mina frågor till regeringspartiets företrädare i största allmänhet: När kommer den tid, då centrala och för alla medborgare livsviktigare ting få något större stabilitet än den som ettårslagar skänka? Och när tänker regeringspartiet söka finna definitiva former för de elementära trygghetsgarantier på vilka medborgarna i ett ordnat samhälle kunna göra anspråk? Den på område efter område återkommande metoden att ordna ihop några paragrafer för den närmaste framtiden är inte något hälsotecken — varken för tillståndet i samhället eller för tillståndet inom regeringen. Regeringen skall ju vara ledande, men man märker mycket litet därav. Jag kan inte komma till annat resultat än att det är högst oroadande att utvecklingen skall kännetecknas av att allting flyter. Det måste finnas några fasta punkter i tillvaron — även i

den politiska dirigeringsens högkonjunktur.

Regeringens av bankoutsnittet tillstyrkta förslag innebär att sambandet mellan sedelutgivning och guldinnehav brytes. Detta faktum kan icke tillräckligt ofta upprepas. Det är nödvändigt att inpräglade både i riksdagens och allmänhetens medvetande, att vi här stå inför en ny anordning av den allra största betydelse för vårt ekonomiska liv och dess stabilitet i framtiden. Man förmenar att denna förändring kan ske utan men för folkhushållet. Man är till och med så säker på sin sak att man icke anser sig behöva motivera denna uppfattning. Varje samband brytes mellan våra sedlar och någon automatisk eller objektiv faktor. Penningvärdet är här efter uteslutande en politisk lämplighetsfråga. Även en tillfällig majoritet kan vidtaga vilka åtgärder den önskar med en av förutsättningarna, kanske den viktigaste, för ekonomisk verksamhet i detta samhälle. Att man icke åtminstone från mera borgerligt sinnade grupper haft något att invända däremot är ägnat att förvåna. Förvåningen försvinner icke inför det faktum, att lagstiftningen är avsedd att bli provisorisk.

I detta läge har högern ansett en varningssignal befogad. Vi ha givit den i en partimotion, vilken utskottet i förbifarten avvisar. Även med risk att irritera utskottsmajoritetens talesmän tillåter jag mig upprepa varningen i denna kammare.

Att kasta loss från guldets betydelse att avlägsna varje spärre av automatisk karaktär mot fortsatt inflation via sedelpressarna. Jag hänvisar till vad regeringens och riksbankens obligationsköpspolitik och dess politik med finansiering på kort sikt över skattkamarväxlar betytt och betyder för sedelstockens ansvällning. Över huvud taget tycks man i detta land inte kunna följa det förlopp som äger rum — i varje fall tycks man inte intressera sig för det. Vi hörde i den föregående debatten, hur talet om inflation i fjol bedömdes såsom alldeles obefogat. Inte heller i år har man uppmärksamheten på avgörande punkter rik-

Ang. riksbankens sedelutgivning.

tad på den. Inflationen får rulla vidare. Automatiska medel ersättas i ökad omfattning av regleringar och detaljkontroll — faktorer, vilka numera offentligt erkänts som nödvändiga element i socialdemokratisk ekonomisk politik. Vi glida i ökad fart ned mot ett regleringssamhälle, som blir oundvikligt om man icke tar krafttag — och dem tors man icke ta. Vårt samband med världsmarknaderna avbryts. Vi få en permanent utrikeshandelsreglering — markera vårt avstånd från de strävanden i tiden som syfta till att återställa sunda internationella betalningsmöjligheter och betalningsvanor. Spåren från mellankrigstiden borde förskräcka. Redan äro vi inne i ett system med underhandsväxelkurser — med medelbara affärer över tredje land, med formella och faktiska kurser.

Högern varnar för denna utveckling, som är ett lät-gå-system. Vi kräva en annan politik.

Ett lands penningväsen är icke uteslutande en väg för staten eller de politiskt maktägande att driva ekonomisk politik. Ett fast penningvärde är en medborgerlig rättighet — likaså ett ordnat penningväsende. Medborgarna kunna också göra anspråk på möjligheter att i rimlig utsträckning få hålla ekonomiska förbindelser med människor på andra sidan gränserna. Ett förnekande av denna senare rätt hör hemma i en autarki.

Jag har dragit fram detta för att ställa mot varandra innebörden i de olika linjerna — den som utskottsmajoriteten går och den, som vi från högerens sida anse det ofrånkomligt att gå, om man över huvud taget till slut skall kunna återgå till stabila penningpolitiska förhållanden.

Pengar äro icke bara bytesmedel. De äro också värdebevarare. Den person som i dag sparar en krona skall icke behöva löpa risken att om något år få igen femtio öre. Det moderna samhället förutsätter möjligheter att ingå långfristiga ekonomiska överenskommelser. Det kan icke vara rimligt att en politisk majoritet utan varje hinder skall ha möjligheter att helt göra om sakinnehållet i en överenskommelse av ekonomisk art

genom att förändra penningvärdet — i en överenskommelse mellan två enskilda parter. Om en person i dag lånar ut 100 kronor, skall icke riksdagsmajoriteten kunna ordna det så att gäldenären i morgon eller om två år kan komma ifrån sina förpliktelser genom att betala 75 kronor eller mindre.

Jag pekar på detta därför att en subjektivt av riksdag och regering utan automatiska riktpunkter eller spärrar ordnad penningpolitik kan bli godtycklig och drabba medborgarna på ett sätt, som de inte vilja räkna med.

Jag vill också understryka vad herr Wehtje nyss sade, nämligen att det i en tid, då man ute i världen strävar efter att komma tillbaka till ett stabilt penningvärde och fasta växelkurser, är ganska betänkligt att vi gå en helt annan väg och koppla bort guld. Strävandena att få till stånd stabila växelkurser gör sig gällande inte minst i Amerika, och man har inte kunnat visa på något system för penningväsendet, som skulle vara bättre än guldtäckningen. Helt säkert kommer guld. Det fortfarande att spela en roll i stabiliseringssträvandena. Under sådana förhållanden tycker jag det är ganska riskfyllt, att vi här i Sverige utan vidare skola gå ifrån guld. Det såsom underlag för penningväsendet och förbise det värde, som kan ligga däri. Vi löpa på många områden risk att isolera oss. I alltför hög grad äro vi oss själva nog och många gånger alltför självsäkra i tänkesätten. Vi ge inte i tillräcklig grad akt på vad som händer ute i världen. Det nu föreliggande förslaget utgör enligt min mening ett nytt prov på denna benägenhet för isolering och för att efter eget gottfinnande göra vad vi tycka är lämpligt.

Jag kan om högermotionen citera en vetenskapsman, som karakteriserade den som en varningssignal, som fäster uppmärksamheten på att det är nödvändigt att vidtaga kraftiga åtgärder till inflationens bekämpande. Detta är — fortsätter professor Montgomery, som jag här har citerat — oundvikligt om vi inom rimlig tid skola komma ut ur det regleringssystem, som skjuter nya skott för var dag. Jag tillägger, att denna var-

Ang. riksbankens sedelutgivning.

ningssignal behövs även ur andra synpunkter. Ett bifall till propositionen är en symbolisk handling som skulle vara ägnad att inge djup pessimism för framtiden.

Jag understryker att vi här stå inför ett allvarligt steg, som vi icke borde taga.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag kan helt instämma i de synpunkter, som här framförts av herr Wehtje och herr Domö. Det är bara en synpunkt jag vill tillägga.

Det föreliggande förslaget har två särskilt betydelsefulla moment. Det ena är, att man lösgör sedelstocken från guld- och det andra är att man anger, att guld-kassan skall användas enbart såsom betalningsmedel mot utlandet. Jag tror att dessa båda tankegångar ha rätt nära sammanhang med varandra och äro ganska betydelsefulla.

Herr andre vice talmannen har framhållit, att vi här endast besluta ett provisorium och därför ha möjlighet att en gång i framtiden återknyta till guld- och det är väl frågan, om detta blir så lätt. Samma tanke har ju uttalats även av riksbanksfullmäktige och deras utredningsmän. Men det är från samma håll som den tanken har framförts, att guld-kassan skall användas såsom betalningsmedel. Jag tror för min del att dessa bägge tankegångar i själva verket skära varandra. Ty skall guld-kassan verkligen vara en reserv för utrikeshandeln — och det finns anledning tro, att vi även i framtiden komma att ha stort behov av guld-kassan för det ändamålet — så står den icke till förfogande såsom täckning för sedlarna. Därmed ha vi i själva verket skapat en utomordentlig svårighet för oss när det gäller att komma tillbaka till guldmyntfoten. Sannolikheten för att vi en gång skola kunna komma tillbaka till den är minimal, om vi ta detta steg. Därför tror jag man vågar säga att den nu föreslagna åtgärden i verkligheten inte kommer att bli något provisorium, utan att den med allra största sannolikhet kommer att innebära ett definitivt avsteg från guld- och här har ju redan på-

pekats vilka allvarliga betänkligheter man ur olika synpunkter, kanske inte minst psykologiska både gent emot utlandet och inom landet, har anledning att resa mot detta avsteg.

Högersns förslag visar i motsats här- till verkligen en väg att genomföra ett provisorium, eftersom detta förslag fortfarande binder sedelutgivningen vid guld- och i princip fasthåller den tanke- gång, som i så lång tid har varit väg- ledande för penningpolitiken i vårt land. Jag tror därför att det även ur taktisk synpunkt är riktigare att vi gå den vä- gen.

Jag ber alltså, herr talman, att få hem- ställa om bifall till det av herr Wehtje framförda yrkandet.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Det är inte mycket att till- lägga utöver vad som förut är sagt. Ef- tersom representanter för högern här så kraftigt gå in för sina förslag vill jag i alla fall påpeka, att högersns represen- tanter inom utskottet ha stått ensamma. Alla de andra partierna ha varit ense om det förslag, som utskottet har fram- lagt.

Utskottet har ju påpekat att det för- slag, som högern har framställt, i ena fallet kan leda till att det blir brist på sedlar och i andra fallet till ett överflöd på sedlar. Skulle de 350 miljoner tagas i anspråk, som för dagen finnas i guld- kassan, skulle ju inte sedlarna räcka till, men om guld-kassan av någon anledning skulle svälla ut, kan det bli för mycket sedlar. Herr Wehtje ansåg att detta var obefogade farhågor. Jag vill inte göra för mycket affär av saken, men jag tror att högersns förslag i denna fråga är en rent formell historia, en trosbekännelse utan någon realitet bakom.

Den politik, som regeringen för, tar ju sikte på att åstadkomma en inknap- ping av hushållningen i landet, varige- nom en mindre mängd sedlar kommer att behövas. Men jag har aldrig märkt, att högersns representanter här i kamma- ren varit så särskilt hänfödda över de enskilda förslagen med detta syfte.

Ang. riksbankens sedelutgivning.

Tvärtom har högern i allmänhet rest motstånd mot de konkreta förslagen, och jag tycker att detta handlingssätt vittnar om någonting helt annat än de vältaliga trosbekännelser, som utslungas här i kammardebatten, där det inte gäller att ta ansvar för den politik som föres, utan bara att ta en ståndpunkt, som man kan presentera för folket i valrörelsen. Men här är det inte fråga om någon valrörelse, utan här gäller det allvar, och hur mycket herrar Domö och Wehtje än ropa efter guldets är det i dag fråga om helt andra saker.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Då jag hörde herr Domö hade jag uppriktigt sagt svårt att förstå, hur han kunde lägga in så mycket patos i sitt anförande. Jag vill erinra herr Domö om att vi sedan år 1934 haft den bestämmelsen, att riksbanken skulle få utge sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, samt därutöver till ett belopp av 350 miljoner kronor. Riksdagen hade precis lika lätt att genom en lag besluta, att denna tillägssumma kunde få höjas i mån av vad den allmänna rörelsen krävde i fråga om betalningsmedel, som den nu har det genom att medge sedelutgivning till ett belopp av 3 200 miljoner kronor och dessutom en provisorisk rätt för Kungl. Maj:t att intill dess riksdagen är samlad besluta om en nödvändig höjning.

Så frågade herr Domö — jag kan inte ordagrant återge vad han sade, ty det var en sådan väldig retorisk kläm i det hela — när vi på detta sätt skola kunna återvända till normala förhållanden. När skola vi komma tillbaka till guldmyntfoten och få en garanti för att en person, som har lånat ut 100 kronor, inte skall behöva nöja sig med att få 75 kronor tillbaka? Det är medborgarens rätt att kräva ett fast penningvärde, och det är statens sak att tillgodose detta krav, menade herr Domö.

Detta var ju många påståenden och frågor på en gång. Jag vill erinra om den debatt, som en interpellant i dag

har fört här i kammaren med handelsministern. Man frågade där, när vi skola kunna slippa ifrån importregleringen, som är ytterst besvärlig för vårt näringsliv. Handelsministern svarade, efter vad jag nu kan erinra mig, ungefär följande: »Det kan inte jag säga. Det beror på när vi kunna komma till något så när rimliga internationella förhållanden i fråga om varuutbytet.» Jag skulle vilja säga att de frågor, som herr Domö här ställde upp och tydligen önskade få svar på, voro ännu mycket orimligare än denna fråga om importregleringen.

Då guldmyntfoten hade sin storhetstid under sista hälften av förra århundradet, förutsatte den ju ett tillstånd med fria valutarörelser, fri rätt att växla in sedlar mot guld och tvärtom, full rätt att skicka guldmynt från ett land till ett annat och likaså att ta emot guld. Guldmyntfoten var inte heller någon fast, automatiskt given värdeenhet. När nya guldfyndigheter upptäcktes, blev guldets billigare, och herr Domö vet säkert att det då stod ganska betänkligt till med penningvärdets fasthet. Men detta lämnar jag därhän — det var ju i viss mån ett blint öde, kan man säga, som gjorde att folk kunde förlora eller vinna pengar på grund av guldets växlande värde. Man har ju försökt med sådana konstiga anordningar som bimetallism — d. v. s. med både guld och silver som värdeenheter — men det har visat sig inte gå bra.

Nu menar herr Domö, att vi i det läge, som världen i dag befinner sig i, skulle vara mogna att övergå till något slags fri valutamarknad för att slippa en reglering. Han talar om att vi ha att välja mellan detta och ett regleringssystem, som »ständigt skjuter nya skott». Då vill jag säga till herr Domö, att det efter min mening minst ogrundade påståendet om ett vanstyre, som har kommit från borgerligt håll — och det är ju främst högern som kommit med detta påstående — är att importen inte reglerades tillräckligt tidigt. Nu ha vi här i dag fått höra en representant för näringslivet beklaga sig över hur besvärlig denna importreglering är. Man klandrar således

Ang. riksbankens sedelutgivning.

regeringen för att den underlåtit att göra det man själv begärt, men sedan efteråt, när man fått som man vill, klagat man över hur besvärligt det är.

Importregleringen är oundviklig. Jag kan lika gärna fråga herr Domö: Kan herr Domö säga när t. ex. Amerika och Sovjetrepublikerna skola komma överens om fred i världen? Ännu är ju inte någon fred sluten. Jag skulle tro, att herr Domö vågrar att svara.

Här har gjorts försök från alla möjliga håll att få till stånd något slags internationell valuta, och kunna vi få en tillräckligt säker sådan, tycker jag det är allt skäl i världen, att Sverige ger sin anslutning till en sådan anordning och söker utnyttja denna valuta.

Innan herr Domö fortsätter sina anklagelser, vill jag konstatera, att regeringen bestämt deklarerat, att den anser skyldigheten att försöka hålla penningvärdet konstant såsom en av sina förnämsta uppgifter, närmast efter försvaret av frihet och oberoende, och fördenskull proklamerat en viss politisk linje.

För jämförelses skull kan jag tala om att jag har upplevat minst två gånger, då guldmyntfoten har gått ifrån oss. Det var någon gång på 20-talet, som jag minns att Anders Örne stod här i kammaren och visade en femma och sade: Här står att Sveriges riksbank vid anfordran inlöser denna sedel med guldmynt enligt lagen om rikets mynt av den 30 maj 1873. Någon tid efteråt hade vi en borgerlig finansminister, som talade om att det aldrig kunde vara tal om att Sverige skulle lämna guldmyntfoten. En vecka senare, när den borgerliga ekonomin hade slagit ut i en verklig praktblomma i form av det Kreugerska systemet, fick Sverige i alla fall lov att gå ifrån guldmyntfoten.

Guldmyntfoten är således icke någon garanti för ett verkligt fast penningvärde. Man gjorde fantastiska försök att utan regleringar behålla guldmyntfoten genom att låta räntan stiga, under de första åren av 20-talet till över 7 procent, men vi måste ändå lämna guldmyntfoten.

Jag kan villigt erkänna, att det förslag, som fullmäktige framlagt, när de sökt tillmötesgå riksdagens begäran om en ny lag av annan karaktär än den provisoriska lag vi hittills haft, således en fullmaktslag, kanske inte är någonting att skryta med. Men bland de många förslag som vi prövat är detta det bästa, som våra experter kunnat få fram, och jag kan inte förstå att det är på något sätt sämre än den lag vi hittills haft. Det finns här två spärar. När sedelomloppet uppgår till ett visst värde, 3 200 miljoner kronor, måste riksbanken för att få öka sedelomloppet göra framställning därom hos Kungl. Maj:t. Den andra spärren innebär att sedelomloppet under inga förhållanden av riksbanken resp. Kungl. Maj:t får ytterligare ökas med mer än 700 miljoner kronor. Om riksdagen är samlad, blir det den som bestämmer i denna fråga, men annars får urtima riksdag sammankallas.

Detta system är precis detsamma som man hade under guldmyntfotens dagar. När det inte gick att uppfylla de förpliktelser, som lagen om en fix guld-kassa krävde, hade riksbanken ingenting annat att göra än att begära en ändring av lagen, provisorisk eller definitiv. Men de internationella förbindelserna, herr Domö, se väl ändå i dag ut på ett helt annat sätt än de gjorde i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet! Om herr Domö tror sig om att kunna återställa de internationella förbindelserna med hjälp av sin politik, är jag säker på att herr Domö skall ha mycket lätt att få riksbanken och det nuvarande regeringspartiet att medverka till en lagstiftning av det slag, som han nu begär att man helt plötsligt skall trola fram.

Herr DOMÖ: Herr talman! Det skulle vara rätt mycket att säga om de sista inläggen i debatten. Jag skall emellertid försöka att inte uppehålla mig alltför länge vid dem, men något måste ändå sägas.

Herr Åkerberg gjorde gällande, att regeringen vill minska sedelomloppet och att regeringen strävar efter att även försöka minska påfrestningarna i penning-

Ang. riksbankens sedelutgivning.

politiskt hänsende, under det att högern inte ville vara med på sådana ting. Men, herr andre vice talman, hur i all världen rimmar detta påstående med de faktiska förhållandena? Det blir inte ett faktiskt förhållande därför att det är herr Åkerbergs uppfattning. Regeringen framhåller ju hur den genom sin politik har satt liv och fart i rörelserna, och även om det har kostat pengar, har det haft sin nytta. Och regeringen skryter ju inför valet med att de åtgärder, som staten har vidtagit, ha ställt partiet i en förmanställning, som man vädjar till valmännan att observera.

Detta rimmar ju inte med vartannat. Regeringen har majoriteten, och den har möjlighet att låta utgifter och inkomster svälla litet mer eller mindre. Detta gäller nu inte en del av utrikeshandeln, men till detta skall jag strax återkomma. Men när det är på det sättet, herr Åkerberg, kan det ju inte vara rimligt att göra gällande, att det är vi som skulle sträva efter ett ökat sedelomlopp.

När herr Åkerberg här säger, att regeringen arbetar på att minska sedelomloppet, skulle jag vilja ställa den direkta frågan till herr Åkerberg: Hur mycket mindre är sedelomloppet i dag jämfört med vad det var i fjol vid samma tid? Är det verkligen så mycket mindre? Jag har den uppfattningen, att det är åtskilliga hundratals miljoner större. Om så är, vad är då herr Åkerbergs argumentering värd? Inte ett dugg, såvitt jag kan förstå.

Det är klart, att meningarna kunna vara olika i fråga om vilken roll en guldtäckning spelar. Jag gör ingalunda gällande, att jag helt är inne i dessa saker, men jag skulle tro — av gjorda uttalanden att döma — att det är flera i denna kammare, som heller inte fullt behärska dessa ting. Om jag får vara litet fräck, skulle jag vilja säga, att inte ens alla av bankoutskottets ledamöter helt behärska detta viktiga spörsmål. Inom högern ha vi i alla fall den uppfattningen, att ett visst system, som har byggts upp på grund av lång erfarenhet, inte kan vara så helt utan betydelse, som man här vill göra gällande.

Nu vet jag väl, att vissa yngre nationalekonomer anse, att guldtäckningen inte spelar någon roll, och att guld i ett lands ägo inte har annan betydelse än såsom reserv för handeln med utlandet. Den uppgift, som guld förut har haft, nämligen att utgöra en garanti för den sedelmängd som en regering ger ut, skulle vara utan betydelse. Ja, man kan naturligtvis resonera på detta sätt, men, såsom jag förut anförde, göra sig mycket olika uppfattningar gällande, i vilken mån man verkligen kan och bör släppa guldtäckningen. I ett sådant läge skall man inte, menar jag, handla för lättvindigt och i förlitande på att hastigt påkomna uppfattningar äro de riktiga, ty nog har det visat sig, att nationalekonomiska uppfattningar i hög grad växlat. Vi ha sett prov på det under de sista tiotalen år. De göra sig kraftigt gällande till att börja med, men så helt plötsligt svänga de om. Jag skulle nog tro, att man inte alls i dag är så tvärsäker på att den nationalekonomiska skola, som härskade så suveränt i slutet av 20-talet och början av 30-talet, erkännes såsom den enda riktiga.

Herr Björnsson nämnde, att jag ville ha fria kurser, och han undrade, hur vi med sådana skulle kunna klara problemet i fråga om utrikeshandeln. Nej, det går givetvis inte att i ett så fastlåst läge, som vi nu på grund av de internationella förhållandena och på grund av egna åtgärder befinna oss i, i ett slag återgå till normala förhållanden. Jag är fullt på det klara med att vi kanske rätt länge bli bundna på olika sätt, när det gäller vår handel och våra valutaförhållanden. Men detta är en sak. En annan sak är att sträva i en viss riktning, således att söka komma ifrån det nuvarande regleringssystemet till något mera normalt. Och därvidlag tror jag att guldtäckningen spelar en viss roll. Det går givetvis inte att återställa läget med en gång, utan det tar lång tid. Det väsentliga är ändå, att vi uppställa ett visst mål, som vi inrikta oss på att nå.

Ur denna synpunkt anser jag, att guldtäckningen har en mycket stor betydelse. Om man har en bestämmelse, som sä-

Ang. riksbankens sedelutgivning.

ger, att det bör finnas en viss guld-mängd i förhållande till sedelmängden, har man ju någonting som hos de makt-havande leder uppmärksamheten i en viss riktning. Det är deras skyldighet att automatiskt sträva i denna riktning. Annars blir det som nu, att man går till riksdagen och säger: Så och så många miljarder behöva vi utan guldtäckning. Pang! Så bestämmer man det. Det är inte något system — i varje fall icke något system som är att rekommendera.

Jag minns inte om det var herr Björnsson eller herr Åkerberg som talade om att högerns motion kunde innebära, att guldkassan ibland kunde bli för stor och ibland för liten. Jag drar därav den slutsatsen, att man anser, att majoritetens förslag måste innebära att man precis får vad man behöver. Och det är ju riktigt att man får ut i rörelsen den sedelmängd, som riksdagen vid varje tillfälle beslutar om. Men är *det* någon penningpolitik att hurra för? För min del anser jag detta vara motsatsen till stabilitet. Däremot kan man komma fram till stabilitet, om man har vissa normer att arbeta efter.

Herr Björnsson drog också in påståendena från en del håll, att regeringen har ingripit för sent i fråga om import-regleringen, medan man å andra sidan, såsom han väl förmenade att jag gjorde, bara gruffade över att vi äro insnärjda och ha för många bestämmelser. Jag måste då upprepa, jag vet inte vilken gång i ordningen, för herr Björnsson och regeringspartiet, att jag för min del icke har deltagit i skallet, att importregleringen tillgripits för sent. Men däremot har jag sagt och hävdar fortfarande, att den politik, som tidigare fördes av nuvarande regeringen, ledde till en import-reglering, som därtill blev särskilt besvärlig genom att den ej var förberedd. Det är alltså mot den förda politiken som jag mera vill rikta kritik än mot de enskilda ingripandena.

Herr Björnsson sade vidare, att regeringen vill hålla penningvärdet konstant. Det kanske den vill, men den tycks inte kunna det. Och varför? Ja, efter vad jag tror är det därför, att dess ekonomiska politik inte är tillräckligt ge-

nomtänkt. Man kan inte med den hålla penningvärdet. Kan herr Björnsson här ge mig en försäkran om att vi äro på väg att få ett mera stabilt penningvärde, att penningvärdet i dag är bättre än det var för ett år sedan — priser och dylikt tyda sannerligen inte på det — skulle jag vara mycket glad över detta.

Jag skulle till sist vilja upprepa två frågor, som jag har ställt. En ställer jag till herr Åkerberg i fråga om sedelomloppet: Är detta större eller mindre än föregående år? Endast om det är mindre än föregående år, har herr Åkerberg rätt i att regeringen lyckats i sin strävan att hålla det tillbaka. Den andra frågan vill jag ställa till herr Björnsson, och den gäller penningvärdet: Är detta bättre eller är det sämre än vid motsvarande tid förra året?

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag har inte sagt, herr Domö, att regeringen har skurit ned sedelomloppet. Jag har sagt, att regeringen för en politik, vars syfte är att försöka åstadkomma den sanering inom samhället, som gör ett mindre sedelomlopp erforderligt.

Vi leva otvivelaktigt i en inflationsperiod, en period då penningvärdet är utsatt för mycket starka påfrestningar. Regeringen har en gång framlagt en plan för de borgerliga partierna och även för kommunisterna för bekämpandet av dessa tendenser, men högern sade nej, och det gjorde också folkpartiet och bondeförbundet. Högern var då inte beredd att ta del i detta bekämpande av inflationen.

Jag skulle i detta sammanhang kunna erinra om de många indirekta skatter, som vi under årens lopp tagit ställning till. Ha vi sett högern göra några glada miner inför dem? Nej, det ha vi inte! Högern har tvärtom med all den för-måga, som högern har, bekämpat dessa förslag utan att på en enda punkt fram-lägga något motförslag.

Nu säger herr Domö, att regeringens politik inte är ekonomiskt genomtänkt. Jag vill då fråga, hur det är med hö-

Ang. riksbankens sedelutgivning.

gers politik. Är den ekonomiskt genomtänkt? Det första förslag, som jag egentligen har sett från högers sida, är just detta om anknytningen till guldets avsedlarna. Men jag tycker, att det är ganska otillräckligt för att täcka högersanspråk på att vara det enda verkligt vetande partiet i fråga om den ekonomiska politiken här i landet. Det vore mycket bättre, om högern ville ta ett ansvar och dela detta ansvar med regeringen i stället för att slå sig för sitt breda bröst och säga, att det som andra göra, är det ingenting med, men det högers själva kan göra är bra. Men man får aldrig veta, vad herr Domö kan göra.

Herr DOMÖ: Herr talman! Vid en granskning av de olika politiska linjerna är det klart, att vi ha anmärkningar att rikta mot varandra. Jag vill inte i detta ögonblick säga, att vår politik är den enda riktiga. Det kan finnas en annan politik som är bättre. Men om vi nu, såsom herr Åkerberg ville göra gällande, skulle ha en oriktig politik, är det ju lyckligt att vi inte äro i regeringsställning. Om regeringspartiet däremot, som har majoritet, har en oriktig ekonomisk uppfattning, är det så mycket farligare. Just detta anser jag vara det väsentliga just nu — den majoritet, som står för styret, måste föra en riktig politik.

Sedan vill jag bara, herr talman, när herr Åkerberg återigen tar fram talet om att vi inte ville vara med och dela ansvaret, i korthet säga, att vi ju fingo en inbjudan att följa den socialdemokratiska politiken, vilket ju inte var möjligt för oss. Vi hade ingenting emot ett samarbete på en grund, där det fanns förutsättningar för samverkan. En inbjudan att bara följa den socialdemokratiska — som det visat sig olyckliga — politiken och dela ansvaret utan att ha något inflytande på politiken kunde vi inte vara med om att antaga.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Herr Domö hade en rätt egendomlig passus i sitt näst sista anförande. Han höll ett

relativt långt föredrag om nationalekonomiens eller kanske rättare sagt nationalekonomernas otillförlitlighet. Han ville framhålla, att den ena nationalekonomen proklamerar en sats och den andra en annan.

Jag har ingen anledning att ingå i polemik mot herr Domö om den saken. Om herr Domö har den uppfattningen, vill jag inte förmena honom detta. Jag vill inte heller påstå, att han saknar grund för ett dylikt omdöme. Men detta uttalande står i en viss motsats till det förhållandet, att herr Domö byggde hela sitt första anförande på uttalanden av en nationalekonom, nämligen professor Montgomery. Herr Domö säger, att professor Montgomery alldeles riktigt och i överensstämmelse med högers uppfattning förklarat, att vi ha att välja mellan ett fast penningvärde, på något sätt garanterat, och ett regleringssystem, som ständigt skjuter nya skott. Nu är det möjligt, att denne nationalekonom har rätt i detta, men han glömmer att tala om, hur man skall skaffa sig garantier för ett fast penningvärde. Det skulle vara mycket roligt, om herr Domö av professor Montgomery eller av någon annan av de nationalekonomer, som herr Domö har valt till sina trosfäder, kunde få reda på hur man skall åstadkomma detta fasta penningvärde.

Här stå alltså mot varandra ett system med regleringar, sådant som det vi nu ha, och ett automatiskt verkande system, som låter dollarkursen variera mellan 2 och 5 kronor, såsom den gjorde i början av 20-talet, då vi hade borgerliga regeringar, och som låter räntan variera mellan 2 och $7\frac{1}{2}$ procent, med påföljd att penningvärdet ju omöjligt kan stå sig. Den som under förra kriget lånade ut en krona till staten fick inte mer än 60 öre tillbaka, om han ville sälja sina obligationer. Det var således inte så helt med det fasta penningvärdet, fastän vi hade en automatisk reglering.

Herr Domö har vidare framställt en fråga till herr Åkerberg — jag hoppas att herr Domö inte tar illa upp att jag besvarar den. Jag har tyvärr inte något statistiskt material tillgängligt så att jag

Ang. riksbankens sedelutgivning.

kan visa, hur sedelomloppet vuxit under senare tid, men av en slump kan jag dock nu säga herr Domö, att när jag sista gången fick besked om detta, vilket var för ett par tre dagar sedan, var den utelöpande sedelmängden ca 200 miljoner kronor högre än den var i fjol. Men under den tid vi hade samlingsregering var den ju mycket, mycket högre vid motsvarande data under två på varandra följande år, således under den tid då vi hade högerns hela visdom till hjälp för samhällsstyrandet. Sedelmängden växte då år ifrån år.

Jag vill erinra om att man t. ex. på sedelomloppet kunde avläsa krigets förlopp. När krigsutbrottet kom, flög sedelomloppet upp med några hundra miljoner på några dagar. Det var löjligt nog huvudsakligen hundrakronesedlar, som gingo ut — folk hamstrade dem — men det betydde inte, att penningvärdet blev sämre. När vinterkriget bröt ut, kom helt plötsligt en ny sådan hamstringsvåg, och den 9 april 1940 kom det också en sådan. Detta kunde inte ens samlingsregeringen klara. Jag tycker det är ganska besynnerligt, att herr Domö nu inte vill tänka en tanke på hur det gick på den tiden, då hela den samlade visdomen i detta land fanns uppe på kanslihuset för att sköta vårt lands styrelse.

Sedan sade herr Domö, att de borgerliga partierna aldrig hade varit inbjudna att delta i förslag om och granskning av den ekonomiska politiken. I det avseendet kan jag nämna, att jag hade tillfälle att vara med om dessa förhandlingar litet grand, och jag har det bestämda intrycket, att de borgerliga ställde upp som ett krav för sin medverkan att den skattepolitik, som då var knäsat, skulle gå tillbaka.

Då herr Domö frågade mig, om jag kunde garantera, att penningvärdet i dag var bättre än i fjol, kan jag svara, att det kan jag inte göra. Men jag kan säga att det har försämrats mindre under detta år än under året förut. Och jag vill också påpeka, att i Amerika, där man i varje fall har hållit en konstant kurs på sina dollarsedlar eller har anpassat dem till marknadsvärdet på guld, är

prisfördyringen större än den vi ha — så att vårt penningvärde har inte varit så alldeles tokigt.

Men naturligtvis är vår politik liksom allt mänskligt bristfällig, och jag är säker på, att om herr Domö kommer med det förlösande ordet, skall det inte saknas villiga åhörare. Men hans krav på att vi skola hålla kvar en bestämmelse, som de facto inte är någonting annat än att det belopp på 350 miljoner kronor, varmed sedelutgivningen fick överstiga dubbla summan av den metalliska kassan, då och då får ytterligare ökas, det tycker jag inte det är mycken mening med. Då är det bättre att välja den lösning, som fullmäktige här — visserligen utan någon som helst glädje på något håll, såvitt jag vet — har framlagt, för att få en mera klar och för allmänheten tydlig formulering av riksbankslagen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr Domö säger, att jag kommer med den där gamla visan om att högern endast inbjöds att följa den socialdemokratiska politiken. Jag vill då erinra om att regeringen framlade ett mycket ingående program om att de andra partierna skulle få tillfälle att genom delegerade i olika delegationer och styrelser följa utarbetandet av de förslag, som regeringen avsåg att framlägga, framför allt dem som hade att göra med kampen emot inflationen. Visserligen var det regeringen som skulle fatta besluten, men man kan väl ändå inte åstadkomma en sådan revolution i samhället, att herr Domö och herr Ohlin och herr Pehrsson-Bramstorp skulle få tåga in i regeringen och fatta beslut där. Det var ändå en möjlighet öppnad för de andra partierna att inte bara följa den socialdemokratiska politiken, utan att också inverka på den och kontrollera den. Regeringen lovade att taga all den hänsyn som var rimlig till de förslag, som framlades från andra sidan. Men herr Domö och de andra sade nej. De ville inte vara med och ta ansvar. Jag kunde inte undgå att uppfatta detta så, att anledningen till nej var,

Ang. riksbankens sedelutgivning.

att herr Domö och de andra voro rädda för att taga ansvar.

Jag vill påpeka, att särskilt när det gäller kampen mot inflationen finns det ju inte enbart socialdemokratiska förslag och borgerliga förslag, utan det finns förslag som äro varken det ena eller det andra. De många indirekta skatter som vi behandlat i år finns det ingen anledning att kalla socialdemokratiska förslag. Jag misstänker att om herr Domö hade suttit i regeringen, hade han kanske kommit att framlägga dessa förslag. Men nu vågade han inte, och det är enligt min mening summan av hela vår debatt om inflationen.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag tycker inte att vi behöva fortsätta debatten om vem som hade skulden eller icke skuld till att det icke blev något av med ordnat samarbete i den ekonomiska politiken. Den frågan böra vi väl åtminstone inte dryfta mera vid denna tid på dagen, då säkerligen kammarens ledamöter vilja sluta debatten.

Herr Björnsson framhöll, att man inte ens under samlingsregeringen lyckades bevara penningvärdet och styra sedelomloppet. Nej, det är riktigt, men det finns en liten sak att lägga märke till: det var krig då! Och det var i alla fall en icke föraktlig valutareserv samlingsregeringen lämnade efter sig. Var är den nu? En annan sak, som bör observeras, är att herr Björnsson nästan alltid förväxlar de beslutande myndigheterna, när det gäller sedlar och penningvärde: det är inte — eller borde i varje fall inte vara det — i kanslihuset, som beslutanderätten skall ligga, utan det är riksbanksfullmäktige, som ha att svara för värden om vårt penningvärde.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Wehtje,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 195,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 348 och II: 510 måtte antaga följande lydelse av 9 § första stycket riksbankslagen: »Riksbanken må utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, så beräknad, som i 11 § sägs, samt därutöver till ett belopp av två tusen fem hundra miljoner kronor. I detta moment givet stadgande gäller för tiden 1 juli 1948 till och med 30 juni 1949.»

att riksdagen likaledes med bifall till motionerna I: 348 och II: 510 måtte antaga följande lydelse av 11 § första stycket riksbankslagen: »Som riksbankens metalliska kassa skall räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld. I detta moment givet stadgande gäller för tiden 1 juli 1948 till och med 30 juni 1949.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wehtje begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Wehtjes under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wehtje begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

Om utrotande av nosmasken på Öland.

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 22.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 32, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt framlidne italienske ministern i Stockholm Alberto Bellardi Riccis änka, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om årlig livränta åt makarna Gustaf och Ester Johansson med anledning av deras son Sven Estbjörns förolyckande under värnplikts-tjänstgöring, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion om ökat brandskydd för viktiga industrier och varulager, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om ändring av bestämmelserna rörande folkpensionsförmånerna till på statens sinnessjukhus intagna personer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om förbud mot all jakt efter sjöfågel under våren;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen; samt

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna om inventarielån till innehavare av kronotorp, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utrotande av nosmasken på Öland.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om åtgärder för utrotande av den s. k. nosmasken på Öland.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 207 av herr *Mannerskantz* m. fl. och II: 329 av herr *Jonsson* i Skedsbygd, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utfärda erforderliga bestämmelser eller för riksdagen framlägga förslag till sådana, som erfordrades för att den s. k. nosmasken skulle kunna utrotas på Öland.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 207 och II: 329 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr MANNERSKANTZ: Bli inte rädda! Jag skall snart sluta.

Jag vill bara säga, herr talman, i anledning av utskottets skrivsätt, att i praktiken finns det inte några obekanta punkter i det medicinska sättet att utrota den mask, som i dagligt tal kallas nosmasken. Metoden är fullt känd, och veterinärerna på Öland kunna göra det med osvikligt resultat. Vad som erfordras är bestämmelser, som göra att alla måste utrota den; annars kan man inte komma till rätta med den. Det är det som har begärts.

Jag skall emellertid med hänsyn till tiden på dagen inte ställa något yrkande.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Jag skall inte upptaga någon dispyt med herr Mannerskantz i denna punkt. Det kan ju hända att veterinärerna på Öland och herr Mannerskantz känna till botemedlen bättre än vad veterinärstyrelsen gör, men utskottet grundar sitt utlåtande på veterinärstyrelsens utlåtande i ämnet, och då anser sig utskottet ha ganska god grund för sitt skrivsätt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om utredning angående åtgärder för underlättande av trålfisket på västkusten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Om utrotande av nosmasken på Öland.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 235—240, 246, 250 och 251.

Herr *Wistrand* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.

Motionen bordlades.

Herr MANNERSKANTZ erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de med Kungl. Maj:ts propositioner nr 231, angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen, och nr 245, med förslag till lag om ändring i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m., avsedda ärendena tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter fjorton dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställen bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.20 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.